

ΕΡΡΙΚΟΥ ΧΑΪ'ΝΕ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Γεν. αριθ. 386

Κατηγορία 1913

Ειδ. αριθ. 13

ΟΙ ΕΞΟΡΙΣΤΟΙ ΘΕΟΙ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ Δ. ΟΛΥΜΠΙΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Αριθ. αυτ. 264

Κατηγ. 1913

ΑΘΗΝΑΙ 1929

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΠΑΙΔΑΓ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Αριθ. ....

15,75

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Π.Ε.Κ. ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ

Αριθμ. ....

17/3166

ΕΡΡΙΚΟΥ ΧΑΪΝΕ

ΟΙ ΕΞΟΡΙΣΤΟΙ ΘΕΟΙ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ

Δ. ΟΛΥΜΠΙΟΥ

71

ΕΚΔΟΤΗΣ : **ΙΩΑΝΝΗΣ Γ. ΑΥΔΗΣ**
ΣΤΑΔΙΟΥ 60^Α (ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΣΤΟΑΣ)
ΑΘΗΝΑΙ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΔΙΔΑΣΚΑΛΕΙΟΥ ΠΡΑΚΑΞΙΟΥ

Ἀριθ. αἰξ. 264
Κατηγορ. Ο.Π.Ε.Π.Ε.Ρ.Α.

ΟΙ ΕΞΟΡΙΣΤΟΙ ΘΕΟΙ

Ἀλλόκοτο, μὰ τὴν ἀλήθεια, τὸ ἔργο τοῦ συγγραφέα! Ἄλλος ἔχει τύχη σ' αὐτὸ τὸ ἐπάγγελμα ἄλλος ὄχι. Μὰ ὁ πῶς κακότυχος ἀπὸ τοὺς συγγραφεῖς εἶναι ἀσφαλῶς ὁ φτωχός μου Ἑρρῖκος Κίτσλερ, ὁ «Πρωτομάστορας» στὴ Γοττίγγη. Κανείς σ' αὐτὴ τὴν πόλη δὲν εἶναι τόσο σοφός, τόσο πλούσιος ἀπὸ ιδέες, τόσο φιλόπρονος ὅσο αὐτός, καὶ μ' ὅλα ταῦτα οὔτε ἓνα κἄν βιβλιαράκι δικό του δὲν ἔχει ξεμυτίσει ἀκόμη στὴ φιλολογικὴ ἀγορὰ τῆς Λειψίας. Ὁ γέρο βιβλιοθηκάριος Στῆφελ δὲν παρέλειπε νὰ γελᾷ κάθε φορὰ πού ὁ Ἑρρῖκος Κίτσλερ ἐπήγαινε νὰ τοῦ ζητήσῃ κάποιον βιβλίο πού, ὅπως ἔλεγε, τοῦ χρειαζότανε πολὺ γιὰ ν' ἀποτελειώσῃ κάποιον ἔργο πού «συνέγραφε», — «Θὰ κάθεται πολὺν καιρὸ ἀκόμα νὰ τὸ συγγράφῃ», μουρμούριζε τότε ὁ γέρο-Στῆφελ ἀνεβαίνοντας τὴν κλασικὴ σκάλα πού ὀδηγοῦσε στὰ ψηλότερα ράφια τῆς βιβλιοθήκης.

Ὁ Κ. Κίτσλερ στὸν πολὺ κόσμον περνοῦσε γιὰ κουτός, καὶ γιὰ νὰ λέμε τὴν καθαρὴ ἀλήθεια ἦτανε μόνο ἓνας τίμιος καὶ ἀκέραιος ἄνθρωπος. Κανείς δὲν ἔ-

γνώριζε ποιὸς ἦταν ὁ πραγματικὸς λόγος ποὺ δὲν ἔβλεπε τὸ φῶς κανένα βιβλίον δικό του, καὶ ἐγὼ τὸ ἀνεκάλυψα μόνο ἐκ τύχης ἕνα βράδυ ποὺ πήγαινα ν' ἀνάψω τὸ σπερματόστιο μου ἀπὸ τὸ δικό του, — γιὰτὶ ἔκατοικοῦσε στὸ διπλανό μου δωμάτιο. — Εἶχε ἀποτελειώσῃ τὸ μεγάλο του ἔργο τὸ «Μεγαλεῖο τοῦ Χριστιανισμοῦ». Ἄλλ' ἀντὶ νὰ φαίνεται εὐχαριστημένος ἀπὸ τὸ ἔργο του, ἔκοίταζε τὸ χειρόγραφό του μὲ μελαγχολία.

— Τὸ ὄνομά σου, ἐφώναξα, θὰ πάρῃ θέσῃ ἐπὶ τέλους στὸν κατάλογο τῶν βιβλίων ποὺ ἔχουν ἐκδοθῆ ἢ στὴ βιβλιοπωλικὴ ἀγορὰ τῆς Λευμίας ;

— Ὡ ! ὄχι, μοῦ ἀπαντᾷ μ' ἕνα βαθὺ ἀναστεναγμὸ. Βλέπω πὼς θὰ βρεθῶ στὴν ἀνάγκη νὰ τὸ ρίξω στὴ φωτιά καὶ αὐτὸ τὸ ἔργο ὅπως καὶ τ' ἄλλα. . .

Ἐπειτα μοῦ ἐφάνερωσε τὸ τρομερὸ μυστικὸ του : κάθε φορὰ ποὺ συνέγραφε ἕνα βιβλίον, τὸν εὗρισκε ἢ πιὸ μεγάλη συμφορὰ. Ἀφοῦ πλέον εἶχε ἔξαντλήσῃ ὅλες τὶς ἀποδείξεις ὑπὲρ τοῦ θέματός του, ἔκρινε ὅτι ἔχει τὴν ὑποχρέωσιν ν' ἀναπτύξῃ ἐπίσης καὶ ὅλες τὶς ἀντιλογίαις ποὺ μποροῦσε νὰ προβάλῃ ἕνας ἀντίπαλος. Ζητοῦσε νὰ εὕρῃ τότε τὰ πλέον ἀκαταμάχητα ἐπιχειρήματα ἀπὸ τὴν ἀντίθετη ἄποψιν, καὶ ἐπειδὴ αὐτὰ χωρὶς νὰ τὸ θέλῃ τοῦ ἔκαρφώνοντο στὸ μυαλό, συνέβαινε νὰ τοῦ μεταβάλλονται σιγὰ σιγὰ οἱ ἰδέαις του, ἀφοῦ ἀπετελείωσε τὸ ἔργο του καὶ νὰ μεταβάλλονται σ' ἕνα βαθμὸ ποὺ ν' ἀποτελοῦν ἕνα σύνολον ἀπὸ πεποιθήσεις ὅλως διόλου ἀντίθετες ἀπὸ τὶς προηγούμενες γνώμας του. Ἄλλὰ καὶ τότε ὁ ἀκέραιος ἀνθρώπος ἔκαιγε τὶς δάφνες τῆς φιλολογικῆς δόξης στὸ

βωμὸ τῆς ἀλήθειας, δηλαδὴ ἔρριχνε χωρὶς δισταγμὸ τὸ χειρόγραφό του στὴ φωτιά. — Γι' αὐτὸ ἀναστενάξε βαθεῖα ὅταν θυμῆθηκε τὸ βιβλίον ὅπου εἶχε ἀποδείξῃ τὸ μεγαλεῖο τοῦ χριστιανισμοῦ. Συνέλεξα, μοῦ εἶπε, περικοπὰς ἀπὸ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας ποὺ μποροῦσαν νὰ γεμίσουν εἴκοσι πανέρια. Ἐπέρασα νύχτες ὁλόκληρες ἀκουμπισμένος ἐπάνω στὸ τραπέζιν καὶ διαβάζοντας τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων, ἐνῶ στὸ δωμάτιό σου ἔπιναν πόντσι καὶ τραγουδοῦσαν τὸ «Γκαουντεάμους Ἰγγιτουρ». Ἐπλήρωσα στὸ βιβλιοπωλεῖο Βάντεκεκ καὶ Ρούπρεχτ 38 σκούδα ποὺ τὰ κέρδισα μὲ πολλὴν κόπον γιὰ κάτι φυλλάδες θεολογικὰς ποὺ μοῦ ἐχρειάζοντο γιὰ τὸ ἔργο μου, ἐνῶ μ' αὐτὰ τὰ χρήματα μποροῦσα ν' ἀγοράσω μιὰ ὥραία πίπα ἀπὸ γιούσουρο. Ἐσπατάλησα δύο χρόνια τῆς ζωῆς μου σ' αὐτὴ τὴν ἐργασίαν, καὶ ὅλα αὐτὰ γιὰ νὰ χαμηλώσω τὰ μάτια ἀπὸ ντροπὴ ὅταν ἡ κυρία τοῦ ἀυλικοῦ συμβούλου Μπλάν μ' ἐρώτησε : «Πότε λοιπὸν ἐκδίδεται τὸ ἔργο σας τὸ «Μεγαλεῖο τοῦ Χριστιανισμοῦ»; Ἀλλοίμονο ! αὐτὸ τὸ βιβλίον τὸ ἀπετελείωσα, ἔξακολούθησε ὁ φτωχὸς, καὶ τὸ ἔργο μου ἀσφαλῶς θ' ἄρεσε στὸν κόσμον, γιὰτὶ μέσα σ' αὐτὸ ἔπλεξα τὸ ἐγκώμιον τοῦ θριάμβου τοῦ χριστιανισμοῦ κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας καὶ ἀπέδειξα ὅτι, μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ λογικὴ κατενίκησαν τὸ ψέμμα καὶ τὴν πλάνην. Ἄλλὰ γνωρίζω καλὰ ἀκόμη, ὁ κακὸς τυχερός, ὅτι συνέβη καὶ τὸ ἀντίθετον, ὅτι τὸ ψέμμα καὶ ἡ πλάνη. . .

— Σιωπὴ ! — ἐφώναξα, γιὰ νὰ τὸν ἐμποδίσω νὰ εἰπῇ περισσότερα, — σιωπὴ ! Τολμᾶς, σὺ ὁ τυφλός,

ν' ἀρνηθῆς τὸ φῶς τὸ ἀληθινό ; Καὶ ἂν ἀκόμη ἀμφοιβητήσης τὰ θαύματα τοῦ Εὐαγγελίου, δὲν θὰ μπορέσης νὰ τὸ ἀρνηθῆς ὅτι ὁ θρίαμβος τοῦ Εὐαγγελίου ἦταν ἀκριβῶς ἓνα θαῦμα. Ὀλίγοι ἄνθρωποι ἀπλοϊκοὶ μῆκαν νικηφόροι, ἀψηφῶντας τοὺς μπράβους καὶ τοὺς σοφούς, στὸ ρωμαϊκὸ κόσμο, μόνο τους ὄπλο ἔχοντας τὸ λόγο. . . Καὶ τί λόγο ! . . Ἡ σκουριασμένη εἰδωλολατρεία ἔτριζε ἀπὸ παντοῦ στὴ φωνὴ αὐτῶν τῶν ξένων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, πὺ ἀνήγγελον μιὰ νέα βασιλεία τοῦ οὐρανοῦ στὸν ἀρχαῖο κόσμο, καὶ δὲν ἐφοβοῦντο οὔτε τὰ νύχια τῶν θηρίων, οὔτε τὰ μαχαίρια τῶν δημίων, οὔτε τὸ σπαθί, οὔτε τὴ φλόγα . . . γιατί αὐτοὶ ἦτανε μαζί σπαθὶ καὶ φλόγα, τὸ σπαθὶ καὶ ἡ φλόγα τοῦ Θεοῦ ! — Αὐτὸ τὸ σπαθὶ κλάδεψε τὸ δέντρο τῆς ζωῆς, καὶ ἔτσι τὸ γλύτωσε ἀπὸ τὴ σαπρία. Ἡ φλόγα ἐθέρμανε τὸν ξεπιασμένο κορμό του καὶ στοὺς νέους κλάδους ἐβλάστησαν φύλλα φουντωτὰ καὶ εὔοσμα ἄνθη ! Ἀπὸ ὅλα τὰ θεάματα πὺ μᾶς παρουσιάζει ἡ ἱστορία, δὲν ὑπάρχει τίποτε τόσο μεγαλειῶδες καὶ συγκινητικὸ ὅσο τὰ πρῶτα βήματα τοῦ χριστιανισμοῦ, οἱ ἀγῶνες του καὶ ὁ τελειωτικὸς θρίαμβός του !

Μιλοῦσα μ' ἐπισημότητα, καὶ μὲ φωνὴ δυνατὴ, γιατί εἶχα πη πολλὴ μύρα τῆς Ἐὐμπέκης ἐκεῖνο τὸ βράδυ.

Ὁ Ἑρρῖκος Κίτολερ καθόλου δὲν συγκινήθηκε ἀπ' αὐτὰ τὰ λόγια. — Ἀδελφέ, μοῦ εἶπε μὲ θλιβερὸ καὶ εἰρωνικὸ χαμόγελο, μάταιος ὁ κόπος σου. Αὐτὰ πὺ μοῦ λὲς τὰ ἔχω ὅλα μελετημένα πολὺ ὠριμότερα ἀπὸ σένα καὶ τὰ ἔχω γραμμένα στὸ χαρτί. Ἐχω πε-

ριγράψη στὸ χειρόγραφο μου, μὲ τὰ πὺ ζωηρὰ χρώματα, τὴ διεφθαρμένη καὶ βδελγηρὰ ἐποχὴ τῆς εἰδωλολατρείας. Μπορῶ μάλιστα νὰ τὸ κανηθῶ πὺς οἱ τολμηρὲς πηνελίεσ μου εἶναι ἄξιες νὰ παραβληθοῦν μὲ τὰ καλλίτερα ἔργα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας. Ἀπέδειξε πὺς οἱ Ἕλληνες καὶ οἱ Ρωμαῖοι εἶχανε πέση στὴν κραιπάλη, παρασυρόμενοι ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν Θεῶν των, πὺ, ἂν πρέπει νὰ τοὺς κρίνουμε ἀπὸ τὰ ἐλαττώματα πὺ τοὺς φορτώνουν στὴ ράχη, μόλις ἦτανε ἄξιοι νὰ περνοῦν ἔστω καὶ γιὰ ἄνθρωποι. Τὸ εἶπα καὶ τὸ ἐτόνισα πὺς ὁ κορυφαῖος ἀπὸ τοὺς Θεοὺς, ὁ ἴδιος ὁ Ζεὺς, ἂν τὸν ἐξετάσουμε σύμφωνα μὲ τὰ κείμενα τοῦ ποινικοῦ κώδικος τοῦ Ἀννοβέρου, ἦταν ἄξιος νὰ τὸν στείλουν χίλιες φορὲς στὰ κάτεργα, ἂν ὄχι στὴν κρεμάλα. Γιὰ νὰ παρουσιάσω μιὰ ἀντίθεση, μετέφρασα ὕστερα τὸ δόγμα καὶ τὰ ρητὰ τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ ἀπέδειξε πὺς οἱ πρῶτοι χριστιανοί, κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ θεοῦ διδασκάλου των, ἀκολούθησαν καὶ ἐδίδαξαν πάντα μόνο τὴν πὺ ἀγνὴ καὶ ἀγία ἠθική, παρ' ὅλη τὴν περιφρόνηση πὺς ἔδειχναν σ' αὐτοὺς καὶ τὰς προφυλάξεις πὺ ἔπρεπε νὰ λαμβάνουν. Τὸ ὠραιότερο μέρος τοῦ ἔργου μου εἶναι ἐκεῖνο πὺ, ἐμπνευσμένος ἀπὸ εὐγενῆ ζῆλο, παρουσιάζω τὸ χριστιανισμὸ ὅταν ἀνοίγει τὸν ἀγῶνα μὲ τὴν εἰδωλολατρεία, καὶ, ὅμοιος μὲ νέο Δαυτὶδ, ἀνατρέπει αὐτὸ τὸν νέο Γολιάθ . . . Ὅμως, ἀλλοίμονο ! αὐτὴ ἡ πάλη παρουσιάζεται τώρα στὸ νοῦ μου μὲ μιὰ ὄψη ἀλλόκοτη. . . Ὅλη ἡ ἀγάπη μου, ὅλος ὁ ἐνθουσιασμός μου σ' αὐτὴ τὴν ἀπολογία ἔσβυσε, ἀπὸ τὴ στιγμὴ πὺ σκέφθηκα

τὰ αἷτια εἰς τὰ ὁποῖα οἱ ἀντίπαλοι τοῦ Εὐαγγελίου ἀποδίδουν τὸ θρίαμβό του. Γιὰ κακὴ μου τύχη συνέπεσε νὰ διαβάσω καμπόσους ἀπὸ τοὺς νεωτέρους συγγραφεῖς, μαζί με ἄλλους καὶ τὸν Ἐδουάρδο Γίββωνα (¹). Ὅχι εὐνοϊκὰ διατεθειμένοι στὶς Εὐαγγελικὰς νίκες, ἐκφράζονται ἀκόμη δυσμενέστερα κατὰ τῆς ἀρετῆς αὐτῶν τῶν νικηφόρων χριστιανῶν ποὺ ἀργότερα, ἀντὶ τῆς νοητῆς ρομφαίας καὶ τῆς νοητῆς φλογός, κατέφυγον στὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον. . . . Νὰ τὸ ἠμολογήσω, κατάντησα νὰ αἰσθανθῶ καὶ ἐγὼ κάποιαν βέβηλη συμπάθεια σ' αὐτὰ τὰ λείψανα τῆς εἰδωλολατρείας, σ' αὐτὰ τὰ ὠραῖα ἀγάλματα πού, πῶς προτιήτερα ἀπὸ τὴ γέννηση τοῦ Χριστοῦ, ἀνῆκον πλέον ὄχι σὲ μιὰ θρησκεία νεκρά, ἀλλὰ στὴν τέχνη ποὺ ζῆ αἰώνια. Κάποια ἡμέρα ποὺ ἀνεσκάλιζα στὴ βιβλιοθήκη μου, τὰ μάτια μου ἐδάκρυσαν ἐνῶ ἐδιάβαζα τὴν ὑπεράσπιση τῶν ἑλληνικῶν ναῶν, γραμμὴν ἀπὸ τὸν Λιβάνιο. Ὁ γέρο Ἕλληνας ἐξόρκιζε τοὺς θεοσεβεῖς βαρβάρους, μετὰ τὴν πιδὸ συγκινητικὴν ἐκφράσειν νὰ προφυλάξουν ἀπὸ τὴν καταστροφὴν αὐτὰ τὰ πολυτίμητα ἀριστουργήματα ποὺ τὸ πλαστικὸ πνεῦμα τῶν Ἑλλήνων ἐστόλισε μ' αὐτὰ τὴν οἰκουμένην.— Παράκληση ματαία! — Τὰ ἄνθη τοῦ ἔαρος τῆς ἀν-

(¹) Ἐδουάρδος Γίββων, διάσημος ἱστορικὸς ἄγγλος (1737—1794), ἐδημοσίευσεν γαλλιστὶ τὸ «Δοκίμιον περὶ τῆς σπουδῆς τῆς φιλολογίας» (Λονδίνον, 1761). Τὸ ἀξιολογώτατον τῶν ἔργων του εἶναι ἡ «Ἱστορία τῆς Παρακμῆς καὶ τῆς Πτώσεως τοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους», (Λονδίνον, 1782—1788, 6 τόμοι).

θρωπότητος, αὐτὰ τὰ μνημεῖα μιᾶς περιόδου ποὺ δὲν θὰ ξανάρθη πιά. τὰ ἐξαφάνισαν γιὰ πάντα οἱ προσπάθειες τοῦ ἐξολοθρευτικοῦ των ζήλου . . . — Ὅχι, ἀνέκραξε ὁ σοφὸς φίλος μου συνεχίζοντας τὸ λόγο του, ποτὲ δὲν θὰ παραδεχθῶ, μετὰ τὴ δημοσίευσιν τοῦ ἔργου μου, ἕνα τόσον βαρὺ λάθος. Ὅχι, πρέπει γὰρ τὸ κάψω, ὅπως ἔκαψα καὶ τὰ ἄλλα. ὦ σεῖς! ἀγάλματα τῆς καλλονῆς, ἀγάλματα θρυμματισμένα, καὶ σεῖς, σκιῆς τῶν νεκρῶν θεῶν, σκιῆς ἀγαπημένες ποὺ κατοικεῖτε στοὺς οὐρανοὺς τῆς ποιήσεως, εἰσακούσατε τὴν ἐπίκλησίν μου. Δεχθῆτε αὐτὴ τὴν ἐξιλεωτικὴν προσφορὰ, σὲ σὰς θυσιάζω αὐτὸ τὸ βιβλίον!

Καὶ ὁ Ἐρρῖκος Κίτσελερ ἔρριξε τὸ χειρόγραφόν του στὴ φωτιὰ ποὺ ἐσπιθηροβολοῦσε στὸ τζάκι, καὶ ἀπὸ τὸ «Μεγαλεῖον τοῦ Χριστιανισμοῦ» ὀλίγες στιγμῆς ὑστερώτερον ἀπόμεινε μόνο ὀλίγη στάχτη.

Αὐτὰ συνέβαιναν στὴ Γοττίνγη κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦ 1820. . . .

Ἄλλ' ἐπανερχομαι στὸ θρίαμβόν τοῦ χριστιανισμοῦ κατὰ τῆς εἰδωλολατρείας. Καθόλου δὲν συμφωνῶ μετὰ τὴ γνώμη τοῦ φίλου μου Κίτσελερ, ποὺ κατέκρινε μετὰ τόση πικρία τὸν εἰκονοκλαστικὸν ζήλον τῶν πρώτων χριστιανῶν. Ἀπ' ἐναντίας φρονῶ ὅτι αὐτοὶ δὲν ὠφείλον οὔτε μποροῦσαν νὰ φεῖδωνται τῶν παλαιῶν ναῶν καὶ τῶν ἀρχαίων ἀγαλμάτων, γιὰτὶ σ' αὐτὰ τὰ μνημεῖα ἐξοῦσεν ἀκόμη ἐκείνη ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ γαλήνη καὶ ἐκεῖνα τὰ φαιδρὰ ἦθη πού, κατὰ τὴ γνώμη τῶν πιστῶν, ἀνάγονται στὴ δικαιοδοσίαν τοῦ Σατανᾶ. Στὰ ἀγάλματα καὶ στοὺς εἰδωλολατρικοὺς ναοὺς, ὁ χριστιανὸς δὲν ἔβλεπε μόνο τὸ ἀντικείμενον μιᾶς λα-

τρείας κενῆς καὶ μιᾶς ματαίας πλάνης. Ὅχι, ἐθεωροῦσε αὐτοὺς τοὺς ναοὺς ὡς τὰ φρούρια τοῦ Σατανᾶ, καὶ τοὺς θεοὺς ποὺ παράσταναν αὐτὰ τὰ ἄγαλματα, τοὺς ἐνόμιζε ὅτι ἔχουν μέσα τους ζωὴ πραγματική. Κατὰ τὴ γνώμη τους, ὅλοι αὐτοὶ οἱ θεοὶ ἦτανε δαιμόνια. Γι' αὐτὸ οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἠρνοῦντο πάντα νὰ θυσιάζουν στοὺς θεοὺς καὶ νὰ γονατίζουν ἐμπρὸς στὰ εἰδωλά των, καὶ ὅταν, γι' αὐτὸ τὸ λόγο, τοὺς ἐκατηγόρησαν καὶ τοὺς ἔσυραν στὰ δικαστήρια, πάντα ἀπαντοῦσαν ὅτι δὲν πρέπει νὰ λατρεύουν τοὺς δαίμονας. Ἐκριναν προτιμώτερο νὰ ὑπομένουν τὰ μαρτύρια ἢ νὰ προσφέρουν τὴν ἐλαχίστη λατρεία σ' αὐτὸ τὸ διάβολο τὸ Δία, στὴ διαβόλισσα Ἄρτεμη καὶ στὴν ἀρχιδιαβόλισσα Ἄφροδίτη.

Φτωχοὶ φιλόσοφοι Ἕλληνες, ποὺ ποτὲ δὲν μπορέσατε νὰ ἐννοήσετε αὐτὴ τὴν ἀλλόκοτη ἄρνηση, δὲν ἐννοήσατε κοντὰ σ' αὐτὸ ὅτι, στὴν πολεμικὴ σας μετὰ τοὺς χριστιανούς, δὲν εἶχατε νὰ ὑπερασπιζέσθε ἓνα δόγμα νεκρὸ, ἀλλὰ ζωντανὲς πραγματικότητες. Δὲν ἐνδιέφερε πράγματι νὰ δίνετε μετὰ σοφιστεῖες νεοπλατωνικὲς μιὰ ἐννοια βαθύτερη στὴ μυθολογία, νὰ ἐνσταλάξετε στοὺς ἀποθαμένους θεοὺς μιὰ νέα ζωὴ, ἓνα αἶμα συμβολικὸ, νὰ καταβάλλετε κόπους καὶ μόχθους γιὰ ν' ἀνασκευάσετε τὴν χονδροειδῆ καὶ ὕλιστικὴ πολεμικὴ αὐτῶν τῶν πρώτων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἐπετίθεντο μετὰ σκώμματα σχεδὸν βολταίρεια κατὰ τῆς ἠθικῆς τῶν θεῶν! — Ἐνδιέφερε μᾶλλον νὰ ὑπερασπισθῆτε τὴν οὐσία τοῦ ἑλληνισμοῦ, τὸν τρόπον κατὰ τὸν ὁποῖον ἐσκέπτοντο καὶ ἠσθάνοντο, ὅλη τὴ

ζωὴ τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, καὶ νὰ πολεμήσετε μετὰ δύναμη τὴν ἐξάπλωσιν τῶν κοινωνικῶν ἰδεῶν καὶ αἰσθημάτων ποὺ εἰσῆχθησαν ἀπὸ τὴν Ἰουδαία. Τὸ πραγματικὸ ζήτημα ἦταν νὰ μάθουμε ἂν ὁ κόσμος εἰς τὸ ἕξις ὄφειλε ν' ἀνήκει σ' αὐτὸ τὸν μυστικοπαθῆ Ἰουδαϊσμὸν ποὺ ἐκήρυττον αὐτοὶ οἱ μελαγχολικοὶ Ναζωραῖοι ποὺ ἔδιωξαν ἀπὸ τὴ ζωὴ κάθε ἀνθρωπίνην χαρὰ γιὰ νὰ τὴν ἐξορίσουν στὶς οὐράνιες ἐκτάσεις, — ἢ ἂν ὁ κόσμος ὄφειλε νὰ ἐξακολουθεῖ νὰ κυβερνᾶται ἀπὸ τὸ φαιδρὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα ποὺ εἶχε καθιερώσῃ τὴ λατρεία τοῦ Καλοῦ καὶ εἶχε ἀναδείξῃ ὅλα τὰ μεγαλεῖα τῆς γῆς! — Ὅλιγο ἐνδιέφερε ἢ ὑπαρξῆ τῶν θεῶν: κανεὶς πλέον δὲν ἐπίστευε σ' αὐτοὺς τοὺς κατοίκους τοῦ μυροβόλου ἀπὸ ἀμβροσία Ὀλύμπου. Ἄλλ' ὅμως, τί θεῖες τέρψεις εὐρισκὲς στοὺς ναοὺς των τίς ἡμέρες τῶν ἑορτῶν καὶ τῶν μυστηρίων! Ἐχόρευαν ἐκεῖ μετὰ πολυτέλεια, στεφανωμένοι μετὰ ἄνθη. Ἐξάπλωνοντο σὲ κρεβάτια ἀπὸ πορφύρα γιὰ ν' ἀπολαύσουν τίς τέρψεις τῆς ἱερᾶς ἀναπαύσεως, κάποτε καὶ γιὰ νὰ παραδοθοῦν στὶς πιδὲ γλυκὲς ἀπολαύσεις, . . Αὐτὴ ἢ χαρὰ, αὐτὰ τὰ θορυβώδη γέλοια, ἀπὸ καιροῦ ἔχουνε σβεσθῆ. Στὰ ἐρεῖπια τῶν ναῶν ζοῦν ἀκόμη οἱ ἀρχαῖες θεότητες, ἀλλὰ στὴ λαϊκὴ δοξασίαν ἔχουνε χάσῃ ὅλη τους τὴ δύναμη ἐξ ἀφορμῆς τῆς νίκης τοῦ Χριστοῦ: αὐτὲς οἱ θεότητες ἔχουνε κατατήσῃ πλέον ἀπλῶς καὶ μόνο δαιμόνια πονηρά, ποὺ μένουν κρυμμένα ὅλη τὴν ἡμέρα, καὶ βγαίνουν ὅταν νυχτώσῃ, ἀπὸ τίς κατοικίαις των, παίρνοντας μορφήν χαριτωμένην γιὰ νὰ πλανεύουν τοὺς φτωχοὺς ὁδοιπόρους καὶ νὰ στήνουν παγίδες στοὺς τολμηροὺς!

Μ' αὐτὴ τὴ λαϊκὴ δοξασία συνδέονται οἱ πῖο ἀ-
 ξιοθαύμαστες παραδόσεις. Ἐπ' αὐτὴ τὴν πηγὴ οἱ
 γερμανοὶ ποιηταὶ πῆραν τὰ θέματα τῶν ὠραιότερων
 ἔμπνευσεῶν των. Ἡ Ἰταλία εἶναι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἡ
 σκηνὴ πού ἐκλέγουν κατὰ προτίμησιν, καὶ ὁ ἦρωσ
 τῆς περιπετείας εἶναι κάποιος ἰππότης γερμανὸς πού,
 τόσο γιὰ τὰ στολίσματα τῆς νεότητος του καθὼς καὶ
 ἀπὸ τὴν ἀμαθοσύνην του, τραβιέται ἀπὸ ὠραίους δαί-
 μονας καὶ πέφτει μέσα στὰ ἀπατηλά τους δίχτυα.
 Μιὰ ὠραία ἡμέρα φθινοπωρινή, ὁ ἰππότης περιπα-
 τεῖ μόνος, μακρὰ ἀπὸ κάθε κατοικία, ἐνῶ ἡ φαν-
 τασία του πλανᾶται στὰ δάση τοῦ τόπου του, καὶ στὴ
 ξανθὴ κόρη πού ἄφησε κάτω ἐκεῖ στὸ γενέθλιο τόπο
 του, στὴ μικρὴ χαϊδεμένη! Ἐξαφνα, συναντᾷ ἐμ-
 πρὸς του ἕνα ἄγαλμα καὶ σταματᾷ κατάπληκτος. Αὐτὴ
 νὰ εἶναι τάχα ἡ θεὰ τῆς καλλονῆς; Εὐρίσκεται ἀν-
 τιμέτωπός της, καὶ ἡ νεανικὴ του καρδιὰ μαγεύεται
 ἀπὸ τὸ ἀρχαῖο θέλημα. Νὰ πιστέψῃ στὰ μάτια του;
 Ποτὲ δὲν εἶδε γραμμὲς τόσο χαριτωμένα πλαστικές.
 Προαισθάνεται κάτω ἀπὸ τὸ μάρμαρο μιὰ ζωὴ πε-
 ρισσότερο φλογερὴ ἀπ' ἐκείνη πού ἐμψυχώνει τὰ ρο-
 δαλὰ μάγουλα τῶν κοριτσιῶν τοῦ τόπου του. Αὐτὰ
 τὰ ἄσπρα μάτια τοῦ ἐκτοξεύουν ματιῆς τόσο ἡδονι-
 κῆς μᾶζι καὶ γεμάτες ἀπὸ τόσο γλυκεῖα μελαγχολία
 πού τὸ σιῆθος του πάλλεται ἀπὸ ἔρωτα καὶ οἶκτο,
 ἀπὸ οἶκτο καὶ ἔρωτα. Ἐπ' ἐκείνη τὴν ἡμέρα περι-
 πλανᾶται συχνὰ ἀνάμεσα στὰ ἐρεῖπια, καὶ ἀποροῦν
 πού δὲν τὸν βλέπουν πλέον νὰ συχνάζει οὔτε στὰ ὄρ-
 για τῶν οἰνοποτῶν οὔτε στοὺς ἀγῶνες τῶν ἰπποτῶν.
 Οἱ περίπατοί του ὀλίγο ὑστερώτερα προκαλοῦν ἀλλό-

κοτες διαδόσεις. Ἐνα πρωτὶ, ὁ τρελλὸς νέος ἐπιστρέ-
 φει βιαστικὸς στὸ ξενοδοχεῖο του, μὲ τὴν ὄψη χλωμὴ
 καὶ ἀλλαγμένη. Πληρώνει ἐκεῖνα πού χρεωστεῖ, τοι-
 μάζει τὴ βαλίτσα του καὶ βιάζεται νὰ διαβῆ πάλιν τὰς
 Ἄλπεις.

Τὶ λοιπὸν τοῦ συνέβη;

Κάποια ἡμέρα, λένε, πῆγε ἀργότερα ἀπὸ τὴ συνη-
 θισμένη ὥρα στὰ ἐρεῖπια πού τόσο τοῦ ἦταν ἀγα-
 πητὰ. Ὁ ἥλιος εἶχε δύση, καὶ τὸ σκοτάδι τῆς νύχτας
 τοῦ ἔκρυβε τοὺς τόπους ὅπου κάθε μέρα ἐκοίταζε ὄ-
 ρες ὀλόκληρες τὸ ἄγαλμα τῆς ὠραίας θεᾶς του. Ἐ-
 φοῦ πολλὴ ὥρα ἐπεριεπλανήθηκε στὴν τύχη βρέθηκε
 μπροστὰ σὲ μιὰ ἔπαυλη πού ποτὲ ἄλλοτε δὲν τὴν
 εἶχε παρατηρήσει σ' αὐτὴ τὴ χώρα. Πόσο παραξε-
 νεύτηκε ὅταν εἶδε νὰ βγαίνουν ἀπ' ἐκεῖ ὑπηρετές, πού
 ἦρθαν κρατῶντας πυρσοὺς ἀναμμένους, νὰ τὸν προσ-
 καλέσουν νὰ περάσῃ ἐκεῖ τὴν νύχτα του!

Ἡ ἀπορία του ἐκορυφώθη ὅταν μέσα σὲ μιὰ με-
 γάλῃ καὶ φωταγωγημένη σάλα εἶδε νὰ περιφέρεται
 μόνῃ μιὰ γυναῖκα πού, μὲ τὸ παρουσιαστικὸ της,
 καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ της, ἔμοιαζε ἀπαράλλαχτα μὲ
 τὸ ὠραῖο ἄγαλμα τῶν ἐρώτων του. Ἐμοιαζε τόσο
 μ' ἐκείνη γιατί φοροῦσε μουσελίνα πού ἀστραφτε ἀπὸ
 τὴν πολλὴ ἀσπράδα καὶ ἡ ὄψη της ἦταν ὑπερβολικὰ
 χλωμὴ. Ὁ ἰππότης ἀφοῦ τὴν ἐχαιρέτισε μὲ πολλὴ
 εὐγένεια, τὴν ἐκοίταξε πολλὴ ὥρα μὲ σοβαρότητα
 σιωπηλῇ, ἔπειτα ἐκείνη τὸν ρώτησε ἀν πεινᾷ. Μ' ὄλο
 πού ὁ ἰππότης αἰσθανότουν δυνατοὺς παλμοὺς στὴν
 καρδιὰ, εἶχε ὅμως στομάχι γερμανικό. Ὑστερα ἀπὸ
 τόσο κουραστικὴ ὁδοπορία, αἰσθανόταν τὴν ἐπιθυ-

μία νὰ λάβῃ ὀλίγη τροφή, καὶ δὲν ἀπέκρουσε τὴν πρότασιν τῆς ὥραιας κυρίας. Αὐτὴ τὸν πῆρε λοιπὸν ἀπὸ τὸ χέρι, καὶ ὁ νεαρὸς ἰππότης τὴν ἀκολούθησε ἀνάμεσα ἀπὸ σάλες μεγάλες καὶ ἠχηρῆς, πού μ' ὅλη τὴ λαμπρότητά των, ἄφιναν νὰ διακρίνεται κάποια ἐρημωσὴ τρομακτικῆ. Οἱ πολύφωτες λυχνίαι ἔρριχναν φῶς ἀμυδρὸ στοὺς τοίχους πού οἱ πολύχρωμες τοιχογραφίαι τῶν παράσαιναν κάθε λογῆς ἱστορίες εἰδωλολατρικῆς, καθὼς λόγου χάριν τοὺς ἔρωτας τοῦ Πάρι καὶ τῆς Ἑλένης, τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τοῦ Ἐνδυμίωνος, τῆς Καλυψῶς καὶ τοῦ Ὀδυσσεύς. Μεγάλα ἄνθη φανταστικὰ ἔσειον τοὺς κλώνους τῶν μέσα σὲ βάζα μαρμαρένια τοποθετημένα ἔμπρὸς στὰ παράθυρα, καὶ σκορποῦσαν μιὰ μυρωδιὰ πτώματος πού, ἔφερνε ζάλη. Ὁ ἄνεμος ἐγόγγυζε μέσα στὰς καπνοδόχους σὰ ρόγχος ἐπιθανάτιος. Ὅταν ἔφτασαν στὴν τραπεζαρία, ἡ ὥραία κυρία ἔλαβε θέσιν ἀντικρὺ στὸν ἰππότη, ἔγεινε ὁ οἰνοχόος του, καὶ τοῦ προσέφερε μὲ χαμόγελο τὰ πιὸ ἐξαίρετα φαγητά. Πόσα πράγματα βέβαια ἐφάνησαν ἀλλόκοτα στὸν ἀπλοῖκὸ Γερμανὸ μας! Ὅταν ἐζήτησε ἀλάτι, πού ἔλειπε ἀπὸ τὸ τραπέζι, ἡ λευκὴ ὄψη τῆς ὥραιας πού τὸν ἐφιλοξενοῦσε ἐξάρωσε σπασμωδικὰ μὲ μιὰ ἔκφραση σχεδὸν ἀποκρουστικῆ, καὶ μόνο ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐξακολουθητικῆς καὶ ἐπιμονῆς παρακλήσεις τοῦ ἰππότη ἐκείνη, προφανῶς δυσηρεστημένη, ἐπρόσταξε τοὺς ὑπηρέτες τῆς νὰ φέρουν τὴν ἀλατιέρα. Αὐτοὶ τὴν ἐτοποθέτησαν τρέμοντες ἐπάνω στὸ τραπέζι, καὶ σχεδὸν ἀναποδογύρισαν τὸ μισὸ ἀλάτι. Ὡς τόσο τὸ δυνατὸ κρασί πού κυλοῦσε σὰ φωτιά στὸ τευτονικὸ λαρύγγι τοῦ νέου κατεπράυνε

τοὺς ἐνδόμυχους τρόμους πού αἰσθανότανε κάποτε νὰ τὸν κυριεύουν. Ὅλιγο ὕστερότερα ἀπέβαλε κάθε ὑπιστία, ἡ διάθεσή του ἔγεινε κάπως εὐθυμη, καὶ ὅταν ἡ ὥραία κυρία τὸν ρώτησε ἂν γνωρίζει τί εἶναι ἔρωτος, τῆς ἀπήντησε μὲ φιλιὰ φλογερὰ. Μεθυσιμένος ἀπὸ τὸν ἔρωτα κοί ἴσως καὶ ἀπὸ τὸ κρασί, ἀπεκοιμήθη ὀλιγο ὕστερότερα ἐπάνω στὰ στήθη τῆς ὥραιας του. Ὅνειρα ταραχώδη, ὅμοια μὲ τὰ ὄραματα ἐκεῖνα πού βλέπουμε στὴν παραζάλη δυνατοῦ πυρετοῦ, δὲν ἐβράδυναν νὰ πολιορκήσουν τὸ νοῦ του. Ἄλλοτε ἔβλεπε τὴ γρηὰ μάμμη του, πού καθισμένη σὲ μιὰ μεγάλη πολυθρόνα ἐπιθύριζε βιαστικὰ μιὰ προσευχή. Ἄλλοτε ἤκουε τὰ περιγελαστικὰ γέλια τεραστίων νυχτερίδων, πού κρατοῦσαν πυρσοὺς καὶ φτεροῦγίζαν γύρω του, καὶ πού ὅταν τις ἔβλεπε ἀπὸ κοντὰ ἐνόμιζε ὅτι ἀναγνωρίζει σ' αὐτὲς τοὺς ὑπηρέτες πού τὸν εἶχαν ὑπηρετήσῃ στὸ τραπέζι. Τέλος ὄνειρεύτηκε ὅτι ἡ ὥραία κυρία πού τὸν ἐφιλοξενοῦσε μετεμορφώθη σ' ἓνα ἐλεινὸ τέρας, καὶ ὅτι ὁ ἴδιος, παλεύοντας μὲ τὸ θάνατο, τῆς ἔκοβε τὸ κεφάλι. Μόνο τὴν ἄλλη ἡμέρα, πολὺ πρὸ τοῦ ἐξημερώσῃ, ὁ ἰππότης ἀπαλλάχτηκε ἀπὸ τὸ ληθαργικὸ ὕπνο του. Ἄλλὰ στὴ θέσιν ἐκείνης τῆς ὑπερόχου ἐπαύλεως ὅπου ἐνόμιζε ὅτι εἶχε περάσῃ τὴ νύχτα, βρῆκε μόνο τὰ ἐρείπια πού ἐπεσκέπτετο ἄλλοτε καθημερινῶς καὶ εἶδε μὲ φρίκη ὅτι τὸ μαρμαρένιο ἄγαλμα πού τόσο τοῦ ἦταν ἀγαπητό, εἶχε πέσῃ ἀπὸ τὸ βᾶθρο του, καὶ ὅτι τὸ κεφάλι τοῦ ἀγάλματος, κομμένο ἀπὸ τὸ κορμί, ἦταν πεσμένο μπροστὰ στὰ πόδια του. Αὐτὴ ἡ ἄλλη διήγησις πού θὰ σᾶς ἀναφέρω τώρα, παρουσιάζει σχεδὸν τὰ ἴδια

χαρακτηριστικά σημεῖα. — Κάποιος νεαρός ἱππότης, πού ἔπαιζε τόπι μαζί μὲ φίλους του σὲ μιὰ ἔπαυλη κοντὰ στὴ Ρώμη, ἔβγαλε τὸ δαχτυλίδι του πού τὸν ἐνοχλοῦσε καὶ τὸ ἐτοποθέτησε στὸ δάχτυλο ἑνὸς ἀγάλματος, γιὰ νὰ μὴ χαθῆ. Ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ παίγνιδι, ὁ νέος ἐπέστρεψε στὸ ἀγαλμα, πού παρᾶσταине μιὰ θεὰ εἰδωλολατρική. Ἀλλὰ πόσο ἔφριξε! Τὸ δάχτυλο αὐτῆς τῆς μαρμαρένιας γυναίκας εἶχε κυρτωθῆ, καὶ μόνον ἂν τῆς συνέντριβε τὸ χέρι θὰ μπορούσε ν' ἀποσύρη τὸ δαχτυλίδι του, πρᾶγμα πού κάποιος κρυφὸς οἶκτος τὸν ἐμπόδιζε νὰ τὸ κἀνη. Ἐτρέξε νὰ διηγηθῆ τὸ ἀξιοθαύμαστο περιστατικὸ στοὺς συντρόφους του, προσκαλῶντας αὐτοὺς νὰ ἔλθουν νὰ βεβαιωθοῦν μὲ τὰ μάτια τους σ' αὐτὰ πού τοὺς ἔλεγε.

Ἀλλὰ μόλις ἐπέστρεψε μαζί μ' αὐτοὺς κοντὰ στὸ ἀγαλμα, εἶδε ὅτι τὸ δάχτυλό του εἶχε πάλι ἀνυψωθῆ, καὶ ὅτι τὸ δαχτυλίδι εἶχε ἐξαφανισθῆ. Ὀλίγο καιρὸ ἀργότερα ὁ ἱππότης μας ἀπεφάσισε νὰ νυμφευθῆ, καὶ οἱ γάμοι του εἶχαν γείνη. Ἀλλὰ, τὴ νύχτα τῶν γάμων, τὴ στιγμὴ πού ἐτοιμαζότανε νὰ κατακληθῆ, μιὰ γυναίκα πού, μὲ τὸ παρᾶστημά της, ἔμοιαζε ἴδια καὶ ἀπαράλλαχτα μὲ τὸ ἀγαλμα πού σᾶς ἀνέφερα πρὸ ὀλίγου, ἐπροχώρησε σ' αὐτόν, καὶ τοῦ εἶπε ὅτι τὸ δαχτυλίδι πού βρισκόταν στὸ δάχτυλό της τοὺς εἶχε ἀρραβωνιάσει καὶ ὅτι ὁ νέος ἀνῆκε πλέον σ' αὐτὴ ὡς νόμιμος σύζυγος. Μάταια ὁ ἱππότης ἀπέκρουε αὐτὴ τὴν ἀλλόκοτη ἐπιβεβαίωση. Ἡ εἰδωλολάτρισσα ἐλάμβανε θέση ἀνάμεσα σ' αὐτόν καὶ σ' ἐκείνη πού εἶχε στεφανωθῆ, κάθε φορὰ πού ὁ νεόνυμφος ἤθελε

νὰ σιμῶση στὴν τελευταία, καὶ μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ὁ κακώτυχος πέρασε ὅλη ἐκείνη τὴ νύχτα. Τὸ ἴδιο συνέβη τὴ δευτέρα καὶ τὴν τρίτη νύχτα. Ὁ ἱππότης παρεδόθη σὲ μιὰ βαθειὰ λύπη. Κανεὶς δὲν μπορούσε νὰ τὸν βοηθήσει, καὶ οἱ πιὸ θεοσεβεῖς ἄνθρωποι κουνούσαν τὸ κεφάλι τους. Τέλος ἤκουσε νὰ μιλοῦν γιὰ κάποιον ἱερέα πού ὠνομάζετο Παλοῦμνος καὶ πολλὲς φορὲς ἕως τώρα εἶχε προσφέρει καλὲς ὑπηρεσίες σ' ἐκείνους πού οἱ δαίμονες τοὺς ἔκαναν μάγια.

Πῆγε λοιπὸν νὰ τὸν εὔρη, μὰ ὁ ἱερέας δυσκολεύθηκε πολὺ νὰ προσφέρει τὴ συνδρομὴ του, ἐπειδὴ καθὼς ἔλεγε, ἤθελε ἐκτεθῆ σὲ μεγάλους κινδύνους. Ἐπὶ τέλους ὡς τόσο ἐχάραξε ὀλίγα ἀγνωστα ψηφία ἐπάνω σ' ἓνα κομμάτι περγαμνῆς καὶ ἔδωσε τίς ὀδηγίαις πού ἔπρεπε στὸ μαγεμένο νέο. Σύμφωνα μ' αὐτές, ὁ ἱππότης ἔπρεπε νὰ σταθῆ τὰ μεσάνυχτα σὲ κάποιον σταυροδρόμι, στὰ περὶχωρα τῆς Ρώμης, ὅπου θὰ ἔβλεπε νὰ διαβαίνουν τὰ πιὸ ἀλλόκοτα φαντάσματα. Ἀλλ' ἔπρεπε νὰ μείνη ἀσυγκίνητος καὶ νὰ προσέξῃ καλὰ νὰ μὴ τὸν τρομάξουν ἐκεῖνα πού θὰ τοῦ συνέβαινε νὰ ἰδῆ ἢ ν' ἀκούσῃ. Μόνο τὴ στιγμὴ πού θὰ διέκρινε τὴν γυναίκα πού τῆς εἶχε φορέσει στὸ δάχτυλο τὸ δαχτυλίδι του, ἔπρεπε νὰ προχωρήσῃ σ' αὐτὴ καὶ νὰ τῆς δεῖξῃ τὸ κομμάτι τῆς περγαμνῆς.

Ὁ ἱππότης ἀκολούθησε ὅλες αὐτὲς τίς ὀδηγίαις.

Ἡ καρδιά του χτυποῦσε δυνατὰ ὅταν τὴ στιγμὴ πού ἐσήμαιναν μεσάνυχτα βρέθηκε στὸ προσδιορισμένο σταυροδρόμι, καὶ εἶδε νὰ διαβαίνει ἡ ἀλλόκοτη συνοδεία.

Ἦταν ὅλοι χλωμοί, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ντυμένοι πολυτελέστατα μὲ φορέματα ἐσθραστικά τῶν εἰδωλολατρικῶν χρόνων. Ἄλλοι φοροῦσαν στέμματα χρυσᾶ, ἄλλοι στεφάνους δάφνης στὰ μέτωπά τους πού ἔγερναν μελαγχολικά στοὶ στήθος. Ἄλλοι πάλι ἐβράδιζον μὲ ἀνησυχία, φορωμένοι μὲ κάθε λογῆς βάζα ἀσημένια καὶ διάφορα ἄλλα σκεύη πού ἦταν προωρισμένα γιὰ τίς θυσίαις στοὺς ἀρχαίους ναοὺς. Ἄνάμεσα ἀπ' αὐτὸ τὸ πλῆθος ἐπρόβαλλον τεράστιοι ταῦροι μὲ κέρατα χρυσᾶ, στολισμένοι μὲ στεφάνους ἀνθέων, καὶ ὕστερα, ἐπάνω σ' ἓνα μεγαλοπρεπὲς θριαμβευτικὸ ἄρμα, καταστόλιστο ἀπὸ πορφύρα καὶ στεφανωμένο μὲ ρόδα, ἐβράδιζε μιὰ θεὰ ὑψηλόσωμη πού ἔλαμπε ὅλη ἀπὸ ὁμορφιά. Ὁ ἱππότης πῆγε σιμά της, καὶ τῆς παρουσίασε τὴν περγαμηνὴ τοῦ ἱερέως Παλοῦμνου, γιὰ τὴν ἀνεγνώρισε πὼς ἦταν ἐκείνη πού εἶχε τὸ δαχτυλίδι του. Ἡ θεὰ μόλις εἶδε τὰ ψηφία πού ἦταν γραμμένα ἐπάνω στὴν περγαμηνή, σηκώνοντας τὰ χέρια της ψηλὰ στὸν οὐρανό, ἔβγαλε μιὰ κλαψάρικη κραυγή. Δάκρυα κυλοῦσαν ἀπὸ τὰ μάτια της καὶ ἐβόναξε μὲ ἀπελπισία: «Ἀπάνθρωπε Παλοῦμνε! ἀτόμη λοιπὸν δὲν σὲ ἱκανοποίησαν τὰ δεινὰ πού μᾶς ἔχεις προξενήσει ἕως τώρα! Μὰ οἱ καταδιώξεις σου σύντομα θὰ πάρουνε τέλος, ἀπάνθρωπε Παλοῦμνε!» Καὶ ἀπέδωσε τὸ δαχτυλίδι στὸν ἱππότη, πού τὴν ἀκόλουθη νύχτα, δὲν συνήντησε πλέον ἐμπόδια στὰ γάμο του. Ὅσο γιὰ τὸν ἱερέα Παλοῦμνο, αὐτὸς ἀπέθανε τρεῖς ἡμέρες ὕστερα ἀπ' αὐτὸ τὸ συμβεβηκός.

Ἐδιάβασα γιὰ πρώτη φορὰ αὐτὴ τὴν ἱστορία στοὶ

«Ὅρος τῆς Ἀφροδίτης» τοῦ Κόρνμαν. Πρὸ ὀλίγου μόλις χρόνου, τὴν ἀπάντησα πάλι σ' ἓνα ἀνόητο βιβλίον περὶ μαγείας, γραμμένο ἀπὸ τὸν Ντελρίο, πού τὴν πῆρε ἀπὸ ἓνα ἔργο ἰσπανικό: Αὐτὴ ἡ ἱστορία φαίνεται νὰ ἔχει προέλευση ἰβηρικὴ. Τὸ ἔργο τοῦ Κόρνμαν εἶναι ἡ ἀξιολογωτέρα πηγὴ πού μπορεῖ κανεὶς νὰ συμβουλευθῆ στοὶ θέμα πού πραγματεύομαι. Δὲν ἔχω πλέον πρόχειρο τὸ ἔργο, καὶ κατ' ἀνάγκη ὀμιλῶ μόνο ἀπὸ μνήμης. Ἄλλ' αὐτὸ τὸ μικρὸ σύγγραμμα πού ἀποτελεῖται ἀπὸ διακόσιες ἢ διακόσιες πενήντα σελίδες, ἔχει ἀπομείνει ἀνεξάλειπτο στοὶ νοῦ μου μὲ τὰ ὠραῖα του παλαιὰ γοτθικὰ ψηφία. Φαίνεται ὅτι τυπώθηκε κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΖ' αἰῶνος. Τὸ κεφάλαιο περὶ τῶν «Στοιχειωμένων Πνευματιῶν» τὸ πραγματεύεται ὁ συγγραφέας μὲ μεγάλη πολυμάθεια καὶ ἔχει προσθήκη σ' αὐτὸ διηγήσεις ἀξιοθαύμαστες γιὰ τὸ βουνὸ τῆς Ἀφροδίτης. Σύμφωνα μὲ τὸ παράδειγμα τοῦ Κόρνμαν, ἔπρεπε καὶ ἐγὼ, ἀναφορικῶς πρὸς τὰ στοιχειωμένα πνεύματα, νὰ μιλῶ γιὰ τὴ μεταμόρφωση τῶν ἀρχαίων θεῶν. Μὰ ὄχι, αὐτοὶ οἱ τελευταῖοι δὲν εἶναι καθόλου ἀπλὰ φαντάσματα γιὰτί, ὅπως πολλὲς φορὲς τὸ διεκήρυξα, αὐτοὶ οἱ θεοὶ δὲν ἀπέθαναν, εἶναι πλάσματα ἀδημιούρητα, αἰώνιατα, πού μετὰ τὸν θρίαμβο τοῦ Χριστοῦ, βρέθηκαν στὴν ἀνάγκη ν' ἀποσυρθοῦν στὰ ὑποχθόνια σκότη. Ἡ γερμανικὴ παράδοση ἀναφορικῶς πρὸς τὴν Ἀφροδίτη, ὡς θεὰ τῆς καλλονῆς καὶ τοῦ ἔρωτος, παρουσιάζει χαρακτηριστὰ ὅλως διόλου ξεχωριστό. Εἶναι ἓνα εἶδος κλασικοῦ ρομαντισμοῦ. Σύμφωνα μὲ τίς γερμανικὲς παραδόσεις, ἡ Ἀφροδίτη, ὕστερα ἀπὸ

τὴν ἔξολόθρευση τῶν ναῶν τῆς, φαίνεται ὅτι κατέφυγε στὰ βάθη ἑνὸς ὄρους μυστηριώδους, ἔχοντας γιὰ συντρόφους δαιμόνια ἐναέρια, σιληνοὺς καὶ νύμφες γοργές, ὠραῖες δρυάδες καὶ πολλοὺς διασήμευς ἥρωας ποὺ ἐξηφανίσθησαν ἀπὸ τὴ σκηνὴ τοῦ κόσμου μ' ἓνα τρόπο μυστηριώδη. Ἀπὸ ὅσο μακρὰ καὶ ἀνπλησιάσετε σ' αὐτὴ τὴ κατοικία τῆς Ἀφροδίτης, ἀκοῦτε γέλια δυνατὰ καὶ ἤχους κιθάρας πού, ὅμοιοι μὲ δίχτυα ἀόρατα, δεσμεύουν τὴν καρδιά σας καὶ σὰς τραβοῦν στὸ μαγεμένο βουνό. Γιὰ καλὴ σας τύχη, ἓνας γέρος ἱππότης ποὺ ὀνομάζεται ὁ πιστὸς Ἐκκαρτ, φρουρεῖ στὴν εἴσοδο τοῦ ὄρους. Ἀκίνητος σὰν ἀγαλμα, ἀκουμπᾷ ἐπάνω σ' ἓνα μεγάλο πολεμικὸ ξίφος. Ἀλλὰ τὸ κάτασπρο κεφάλι του, ποὺ εἶναι πάντα τρεμούλιαστό, σὰς προειδοποιεῖ μελαγχολικὰ γιὰ τοὺς ἡδονικὸς κινδύνους ποὺ σὰς περιμένουν. Ὑπάρχουν πολλοὶ ποὺ τρομάζουν ἐγκαίρως ἀπὸ τὰ λόγια του. Ἄλλοι ὅμως δὲν ἀκοῦνε καθόλου τὴν τρεμουλιαστὴ φωνὴ τοῦ πιστοῦ Ἐκκαρτ, καὶ τρέχουν ἀκράτητοι στὴν ἄβυσσο τῶν κολασμένων ἀπολαύσεων. Γιὰ κάμποσον καιρό, ὅλα πᾶνε καλά, μὰ τοῦ ἀνθρώπου δὲν τοῦ ἀρέσει πάντα νὰ γελᾷ: πολλὰς φορές, γίνεται σιωπηλὸς καὶ σοβαρὸς, καὶ συλλογιέται τὰ περασμένα, γιατί τὰ περασμένα εἶναι ἡ πατρίδα τῆς ψυχῆς του. Ἀρχινᾷ νὰ τὴν πονῆ αὐτὴ τὴν πατρίδα, θέλει πάλι νὰ αἰσθανθῆ τὰ αἰσθήματα τοῦ παλιοῦ καιροῦ, ἔστω καὶ αἰσθήματα λύπης. Αὐτὸ ἀκριβῶς συνέβη στὸν Ταννχάουζερ, καθὼς ἀναφέρει ἓνα δημοτικὸ τραγοῦδι ποὺ εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ἀξιοπεριεργότερα γλωσσικὰ μνημεῖα ποὺ διετήρησε ἡ

παράδοση στὸ στόμα τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ. Αὐτὸ τὸ τραγοῦδι τὸ διάβασα γιὰ πρώτη φορὰ στὸ ἔργο τοῦ Κόρνμαν. Ὁ Πραϊτώριος τὸ δανείστηκε ἀπ' αὐτὸν σχεδὸν χωρὶς καμμιά παραλλαγή, καὶ ἀπὸ τὸ δικό του κείμενο τὸ ξανατύπωσαν οἱ ἔρραριστὰι τοῦ Βουντερχόρν (*).

Δύσκολο εἶναι νὰ προσδιορίση κανεὶς μὲ ἀκρίβεια καὶ μὲ τρόπο θετικὸ σὲ πᾶ ἐποχὴ ἀναφέρεται ἡ παράδοση τοῦ Ταννχάουζερ. Τὴ βρίσκουμε σὲ βιβλία παμπάλαια. Ὑπάρχει μιὰ νεώτερη παράφρασί της, ποὺ μόνο κοινὸ σημεῖο μὲ τὸ πρωτότυπο τοῦ ποιήματος ἔχει τὴν ἀλήθεια τοῦ αἰσθήματος. Ἐπειδὴ τὸ ἀντίτυπο ποὺ βρίσκεται στὰ χέρια μου εἶναι βέβαια τὸ μόνο ποὺ ὑπάρχει, δημοσιεύω ἐδῶ αὐτὴ τὴν ἀπὸ νωτεριστικὴ διασκευὴ τοῦ «Ταννχάουζερ»:

Καλοὶ χριστιανοί, μὴ ἀφεθῆτε νὰ πέσετε στὰ δίχτυα τοῦ Σατανᾶ. Ψάλλω τὸ τραγοῦδι τοῦ Ταννχάουζερ γιὰ νὰ ὀδηγήσω τὴν ψυχὴ σας στὴν ἀρετὴ καὶ στὴν εὐσέβεια.

Ὁ εὐγενὴς Ταννχάουζερ, αὐτὸς ὁ γενναῖος ἱππότης, ἤθελε νὰ γνωρίσῃ τοὺς ἔρωτες καὶ τίς ἀπολαύσεις, καὶ πῆγε στὸ βουνὸ τῆς Ἀφροδίτης, ὅπου ἔμεινε ἑπτὰ χρόνια.

«Ὁ Ἀφροδίτη, ὠραία μου κυρά, σ' ἀποχαιρετῶ

(*) Des Knaben Wenderhorn, συλλογὴ δημοτικῶν ποιήσεων, δημοσιευθεῖσα ὑπὸ Δ. Ἀζιμ φὸν Ἀρνίμ καὶ Κλέμανς Μπρεντάνο.

για πάντα. Χαριτωμένη μου φίλη, δὲν θέλω πιά νὰ μένω μαζί σου, θὰ μ' ἀφήσης ν' ἀναχωρήσω.

— Ταννχάουζερ, γενναῖε μου ἱππότη, σήμερα δὲν μὲ φίλησες. Ἐμπρός, ἔλα σύντομα νὰ μὲ φιλήσῃς, καὶ εἶπέ μου τί ἔχεις καὶ παραπονέσαι.

»Δὲν ἔχυνα κάθε ἡμέρα στὸ ποτῆρι σου τὰ πιὸ ἐκλεκτὰ κρασιά, καὶ κάθε ἡμέρα δὲν στεφάνωσα τὸ κεφάλι σου μὲ ρόδα ;

— Ὡ Ἀφροδίτη, ὠραία μου κυρά, τὰ ἐκλεκτὰ κρασιά καὶ τὰ τρυφερὰ φιλιὰ ἐχόρησαν τὴν καρδιά μου. Διπῶ τὴν ὀδύνη.

»Πολὺν καιρὸ παίξαμε καὶ γελάσαμε μαζί. Τώρα ποθῶ τὰ δάκρυα, καὶ θέλω νὰ ἰδῶ τὸ κεφάλι μου στεφανωμένο μ' ἀγκάθια καὶ ὄχι μὲ τριαντάφυλλα.

— Ταννχάουζερ, γενναῖε μου ἱππότη, ζητῆς ἀφορμὴ νὰ φιλονικήσῃς μαζί μου. Μ' ὅλα ταῦτα χίλιες φορὲς μοῦ δοκίμιστες ὅτι ποτὲ δὲν θὰ μ' ἐγκαταλείψῃς.

»Ἐλα, ἄς περάσουμε στὸ μικρὸ μου δωμάτιο. Ἐκεῖ θὰ παραδοθῶμε στὰ παιγνίδια τοῦ ἔρωτος. Τὸ ἄσπρο κορμί μου πὸν εἶναι ἄσπρο σὰν τὰ κρίνα θὰ σοῦ διαλύσῃ τὴ μελαγχολία.

— Ὡ Ἀφροδίτη, ὠραία μου κυρά, οἱ ἄσπροιές σου θὰ μένουν αἰώνια νέες. Θὰ πονέσουν ἀκόμη γιὰ σένα ἄλλες τόσες καρδιὲς ὅσες ἐπόνεσαν ὡς τώρα.

»Ἄλλ' ὅταν συλλογιέμαι ὅλους ἐκείνους τοὺς θεοὺς καὶ ὅλους ἐκείνους τοὺς ἥρωες πὸν τοὺς μάγεψαν οἱ ἄσπροιές σου, τότε τὸ ἄσπρο κορμί σου πὸν εἶναι ἄσπρο σὰν τὰ κρίνα ἀρχινᾷ νὰ μοῦ προξενεῖ ἀποστροφή.

»Τὸ ἄσπρο κορμί σου πὸν εἶναι ἄσπρο σὰν τὰ κρίνα μοῦ προξενεῖ σχεδὸν ἀηδία, ὅταν συλλογιέμαι πόσοι ἄλλοι ἀκόμη θὰ τὸ ἀπολαύσουν.

— Ταννχάουζερ, γενναῖε μου ἱππότη, δὲν ἔπρεπε νὰ μοῦ μιλᾷς μ' αὐτὸ τὸν τρόπο. Θὰ προτιμοῦσα νὰ σὲ ἰδῶ νὰ μὲ δείρῃς, ὅπως μ' ἔδειρες τόσες φορὲς.

»Ναί, θὰ προτιμοῦσα νὰ σὲ ἰδῶ νὰ μὲ δείρῃς, χριστιανὲ ψυχρὸ καὶ ἀχάριστε, παρὰ νὰ μοῦ οἴχνης κατὰ πρόσωπο βρισιὲς πὸν ἐξευτελίζουν τὴν ὑπερηφάνειά μου καὶ μοῦ συντρίβουν τὴν καρδιά.

»Ἐπειδὴ σ' ἀγάπησα πολὺ γι' αὐτὸ βέβαια μοῦ λὲς αὐτὰ τὰ λόγια. Ὑγίαινε, φύγε λοιπόν, σοῦ τὸ ἐπιτρέπω. Ἡ ἴδια θὰ σοῦ ἀνοίξω τὴν πόρτα».

* *

Στὴ Ρώμη, στὴ Ρώμη, στὴν ἁγία πόλη, ψέλνουν καὶ χτυποῦν τίς καμπάνες. Ἡ λιτανεὶα προχωρεῖ μ' ἐπισημότητα, καὶ στὴ μέση βαδίζει ὁ Πάπας.

Εἶναι ὁ Οὐρβανός, ὁ θεοσεβὴς ποντίφηξ. Φορεῖ τὴν κάρα, καὶ τὴν οὐρὰ τοῦ πορφυροῦ μανδύα του τὴν κρατοῦν ὑπερήφανοι βαρῶνοι.

»Ὡ ἅγιε πατέρα, Πάπα Οὐρβανέ, δὲν θὰ ἐγκαταλείψῃς αὐτὴ τὴ θέση πρὸ τοῦ ἀκούσῃς τὴν ἐξομολόγησή μου καὶ μὲ σώσης ἀπὸ τὴν κόλαση».

Τὸ πλῆθος παραμερίζει καὶ ἀνοίγει τόπο. Οἱ θρησκευτικὲς ψαλμοψόδιες παύουν. Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ὁ προσκνητὴς πού, χλωμὸς καὶ ἀγρολιμένος, στέκει γονατιστὸς μπροστὰ σὶνὸν Πάπα ;

»Ὡ ἅγιε Πατέρα ! Πάπα Οὐρβανέ, σὺ πὸν ἔχεις

ἔξουσία νὰ δένεις καὶ νὰ λύνεις, ἀπάλλαξέ με ἀπὸ τὰ βασανιστήρια τῆς κολάσεως καὶ ἀπὸ τὴν ἔξουσία τοῦ πειρασμοῦ.

»Εἶμαι ὁ εὐγενὴς Τανηάουζερ, ἔτσι ὅλοι μὲ ὀνομάζουν. Ἦθελα νὰ γνωρίσω τοὺς ἔρωτας καὶ τὶς ἀπολαύσεις, καὶ πῆγα στὸ βουνὸ τῆς Ἀφροδίτης, ὅπου ἔμεινα ἑπτὰ χρόνια.

»Ἡ κυρὰ Ἀφροδίτη εἶναι μιὰ ὁμορφη γυναικα, γεμάτη χάρη καὶ νοστιμάδες. Ἡ φωνή της εἶναι γλυκειὰ σὰν τὴν εὐωδιὰ τῶν λουλουδιῶν.

»Σὰν πεταλούδα πὸν φτερουγίζει σ' ἓνα λουλουδι, γιὰ νὰ μυρίσῃ τὶς γλυκειὲς εὐωδιὰς του, φτερούριζε ἡ ψυχὴ μου γύρω στὰ κοραλένια χεῖλη της.

»Τὰ σγουρὰ τῶν μαύρων καὶ ἀγρίων μαλλιῶν της ἔπεφταν στὴ γλυκειὰ της ὄψη. Καὶ ὅταν τὰ μεγάλα της μάτια μ' ἐκοίταζαν, ἡ ἀναπνοή μου σταματοῦσε.

»Ὅταν τὰ μεγάλα της μάτια μ' ἐκοίταζαν, ἀπόμεινα σὰν ἀλυσσοδεμένος, καὶ μὲ μεγάλη δυσκολία ξέφυγα ἀπὸ τὸ βουνό.

«Ξέφυγα ἀπὸ τὸ βουνό . . . μὰ οἱ ματιὰς τῆς ὁμορφῆς κυρᾶς παντοῦ μὲ κυνηγοῦν. Μοῦ λένε : γύρισε πίσω, γύρισε πίσω !

»Τὴν ἡμέρα, μοιάζω σὰν ἓνα φτωχὸ φάντασμα. Τὴ νύχτα, ἡ ζωὴ μου ξυπνᾷ, τὸ ὄνειρό μου μὲ ξαναφέρει κοντὰ στὴν ὠραία κυρὰ. Κάθεται σιμὰ μου, καὶ γελᾷ.

»Γελᾷ, τόσο εὐτυχισμένη καὶ τόσο τρελλή, καὶ μὲ δόντια τόσο ἄσπρα ! »Ω ! ὅταν θυμοῦμαι αὐτὸ τὸ γέλιο, εὐθὺς τρέχουν τὰ δάκρυά μου.

»Τὴν ἀγαπῶ μ' ἓναν ἔρωτα ἀπεριόριστο. Δὲν ἔ-

πάρχει στὸν ἔρωτά μου χαλινός. Μοιάζει σὰν τὸν καταρράχτη πὸν δὲν μπορεῖς νὰ σταματήσῃς τὰ κύματά του.

»Πέφτει ἀπὸ τὸν ἓνα στὸν ἄλλο βράχο, βοῶντας καὶ ἀφρισμένος, καὶ τίποτε δὲν τὸν σταματᾷ στὸ τρέξιμό του.

»Ω ! Ἄν ἔξουσίαζα ὅλο τὸν οὐρανό, θὰ τὸν ἔδινά στὴν κυρὰ μου Ἀφροδίτη. Θὰ τῆς ἔδινά τὸν ἥλιο θὰ τῆς ἔδινά τὸ φεγγάρι, θὰ τῆς ἔδινά ὅλα τ' ἀστέρια.

»Ἡ ἀγάπη μου μὲ λυώνει, καὶ οἱ φλόγες της εἶναι ἀκράτητες. Νὰ εἶναι τάχα οἱ φλόγες τῆς κολάσεως καὶ τὰ βασανιστήρια τῶν κολασμένων ;

»Ω ἄγιε πατέρα ! Πάπα Οὐρβανέ, σὺ πὸν ἔχεις ἔξουσία νὰ δένεις καὶ νὰ λύνεις ἀπάλλαξέ με ἀπὸ τὰ μαρτύρια τῆς κολάσεως καὶ τὴν ἔξουσία τοῦ πειρασμοῦ !»

Ὁ Πάπας σηκώνει τὰ χέρια στὸν οὐρανὸ καὶ λέγει ἀναστενάζοντας : «Κακότυχε Τανηάουζερ, τὰ μάγια πὸν σὲ κρατοῦνε δεμένο δὲν μποροῦν νὰ λυθοῦν.

»Ὁ διάβολος πὸν τὸν λένε Ἀφροδίτη εἶναι ὁ χειρότερος ἀπὸ ὅλους τοὺς διαβόλους καὶ δὲν θὰ μπορέσω ποτὲ νὰ σὲ ξεκολλήσω ἀπὸ τὰ χέρια της πὸν σασηνεύουν.

»Μὲ τὴν ψυχὴ σου πρέπει τώρα νὰ ἐξαγοράσῃς τὶς ἀπολαύσεις τῆς σάρκας. Εἶσαι πλέον θεοκατάρατος καὶ καταδικασμένος στὰ αἰῶνια βασανιστήρια.»

* *

Ὁ εὐγενὴς ἱππότης Τανηάουζερ βαδίζει γοργά,

τόσο γοργά πού τὰ πόδια του γδέρονται καὶ ἐπιστρέφει στὸ βουνό τῆς Ἀφροδίτης κοντὰ τὰ μεσάνυχτα.

Ἡ κυρὰ Ἀφροδίτη ξυπνῆ ξαφρισμένη, πηδᾷ βιαστικὰ ἀπὸ τὸ κρεβάτι της, καὶ ὀλίγη ὥρα ὑστερώτερα κρατεῖ στήν ἀγκαλιά της τὸν ἀγαπημένο της.

Τὸ αἷμα τρέχει ἀπὸ τὰ ρουθούνια της, τὰ μάτια της χύνουν δάκρυα, καὶ σκεπάζει μὲ αἷμα καὶ μὲ δάκρυα τὸ πρόσωπο τοῦ ἀγαπημένου της.

Ὁ ἰππότης κάθεται στὸ κρεβάτι χωρὶς νὰ βγαίνει οὔτε λέξη ἀπὸ τὸ στόμα του, καὶ ἡ κυρὰ Ἀφροδίτη πηγαίνει στήν κουζίνα νὰ τοῦ εἰτοιμάσῃ τὴ σούπα.

Τὸν σερβίρει τὴ σούπα, τοῦ προσφέρει ψωμί, πλένει τὰ πληγωμένα πόδια του, χτενίζει τ' ἀνακατωμένα μαλλιά του, καὶ ἀρχινᾷ νὰ γελᾷ γλυκά.

«Ταννιάουζεο, γενναῖε μου ἰππότη, ἔλειψες πολὺν καιρό. Εἶπέ μου ποιὲς εἶναι οἱ χῶρες πού διαβηκες ;

— Κυρὰ Ἀφροδίτη, ὠραία μου φίλη, πῆγα στήν Ἰταλία. Εἶχα ὑποθέσεις στὴ Ρώμη. Πῆγα ἐκεῖ, καὶ ἔπειτα ἐπέστρεψα βιαστικὰ κοντὰ σου.

» Ἡ Ρώμη εἶναι χτισμένη ἐπάνω σ' ἐφτά βουνάκια. Τρέχει ἐκεῖ ἕνα ποτάμι πού τὸ λένε Τίβερεη. Στὴ Ρώμη, εἶδα τὸν Πάπα. Ὁ πάπας σὲ κάνει καὶ λὲς πολλὰ πράγματα.

» Γιὰ νὰ ἐπιστρέψω ἀπὸ τὴ Ρώμη, διάβηκα ἀπὸ τὴ Φλωρεντία. Διάβηκα ἀπὸ τὸ Μιλάνο καὶ ἀνέβηκα τολμηρὰ ἐπάνω στὶς Ἄλπεις.

» Ἐνῶ διάβαινα τὶς Ἄλπεις, ἐχιόνιζε, οἱ γαλάζιες λίμνες μου χαμογελοῦσαν, ἐχρᾶζαν οἱ ἀετοί.

» Ἀπὸ τὶς κορφὲς τοῦ Ἁγίου Γοθάρδου ἄκουσα

τὸ ροχαλητὸ τῆς καλῆς Γερμανίας. Κοιμόταν ἐκεῖ κάτω τὸν ὕπνο τοῦ δικαίου, περιφρορημένη ἀπὸ τὴν ἀγία καὶ ἀγροπνὴ φρουρὰ τῶν ἀγαπημένων της ἡγεμονίσκων.

» Βιαζόμουν νὰ ἐπιστρέψω σιμά σου, κυρὰ Ἀφροδίτη, φίλη μου. Περγᾶ καλὰ κανεὶς ἐδῶ, καὶ ποτε πιά δὲν θὰ ἐγκαταλείψω τὸ βουνό σου».

Δὲν θέλω νὰ ἐξαπατήσω τὸν ἀναγνώστην οὔτε μὲ στίχους οὔτε μὲ πεζά, καὶ ὁμολογῶ μὲ εἰλικρίνεια πὼς τὸ ποίημα πού διαβάσατε εἶναι κατασκευάσμα δικό μου, καὶ πὼς δὲν ἀνήκει σὲ κανένα τρουβαδοῦρο τοῦ μεσαίωνος. Μ' ὅλα ταῦτα θέλω νὰ σᾶς παραθέσω ἐδῶ καὶ τὸ ἀρχικὸ ποίημα ὅπου ὁ παλιὸς ποιητὴς ἐπραγματεύθη τὸ ἴδιο θέμα. Αὐτὴ ἡ ἀντιπαραβολὴ θὰ εἶναι πολὺ ἐνδιαφέρουσα καὶ πολὺ διδακτικὴ γιὰ τὸν κριτικὸ πού θὰ θελήσῃ τυχὸν νὰ ἰδῇ μὲ ποῖο τρόπο διαφορετικὸ δύο ποιηταὶ πού ἀνήκουν σὲ δύο ἐποχὲς ὅπως ἀντίθετες ἔχουν πραγματευθῆ τὴν ἴδια παραδόση, ἀκολουθώντας μαζί μ' αὐτὸ τὴν ἴδια τεχνολογία, τὸν ἴδιο ρυθμὸ καὶ σχεδὸν τὸ ἴδιο πλαίσιο. Τὸ πνεῦμα τῶν δύο ἐποχῶν προβάλλει καθαρὰ μέσα ἀπὸ μιὰ τέτοια ἀντιπαράθεση καὶ αὐτὸ θ' ἀποτελέσῃ σὰ μιὰ φιλολογικὴ συγκριτικὴ ἀνατομία. Πράγματι ἂν τὶς διαβάσετε μαζί, αὐτὲς τὶς δύο παραφράσεις, θὰ ἰδῆτε πόσο στὸν παλιὸ ποιητὴ ἐπικρατεῖ ἡ ἀρχαία πίστις, ἐνῶ στὸ νεώτερο ποιητὴ, πού γεννήθηκε στήν ἀρχὴ τοῦ δεκάτου ἐννάτου αἰῶνος, ἐκδηλώνεται ὁ σκεπτικισμὸς τῆς ἐποχῆς του. Βλέπει ὁ ἀναγνώστης πόσο αὐτὸς ὁ τε-

λευταῖος, πού δὲν τὸν δαμάζει καμμιά ἐξουσία, ἀφίνει τὴ φαντασία του νὰ πλανᾶται ἐλεύθερα, καὶ μόνο σκοπὸ στοῦ τραγοῦδι του ἔχει νὰ ἐκφράσῃ μὲ τοὺς στίχους του αἰσθήματα καθ' αὐτὸ ἀνθρώπινα. Ὁ παληὸς ποιητής, ἀπ' ἐναντίας, μένει ὑποδουλωμένος στοῦ ζυγὸ τῆς κληρικῆς ἐξουσίας. Ἀποβλέπει σὲ σκοπὸ διδαχτικὸ, θέλει ν' ἀποδείξῃ ἓνα δόγμα θρησκευτικὸ. Κηρύττει τὴν ἀρετὴ τῆς φιλανθρωπίας καὶ τὸ ποίημά του στὰ τελευταῖα, ζητεῖ ν' ἀποδείξῃ πόσο ἢ μετάνοια εἶναι ἀποτελεσματικὴ γιὰ τὴν ἄφεση ὅλων τῶν ἁμαρτιῶν. Κατακρίνει καὶ αὐτὸν ἀκόμη τὸν Πάπα γιατί ἐλησμόνησε αὐτὴ τὴν ὑψηλὴν χριστιανικὴ ἀλήθεια, καὶ ἀπὸ τὸ ξερό του ραβδί πού φουντώνει ἔξαφνα στὰ χέρια του μὲ φύλλα καὶ μὲ κλαδιά, ἀναγνωρίζει, ἀλλὰ πολὺ ἀργά, τὰ ἀκαταμέτρητα βάρη τῆς θείας εὐσπλαγχνίας. Ἴδου τὸ ποίημα τοῦ ἀρχαίου ποιητῆ :

Ἄλλὰ τώρα θέλω ν' ἀρχίσω. Θέλω νὰ ὑμῆσω τὸν Ταννχάουζερ καὶ ὅσα ἀξιοθαύμαστα τοῦ συνέβησαν μὲ τὴν κυρά Ἀφροδίτη.

Ὁ Ταννχάουζερ ἦταν ἓνας καλὸς ἱππότης. Ἦθελε νὰ βλέπῃ πράγματα ἀξιοθαύμαστα. Πῆγε λοιπὸν στοῦ βουνὸ τῆς Ἀφροδίτης, ὅπου εἶχε ὡραῖες γυναῖκες.

«Ταννχάουζερ, καλέ μου ἱππότη, σ' ἀγαπῶ, δὲν πρέπει νὰ τὸ λησμονεῖς. Μοῦ εἶχες ὀρκισθῆ ὅτι ποτὲ δὲν θὰ μ' ἐγκαταλείψης.

— Ἀφροδίτη, ὡραία μου κυρά, δὲν εἶπα τέτοιο πράγμα, πρέπει νὰ τὸ ἀρνηθῶ αὐτὸ πού λές, γιατί κανεὶς δὲν σοῦ τὸ εἶπε αὐτό, μάργυς μου ὁ Θεός.

— Ταννχάουζερ, καλέ μου ἱππότη, τί εἶναι αὐτὰ πού μοῦ λές; Πρέπει νὰ μείνης μαζί μας. Θὰ σὲ στεφανώσω μὲ μιὰ ἀπὸ τὶς συντρόφισσές μας.

— Ἄν στεφανωθῶ ἄλλη γυναῖκα ἀπὸ ἐκείνη πού ἔχω στὴν καρδιά μου, πρέπει νὰ μὲ ρίξουν νὰ καίγομαι αἰῶνια στὴ φωτιά τῆς Κολάσεως.

— Δὲν παύεις νὰ μιλεῖς γιὰ τὴ φωτιά τῆς Κολάσεως, καὶ ὡς τόσο δὲν τὴν ἐγνωρίζεις. Νὰ συλλογιέσαι τὸ κοραλένιο στόμα μου πού ἀδιάκοπα γελᾷ.

— Τί καλὸ μπορεῖ νὰ μοῦ φέρῃ τὸ κοραλένιο στόμα σου; μοῦ εἶναι πολὺ επικίνδυνο. Ἄφησέ με νὰ φύγω, ὦ Ἀφροδίτη, γλυκεῖά μου θεά! Σ' ἐξορκίζω στὴν τιμὴν ὅλων τῶν γυναικῶν.

— Ταννχάουζερ, καλέ μου ἱππότη, ἂν θέλεις σὺ νὰ σὲ ἀφήσω νὰ φύγῃς ἐγὼ δὲν θέλω νὰ σ' ἀφήσω. ὦ! μείνε, εὐγενικὲ καὶ γλυκὲ ἱππότη, καὶ δρόσισε τὴν ψυχὴ μου.

— Ἡ ψυχὴ μου ἀρρώστησε. Δὲν θέλω νὰ μείνω περισσότερον καιρό. Δός μου τὴν ἄδεια νὰ φύγω, ὦ γλυκεῖά μου κυρά! Δός μου τὴν ἄδεια ν' ἀφήσω τὸ ὑπέροχο κορμί σου.

— Ταννχάουζερ, καλέ μου ἱππότη, μὴ ὀμιλεῖς μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, δὲν εἶσαι στὰ λογικά σου. Πᾶμε στοῦ μικροῦ μου δωμάτιο νὰ παραδοθοῦμε στὰ ἐρωτικὰ παιγνίδια.

— Ἡ ἀγάπη σου μοῦ κατήντησε βαρετὴ. Ἔχω τὴν ἰδέα, εὐγενικὴ καὶ τρυφερὴ μου κόρη, πὼς εἶσαι μιὰ διαβόλισσα.

»Ταννχάουζερ, ἂν θέλεις νὰ σ' ἀφήσω νὰ φύγῃς πῆγαινε προῦτα ν' ἀποχαιρετήσῃς τοὺς ἱππότης μου,

καὶ παντοῦ ὅπου πᾶς στὴ χώρα, πρέπει νὰ πλέκεις τὸ ἐγκώμιό μου».

Ἐο Ταννχάουζερ ἔφυγε ἀπὸ τὸ βουνὸ γεμάτος λύπη καὶ μεταμέλεια : «Θέλω νὰ ὑπάγω στὴ Ρώμη, τὴ θεοσεβῆ πολιτεία, καὶ νὰ ἐμπιστευθῶ τὸν ἑαυτό μου στὸν Πάπα.

«Ξεκινῶ εὐθυμῶς, μὲ τὴν προστασία τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ ὑπάγω νὰ εὔρω ἓνα Πάπα πὸν ὀνομάζεται Οὐρβανός, καὶ νὰ ἰδῶ ἂν θὰ θελήσῃ νὰ μὲ πάρῃ ὑπὸ τὴν ἱερά του προστασία.

» Ὡ ἄγιε Πάπα Οὐρβανέ, πατέρα μου πνευματικέ, ἔρχομαι νὰ σᾶς ἐξομολογηθῶ τὰ ἁμαρτήματά μου.

» Ἐμενα, ἓνα δλόκληρο χρόνο στὸ σπίτι τῆς Ἀφροδίτης, τῆς ὁμορφῆς κυρᾶς. Τώρα θέλω νὰ ἐξομολογηθῶ καὶ νὰ μετανοήσω, γιὰ ν' ἀποχτήσω πάλι τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ».

Ἐο Πάπας κρατοῦσε ἓνα ἄσπρο ραβδί ἀπὸ ξερὸ κλαδί ! «Ὅταν ἀπ' αὐτὸ τὸ κλαδί φυτρώσουν φύλλα, οἱ ἁμαρτίες σου θὰ σοῦ συγχωρεθοῦν».

— Ἄν μοῦ ἀπομένει νὰ ζήσω μόνο ἓνα ἀκόμη χρόνο, θέλω νὰ μετανοήσω καὶ ν' ἀφεθῶ στὸν κανόνα τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς, γιὰ ν' ἀποκτήσω πάλι τὴ χάρι τοῦ Θεοῦ.

Ἐο ἱπότης ἔφυγε πάλι ἀπὸ τὴν πολιτεία γεμάτος λύπη καὶ καῦμό : «Μαρία, ὦ Παναγία Λέσποινα, ἄχραντη Παρθένα, ἀφοῦ πρέπει νὰ σὲ ἀποχωρισθῶ,

» Πηγαίνω πάλι στὸ βουνό, γιὰ πάντα καὶ χωρὶς τελειωμό, κοντὰ στὴν Ἀφροδίτη, τὴν τρυφερὴ κυρᾶ μου ὅπου ὁ Θεὸς μὲ στέλνει.

— Καλῶς ἦρθες, καλέ μου Ταννχάουζερ. Τόσον

καρὸ ἔμενα λυπημένη γιὰ τὴν ἀπουσία σου. Καλῶς ἦρθες, ἱπότη μου ἀγαπημένε, ἦρωά μου πὸν τόσο πιστὰ ἦρθες πάλι σιμά μου».

Ὀλίγο ὀστερότερα, τὴν τρίτη ἡμέρα, τὸ ραβδί τοῦ Πάπα ἀρχίνησε νὰ φουντώνει ἀπὸ φύλλα καὶ κλαδιά. Ἐστειλαν τότε ἀγγελιοφόρους σ' ὄλες τὶς χῶρες ὅπου διάβηκε ὁ Ταννχάουζερ.

Αὐτὸς εἶχε ἐπιστρέψῃ στὸ βουνό, ὅπου τώρα θὰ μὲνει ἕως στὴν τελευταία κρῖσι, ἔταν ὁ Θεὸς θὰ τὸν καλέσῃ.

Αὐτὸ ὁ ἱερέας δὲν πρέπει ποτὲ νὰ τὸ κάνει, — νὰ ρίχνει ἓναν ἄνθρωπο στὴν ἀπελπισία. Ὅταν θέλει νὰ μετανοήσῃ καὶ νὰ ἐξιλεωθῇ, οἱ ἁμαρτίες του πρέπει νὰ τοῦ συγχωροῦνται.

Πόσο αὐτὸ εἶναι ὑπέροχο ! Στὴν ἀρχὴ τοῦ ποιήματος βρίσκουμε ἓνα «ἐμφέτο» ἀξιοθαύμαστο. Ὁ ποιητὴς μᾶς δίνει τὴν ἀπάντησι τῆς κυρᾶς Ἀφροδίτης, χωρὶς προηγουμένως νὰ ἔχει ἀναφέρει τὴν ἐρώτησι τοῦ Ταννχάουζερ, πὸν προκαλεῖ αὐτὴ τὴν ἀπάντησι. Μ' αὐτὴ τὴν ἔλλειψι, ἡ φαντασία μας κερδίζει ἔκτασι περισσότερη ἐλεύθερη, καὶ μᾶς ἀφίνει νὰ ἐννοήσουμε ὅλα ὅσα ὁ Ταννχάουζερ μπορούσε νὰ εἰπῇ, καὶ πὸν θὰ ἦταν ἴσως πολὺ δύσκολο νὰ συνοψισθοῦν σ' ὀλίγα λόγια. Παρ' ὅλη τὴ μεσαιωνικὴ του ἀπλοϊκότητα καὶ θεοσέβεια, ὁ παλῆς ποιητὴς βρῆκε τρόπο νὰ ζωγραφίσῃ τὰ ὀλέθρια σαγηνεύματα καὶ τὴν ἀναίσχυτη διαγωγή τῆς κυρᾶς Ἀφροδίτης. Ἐνας συγγραφέας νεώτερος καὶ διεφθαρμένος δὲν ἤθελε ζωγραφίσῃ καλλίτερα τὴ φυσιογνωμία αὐτοῦ

τοῦ θηλυκοῦ δαίμονος αὐτῆς τῆς διαβολογυναικὸς μὲν ὅλη τὴν δλυμπιακὴ ἔπαρσὴ της καὶ τὴ μεγαλοπρέπεια τοῦ πένθου της, φανερόναι μὲν ὅλα ταῦτα τὴν ἐρωτότροπο γυναικα. Εἶναι μία ἑταίρα οὐρανία καὶ ἀρωματισμένη με ἀμβροσία, εἶναι μία θεὰ με τὶς καμέλιες, καὶ σὰ νὰ λέμε, μιὰ θεὰ πού τὴ συντηροῦν. Ἄν ἀνατρέξω στὶς ἀναμνήσεις μου, ἀσφαλῶς τὴν εἶχα συναντήσῃ κάποια ἡμέρα πού διάβαινα ἀπὸ τὴν πλατεῖα Μπρεντᾶ, καὶ τὴν εἶδα νὰ διαβαίνει με βῆμα γοργὸ καὶ χαριτωμένο.

Φοροῦσε ἓνα ἀπλούστατο καπελλάκι γκριζο, καὶ ἦταν τυλιγμένη ἀπὸ τὸ λαιμὸ ἕως στὶς φτέρνες μὲ ἓνα βαρύτιμο σάλι τῶν Ἰνδιῶν, πού ἡ ἄκρη του σερόντανε στὸ λιθόστρωτο «Δόστε μου τὸν ὄρισμὸ αὐτῆς τῆς γυναικάς, εἶπα στὸν Κ. ντὲ Μπαλζὰκ πού με συνώδευε.—Εἶναι μιὰ ἀπ' ἐκεῖνες πού τὶς συντηροῦν, μοῦ ἀπήντησε ὁ μυθιστοριογράφος».—Ἐγὼ τὴν ὑπέθετα μᾶλλον ὅτι ἦταν δούκισσα. Ἀπὸ τὶς πληροφορίες ἐνὸς κοινοῦ φίλου πού συναντήσαμε, ἐνόησαμε ὅτι καὶ οἱ δύο εἶχαμε δίκιο.

Ὅμοια με τὸ χαρακτῆρα τῆς κυρᾶς Ἀφροδίτης, ὁ παλιὸς ποιητὴς βρῆκε τρόπο ν' ἀποδώσῃ καὶ τὸ χαρακτῆρα τοῦ Ταννχάουζερ, αὐτοῦ τοῦ καλοῦ ἱππότη πού εἶναι ὁ ἱππότης Ντὲ Γκριὲ τοῦ μεσαιῶνος. Τὶ ὠραία πινελιὰ ἀκόμη ὅταν, στὴ μέση τοῦ ποιήματος, ὁ Ταννχάουζερ ἔξαφνα ἀρχίζει νὰ ὀμιλεῖ ὁ ἴδιος, καὶ μᾶς διηγεῖται ἐκεῖνα πού ὁ ποιητὴς μᾶλλον ὄφειλε νὰ διηγηθῆ, δηλαδὴ πῶς διατρέχει τὸν κόσμον ὡς ἀπελπισμένος!

Αὐτὸ ἔμελλε τὸ θεωροῦμε ἀδεξιότητα ποιητοῦ ἀμα-

θοῦς, ἀλλὰ παρόμοιοι τόνοι προκαλοῦν με τὴν ἀφέλειά τους ἐμφετα ἀξιοθαύμαστα.

Τὸ ποίημα τοῦ «Ταννχάουζερ» ἔχει γραφῆ, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, ὀλίγον καιρὸ πρὸ τῆς Μεταρρυθμίσεως. Ἡ παράδοσις πού ἀποτελεῖ τὸ θέμα του δὲν ἀνατρέχει σ' ἐποχὴ πολὺ πρὸ παλαιά, καὶ κατὰ ἓνα μὸλις αἰῶνα ἴσως εἶναι ἡ ἐποχὴ αὐτὴ νεώτερη ἀπὸ τὸ ποίημα. Ἐτσι ἡ κυρὰ Ἀφροδίτη πολὺ ἀργὰ παρουσιάζεται στὶς λαϊκὰς παραδόσεις τῆς Γερμανίας, ἐνῶ ἄλλες θεότητες, ὡς λόγου χάριν ἡ Ἄρτεμις, εἶναι γνωστὲς ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ Μεσαιῶνος. Κατὰ τὸν ἕκτον καὶ ἑβδόμον αἰῶνα, ἡ Ἄρτεμις μνημονεύεται σὰν ἓνα δαιμόνιο κακοποιὸ στὰ διατάγματα τῶν ἐπισκόπων. Ἀπὸ τότε, τὴν παρασταίνουν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐπάνω στ' ἄλλο, αὐτὴ πού ἄλλοτε, με τὰ χαριτωμένα πέδιλά της καὶ ἐλαφρὰ σὰν τὴν ἐλαφίνα πού κυνηγᾶς, ἔτρεχε με τὰ πόδια στὰ δάση τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος. Ἐπὶ χίλια πεντακόσια χρόνια, ἀποδίδουν σ' αὐτὴ τὴ θεὰ τὶς πρὸ διαφορετικὰς μορφάς, καὶ μαζὶ μὲ αὐτὸ ἀλλάζει ὀλίποτε χαρακτῆρα.—Ἐδῶ ἔρχεται στὸ νοῦ μου καὶ μιὰ παρατήρηση πού ἡ ἀνάπτυξί της θὰ μπορούσε νὰ δώσῃ ὕλη ἀρκετὴ γιὰ σπουδαιότατες ἐρευνες. Μὲ ὅλα ταῦτα θὰ περιορισθῶ ἐδῶ μόνον νὰ τὴν ὑποδείξω καὶ ν' ἀνοιξῶ τὸ δρόμον στοὺς ἀεργούς πολυμαθεῖς ἐργάτες τοῦ πνεύματος πού ἔχουν ἀπεργία. Ἀρκοῦμαι μόνον νὰ παρατηρήσω με βραχυλογία ὅτι, ὕστερα ἀπὸ τὴν ὀριστικὴν νίκη τοῦ χριστιανισμοῦ, δηλαδὴ κατὰ τὸν τρίτον καὶ τέταρτον αἰῶνα, οἱ ἀρχαῖοι εἰδωλολατρικοὶ θεοὶ βρέθησαν στὶς δυσκολίας καὶ στὶς ἀνάγκες πού

εἶχαν αἰσθανθῆ στοὺς πρωτογενεῖς χρόνους, δηλαδὴ στὴν ἐπαναστατικὴ ἐκείνη ἐποχὴ πού οἱ Τιτᾶνες, παραβιάζοντας τὶς πύλες τοῦ Ταρτάρου, ἐσώριασαν τὸ Πήλιο ἐπάνω στὴν Ὅσσα καὶ σκαρφάλωσαν στὸν Ὀλυμπο. Βρέθηκαν στὴν ἀνάγκη νὰ τραποῦν σὲ ἐπαίσχυντη φυγὴ αὐτοὶ οἱ φτωχοὶ θεοὶ καὶ θεές, μαζὶ μὲ ὅλη τὴ βασιλικὴ αὐλὴν τους, καὶ ἦρθαν νὰ κρυποῦν ἀνάμεσα σὲ ἡμᾶς ἐδῶ στὴ γῆ μὲ κάθε λογῆς μεταμφιέσεις. Οἱ περισσότεροὶ ἀπὸ αὐτοὺς κατέφυγαν στὴν Αἴγυπτο, ὅπου, γιὰ περισσότερη ἀσφάλεια, πῆραν μορφὲς ζώων, ὅπως ὁ Ἡρόδοτος μᾶς πληροφορεῖ. Μὲ παρόμοιο ἀκριβῶς τρόπο οἱ θεοὶ τῆς εἰδωλολατρείας βρέθηκαν στὴν ἀνάγκη νὰ φύγουν καὶ νὰ ζητήσουν τὴ σωτηρίαν τους εἰς κάθε λογῆς μεταμφιέσεις καὶ στίς πιὸ σκοτεινὲς κρυψῶνες, ὅταν ὁ ἀληθινὸς Θεὸς παρουσιάστηκε μὲ τὸ σταυρό, καὶ οἱ φανατικοὶ εἰκονοκλάστες, τὸ μαῦρο κοπάδι τῶν μοναχῶν, ἐθρυσμάτισαν τοὺς ναοὺς καὶ ἔρριξαν τὸ ἀνάθεμα στοὺς προγεγραμμένους θεοὺς. Πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς Ὀλυμπίους μετανάστες, πού δὲν εἶχανε πιά οὔτε ἄσυλο οὔτε ἀμβροσία, βρέθηκαν στὴν ἀνάγκη νὰ καταφύγουν σὲ ἕνα ἐπίγειο ἐπάγγελμα γιὰ νὰ κερδίζουν τοῦλάχιστον τὰ μέσα νὰ συντηρηθοῦν· πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς πού τοὺς εἶχαν δημεύσει τὶς περιουσίες καὶ τὰ ἱερά τους δάση, ἀναγκάστηκαν μάλιστα νὰ ἐργάζονται σὰν ἅπλοιοι δουλευτᾶδες στὸν τόπο μας, στὴ Γερμανία, καὶ νὰ πίνουν μύρα ἀντὶ νέκταρος. Στὴ αὐτὴ τὴν ἐσχάτη ἀνάγκη, ὁ Ἀπόλλωνας φαίνεται ὅτι ἀπεφάσισε νὰ ἔμπη στὴν ὑπηρεσίαν τῶν κτηνοτρόφων. Ὅπως ἄλλοτε φύλαγε

τὶς ἀγελάδες τοῦ βασιλιᾶ Ἀδμήτου, ἔζησε τώρα σὰ βοσκὸς στὴν Κάτω Αὐστρία, ἀλλὰ τὰ ἁρμονικὰ τραγούδια του ἀφύπνισαν τὶς ὑποψίες ἐνὸς σοφοῦ μοναχοῦ, πού τὸν ἀνεγνώρισε γιὰ ἕνα ἀρχαῖο θεὸ εἰδωλοτρικὸ καὶ τὸν παρέδωσε στὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια. Τὸν ὑπέβαλαν στὰ βασανιστήρια καὶ ἐκεῖ ὁμολόγησε ὅτι εἶναι ὁ Θεὸς Ἀπόλλωνας. Ἐζήτησε τὴν ἄδεια νὰ παίξῃ τὴ λύρα καὶ νὰ τραγουδήσῃ γιὰ τελευταία φορὰ πρὸ τοῦ ὀδηγηθῆ στὸ μαρτύριο. Ἐπαίξε λοιπὸν μὲ ἕνα τρόπο τόσο συγκινητικὸ, εἶχε τὸ τραγοῦδι του μιὰ γοητεία τόσο ἰσχυρά, καὶ κοντὰ στὸ ἄλλα τὸ παράστημά του καὶ ἡ μορφὴ του ἦτανε τόσο ὠραία πού ὅλες οἱ γυναῖκες ἐθρήνησαν, πολλὲς μάλιστα καὶ ἔπεσαν ἄρρωστες ὕστερα ἀπὸ αὐτὴ τὴ συγκίνηση. Ὀλίγον καιρὸ ἀργότερα θέλησαν νὰ ἀποσύρουν τὸ πῶμα ἀπὸ τὸν τάφο, γιὰ νὰ τρυπήσουν μὲ ἕνα παλοῦκι τὴν κοιλία του. Ἐπίστευαν πὼς εἶναι βρυκόλακας καὶ πὼς οἱ ἄρρωστες γυναῖκες θὰ γιαιτρευτοῦν μὲ αὐτὸ τὸ πρακτικὸ φάρμακο, πού ὅλοι γενικῶς τὸ ἐθεωροῦσαν πολὺ ἀποτελεσματικὸ. Μὰ ὁ τάφος, ὅταν τὸν ἀνοίξαν βρέθηκε ἀδειανός.

Ὅσο γιὰ τὸν Ἄρη, τὸν θεὸ τοῦ πολέμου, κοντεύω νὰ πιστέψω ὅτι στὸν καιρὸ τοῦ φεουδισμοῦ ἐξακολούθησε τὶς παλῆς του συνήθειες ὡς ἱππότης-ληστής. Ὁ ψηλὸς Σιμμελφένιχ, ἀνεπιὸς τοῦ δημίου τοῦ Μύνστερ, τὸν συναπάντησε στὴ Βολωνία ὡς δῆμιο.

Ὀλίγον καιρὸ ἀργότερα ὁ Ἄρης ὑπηρετήσε ὑπὸ τὰς διαταγὰς τοῦ στρατηγοῦ Φρόνδσμεργ ὡς λασκενές, δηλαδὴ ὡς πεζὸς στρατιώτης, καὶ παρευρέθη

στην ἄλωση τῆς Ρώμης. Ἐκεῖ χωρὶς ἀμφιβολία αἰσθάνθηκε μεγάλη λύπη βλέποντας νὰ καταστρέφουν μ' ἓνα τρόπο τόσο ἐπαίσχυντο τὴν ἀγαπημένη του πόλη καὶ τοὺς ναοὺς ὅπου ὁ ἴδιος ἐλατρεύετο, καθὼς ἀκόμη καὶ τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν ποὺ ἐσυγγένευε μαζί τους.

Ἡ τύχη τοῦ Βάκχου, τοῦ ὠραίου Διονύσου, ὕστερα ἀπὸ τὸν μεγάλο ἐξολοθρευμὸν, στάθηκε καλλίτερη ἀπὸ τὴν τύχη τοῦ Ἄρη καὶ τοῦ Ἀπόλλωνα. Νὰ τί διηγεῖται ἐπάνω σ' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἡ μεσαιωνικὴ παράδοση :

: — Στὸ Τυρόλο, ὑπάρχουν λίμνες πολὺ ἐκτεταμένες, περιστοιχισμένες ἀπὸ δάση ποὺ τὰ δένδρα τους ὑψώνονται ἕως στὸν οὐρανὸ καὶ καθρεφτίζονται μεγαλόπρεπα στὰ γαλανὰ νερά. Κρότοι τόσο μυστηριώδεις βγαίνουν ἀπὸ τὰ νερά καὶ ἀπὸ τὰ δάση ποὺ αἰσθάνεσαι μιὰ ἀλλόκοτη συγκίνηση ὅταν περιδιαβάξεις μόνος σ' αὐτὰ τὰ μέρη. Κοντὰ στὴν ὄχθη μιᾶς ἀπ' αὐτὲς τὶς λίμνες ὑπῆρχε τὸ καλύβι ἐνὸς νέου ποὺ ζοῦσε ἀπὸ τὸ ψάρεμα καὶ ἐξασκοῦσε καὶ τὸ ἐπάγγελμα τοῦ βαρκάρη ὅποτε κανένας ταξιδιώτης ἤθελε νὰ διαβῆ τὴ λίμνη. Εἶχε μιὰ μεγάλη βάρκα δεμένη σ' ἓνα παλιὸ κορμὸ δέντρου κοντὰ στὴν κατοικία του. Κάποια ἡμέρα, στὴν ἐποχὴ τῆς φθινοπωρινῆς ἰσημερίας, ἤκουσε, κατὰ τὰ μεσάνυχτα, νὰ χτυποῦν στὸ παράθυρό του. Ὄταν διάβηκε τὸ κατῶφλι τῆς θύρας του, διέκρινε τρεῖς μοναχοὺς ποὺ εἶχαν τὴν κουκκούλα κατεβασμένη στὸ κεφάλι καὶ ἐφαίνοντο πολὺ βιαστικοί.

Ἐνας ἀπ' αὐτοὺς τὸν παρεκάλεσε βιαστικὰ νὰ

τοὺς δανείσῃ τὴ βάρκα του, καὶ τοῦ ὑποσχέθηκε πὼς θὰ τὴν ξαναφέρει ὕστερα ἀπὸ ὀλίγες ὥρες στὸ ἴδιο μέρος. Οἱ μοναχοὶ ἦσαν τρεῖς. Ὁ ψαρᾶς, ποὺ σὲ παρόμοιες περιστάσεις δὲν μποροῦσε καθόλου νὰ διστάζει, ἔλυσε τὴ βάρκα του, καὶ ὅταν οἱ τρεῖς ἐπιβάτες ποὺ μπῆκαν σ' αὐτὴ ξεμάκρυναν στὴ λίμνη, αὐτὸς γύρισε πίσω στὸ καλύβι του, ἐπλάγιασε πάλι, καὶ δὲν ἄργησε ν' ἀποκοιμηθῆ. Μὰ ὀλίγες ὥρες ὕστερότερα, τὸν ξύπνησαν οἱ μοναχοί, ποὺ ἐπέστρεψαν.

Ὄταν πῆγε σιμά τους, ἓνας ἀπ' αὐτοὺς τοῦ ἔβαλε στὸ χέρι ἓνα ἀσημένιο νόμισμα γιὰ νὰ τοῦ πληρώσῃ τὸ ναῦλο, ὕστερα καὶ οἱ τρεῖς ἔφυγαν πολὺ βιαστικοί. Ὁ ψαρᾶς πῆγε νὰ ἰδῆ τὴ βάρκα του. Τὴ βρῆκε στερεὰ δεμένη, καὶ τινάχτηκε δυνατὰ, ὅπως κάνουν οἱ ἄνθρωποι τὸ χειμῶνα γιὰ νὰ ζεστάνουν τὸ μουνδιασμένο κορμί τους, γιὰτὶ αἰσθάνθηκε μιὰ δυνατὴ ἀνατριχίλα, ποὺ δὲν προήρχετο ὅμως ἀπὸ τὴν παγωνιὰ τῆς νύχτας. Μιὰ ἀλλόκοτη κρουάδα ἀπλώθηκε σ' ὅλο του τὸ κορμί καὶ πέρασε ἕως μέσα στὴν καρδιά του τὴ στιγμή ποὺ ὁ μοναχὸς τοῦ ἄγγισε τὸ χέρι γιὰ νὰ τοῦ δώσῃ τὸ νόμισμα. Τὰ δάχτυλα τοῦ μοναχοῦ ἦτανε κρύα σὰν τὸ πάγο. Πολὺν καιρὸ ὁ ψαρᾶς θυμότανε αὐτὸ τὸ περιστατικόν. Μὰ οἱ νέοι γογγύρα λησμονοῦν, καὶ ὁ ψαρᾶς ἔπαυσε πιά νὰ τὸ θυμᾶται, ὅταν, τὸν ἀκόλουθο χρόνον, τὴν ἴδια ἡμέρα τῆς ἰσημερίας, ἐχτύπησαν κατὰ τὰ μεσάνυχτα στὸ παράθυρο τῆς καλύβας του. Ἦταν οἱ μοναχοὶ τῆς περασμένης χρονιάς, ὅπως καὶ τότε βιαστικοί. Τοῦ ζήτησαν πάλι τὴ βάρκα, καὶ ὁ νέος τοὺς τὴν παρεχώρησε τώρα μὲ ἕλιγότερο δισταγμόν. Ὄταν ὕστερα ἀπὸ ὀλίγες ὥρες

οἱ ταξιδιωτὲς ἐπέστρεψαν καὶ ἓνας ἀπ' αὐτούς, γιὰ νὰ πληρώσῃ τὸ ναῦλο στὸν ψαρᾶ, τοῦ ἔβαλε στὸ χέρι ἓνα ἀσημένιο νόμισμα, αὐτὸς αἰσθάνθηκε πάλι μὲ φρίκη τὰ ξεπαγιασμένα δάχτυλα τοῦ μοναχοῦ, καὶ τὸ ἴδιο περιστατικὸ ἐπανελαμβάνετο κάθε χρόνον στὴν ἴδια ἰσημερία.

Τὸν ἕβδομον χρόνον, ὅταν ἐπλησίαζε αὐτὴ ἡ ἐποχὴ, ὁ νέος ψαρᾶς ἐκυριεύθη ἀπὸ μιὰ πολὺ μεγάλη ἐπιθυμία ν' ἀνακαλύψῃ τὸ μυστήριον ποὺ κρυβότανε κάτω ἀπὸ τὰ τρεῖς ράσα, καὶ θέλησε μὲ κάθε θυσία νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴν περιέργειά του. Ἐρριξε στὸ βάθος τῆς βάρκας του ἓνα σωρὸ ἀπὸ δίκτυα γιὰ νὰ κρυφτῆ ἀνάμεσα σ' αὐτὰ ὅταν οἱ μοναχοὶ θὰ μπαίνουν στὴ βάρκα.

Οἱ τρεῖς μυστηριώδεις ταξιδιωτὲς ἤρθαν πρᾶγματι στὴν ὥρα ποὺ ἐπεριμένοντο, καὶ ὁ ψαρᾶς μας τὰ κατάφερε νὰ κρυφτῆ γοργὰ κάτω ἀπὸ τὰ δίκτυα καὶ νὰ ταξιδέψῃ μαζί τους. Μὲ μεγάλη του ἀπορία, εἶδε ὅτι αὐτὸ τὸ ταξίδι ἐβάσταξε μόλις λίγες στιγμὲς, ἐνῶ συνήθως τοῦ ἐχρειάζετο περισσότερο ἀπὸ μιὰ ὥρα γιὰ νὰ φθάσῃ στὴν ἀντίθετη ὄχθη τῆς λίμνης. Ἡ ἀπορία του ἐκορυφώθη, ὅταν, σ' αὐτὴ τὴν χώρα ποὺ τοῦ ἦτο πολὺ γνωστή, εἶδε μιὰ πλατεῖα ποὺ δὲν τὴν εἶχε προσέξῃ ἕως τώρα, καὶ ποὺ τὴν ἐπεριστοίχιζαν δέντρα ἀλλόκοτα καὶ ξηωτικά. Λυχνάρια ἀναρίθμητα ἐκρέμοντο ἀπὸ τὰ κλαδιὰ αὐτῶν τῶν δέντρων. Ἐπάνω εἰς βάρκα ὑψηλὰ ἦταν τοποθετημένα δοχεῖα ὅπου ἔκαιε ρετσίνοι τῶν δασῶν. Κοντὰ σ' αὐτά, τὸ φεγγάρι ἔρριχνε μιὰ λάμψη δυνατὴ ποὺ ἄφινε νὰ διακρίνῃ ὁ νέος καθαρὰ ὅπως τὴν ἡμέρα τὸ πλῆθος

ποὺ ἦτο ἐκεῖ μαζωμένο. Ἦταν ἐκεῖ ἑκατοντάδες ἀπὸ νέους καὶ νέες, ὅλοι ἐκτάκτου ὁμορφιάς, μ' ὄλο ποὺ τὰ πρόσωπά των εἶχαν τὴν λευκότητα τοῦ μαρμαροῦ. Αὐτὸ, καὶ ἡ ἐκλογή τῶν ρούχων ποὺ φοροῦσαν, — ἦσαν χιτῶνες λευκοὶ καὶ πολὺ ἀνασηκωμένοι, στολισμένοι μ' ἓνα κόκκινο γῦρο, — τοὺς ἔκανε νὰ φαίνονται σὰν ἀγάλματα κινητά. Οἱ γυναῖκες εἶχαν στολιστὴν τὸ κεφάλι τους μὲ κλῆμα ἀμπέλου φυσικὸ, κατασκευασμένο ἀπὸ σύρμα ἀσημένιο. Τὰ μαλλιά τους, πλεγμένα σὰν στέμμα, ἄφιναν νὰ πέφτουν τὰ σγουρὰ καὶ νὰ κυματίζουν στοὺς ὤμους των. Οἱ νέοι εἶχαν καὶ αὐτοὶ τὸ μέτωπο στεφανωμένο μὲ κλῆμα. Ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἔσειον ραβδιὰ χρυσά, ποὺ γύρω τους εἶχαν περιτυλιγμένα κλῆματα, καὶ ἔτρεξαν νὰ ὑποδεχθοῦν τοὺς νεοφερμένους. Ἐνας ἀπ' αὐτούς ἔβγαλε τὴν κουκκούλα του καὶ τὸ ράσο του, καὶ παρουσιάσθη ἓνα ἀλλόκοτο ὑποκείμενον. Τ' αὐτιά του ἦταν μυτερά, σὰν τοῦ τράγου, καὶ ἡ ὄψη του ἐμόρφαζε μ' ἓνα τρόπο ἀποκρουστικὸ ποὺ ἐξέφραζε ἀσέλγεια καὶ λαγνεῖα, ἐνῶ τὸ ἄσχημο κορμί του ἔδειχνε ὅτι ἦταν σάτυρος. Ὁ δεῦτερος μοναχὸς ἔβγαλε καὶ αὐτὸς τὸ ράσο του, καὶ παρουσιάσθη ἓνας σωματώδης ἄνθρωπος ποὺ ἡ ὑπέρμετρος παχυσαρκεία του ἐπροκάλεσε τὰ γέλια τῶν γυναικῶν καὶ τοῦ ἐφόρεσαν γελῶντας ἓνα στεφάνι ἀπὸ τριαντάφυλλα στὸ φάλακρό του κεφάλι. Οἱ δύο μοναχοὶ εἶχαν τὴν ὄψη ἀσπρη σὰν τὸ μάρμαρο ὅπως καὶ οἱ ἄλλοι ποὺ εὐρίσκοντο ἐκεῖ, καὶ παρατηροῦσες τὴν ἴδια ἀσπράδα στὴν ὄψη τοῦ τρίτου μοναχοῦ, ὅταν ἀνασήκωσε τὴν κουκκούλα του μ' ἓνα τρόπο περιγελαστικόν. Ὅταν

ἔλυσε τὸ παληόσχοινο ποῦ τοῦ ἐξησιέμευε γιὰ ζώνη, καὶ πέταξε μακρὰ του, μὲ ἀηδία, τὸ ἅγιο καὶ λερωμένο ροῦχο τοῦ καπουκίνου ποῦ φοροῦσε, καθὼς καὶ τὸ κομπολόγι του καὶ τὸν σταυρό του ποῦ τὰ εἶχε κρεμασμένα στὸ ράσο, εἶδαν τότε νὰ παρουσιασθῆ, μισοντυμένος μ' ἓνα χιτῶνα ποῦ λαμποκοποῦσε ἀπὸ διαμάντια, ἓνας ὠραῖος νέος μ' ἓνα κορμί ἐκτάκτου ὁμορφιάς. Μόνο ποῦ ἡ στρογγυλή του μέση καὶ τὸ πολὺ ντελικάτο στήθος του εἶχανε κάτι τὸ γυναικεῖο. Τὰ σαρκώδη χεῖλη του καὶ ἡ ἀπαλὴ ὄψη του ἔδιναν στὸ νέο μιὰ ἔκφραση γυναικεία. Ἄλλ' ὅμως αὐτὴ ἡ ὄψη παρουσίαζε μαζὶ μιὰ ἔκφραση ἀφοβίας ὑπεροπτικῆς, μιὰ ἔκφραση ψυχῆς ἀνδρείας καὶ ἡρωϊκῆς. Στὴν ἔξαψη τοῦ ἐνθουσιασμοῦ των, οἱ γυναῖκες τὸν φόρτωσαν χάρδια, τοῦ φόρεσαν στὸ κεφάλι ἓνα στεφάνι ἀπὸ κισσὸ καὶ τοῦ ἔρριξαν στοὺς ὤμους ἓνα λαμπρὸ δέσμα ἀπὸ λεοπάρδαλη. Τὴν ἴδια στιγμή ἦρθε ἓνα χρυσὸ θριαμβευτικὸ ἄρμα, μὲ δυὰ τροχοῦς, ποῦ τὸ ἔσερναν δύο λεοντάρια. Ὁ νέος ἀνέβηκε σ' αὐτὸ καμαρωτὸς σὰ βασιλιάς, ἀλλ' ἔχοντας πάντοτε τὴ ματιὰ ἥσυχη καὶ ἀμέριμνη. Ὁδηγοῦσε τὸ ἅγριο ζευγάρι μὲ χρυσὰ ζυγολούρια. Δεξιὰ του, ἐβάδιζε ἓνας ἀπὸ τοὺς συντρόφους του ποῦ ἔβγαλαν τὰ ράσα, ἐκεῖνος ποῦ εἶχε τ' αὐτιά μυτερά σὰν τοῦ τράγου καὶ τὴν ὄψη ποῦ ἔδειχνε ἀσέλγεια καὶ λαγνεία, ἐνῶ ἀριστερά του καθάλληκενε ὁ χοντρός κοιλιαρὸς μὲ τὸ φαλακρὸ κεφάλι ποῦ οἱ γυναῖκες, στὸν περιγελαστικὸ του οἶστρο, τὸν εἶχανε τοποθετήσῃ ἐπάνω σ' ἓνα γαῖδαρο. Κρατοῦσε στὸ χέρι μιὰ χρυσὴ κούπα ποῦ τοῦ τὴ γέμιζαν ἀδιάκοπα μὲ κρασί. Τὸ ἄρμα ἐπροχωροῦσε ἀρ-

γά. Πίσω ἀκολουθοῦσαν μὲ θόρυβο οἱ χορωδίες τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν, ὅλοι στεφανωμένοι μὲ κλῆμα καὶ χορευόντας τρελλά. Ἐμπρὸς ἀπὸ τὸ ἄρμα τοῦ θριαμβευτῆ ἐπροχωροῦσαν οἱ ψαλτάδες του. Ἐβλεpes ἐκεῖ ἓνα ὠραῖο νέο μὲ μάγουλα φουσκωμένα, ποῦ φουσοῦσε σὲ μιὰ διπλὴ φλογέρα. Μιὰ νέα ντυμένη μ' ἓνα χιτῶνα τολμηρὰ ἀνασηκωμένον ἕως ἐπάνω ἀπὸ τὰ γόνατα, ποῦ χτυποῦσε ἓνα μικρὸ τύμπανο μὲ τὸ ἀνάστροφο τοῦ χεριοῦ της, μιὰ ἄλλη, καὶ αὐτὴ χαριτωμένη καὶ ξετραχηλισμένη σὰν τὴν ἄλλη, ποῦ χτυποῦσε τὸ τρίγωνο. Ὑστερα ἀκολουθοῦσαν σάλπιγγες, σύντροφοι εὐθυμοὶ μὲ πόδια διχαλωτά, μὲ ὄψη πρόσχαρη, ἀλλ' ἀδιάντροπη, φουσώντας σὲ ἀλλόκοτα κέρατα ζώων ἢ σὲ θαλάσσιες κογχύλες. Ὑστερα οἱ κιθαρισταί.

Ἄλλὰ λημονῶ, ἀγαπητὴ ἀναγνώστη, ὅτι πῆγες σχολεῖο καὶ ὅτι εἶσαι γραμματισμένος. Ἐνόησες λοιπὸν ἀπὸ τίς πρώτες γραμμὲς ὅτι πρόκειται ἐδῶ γιὰ τὰ βάρκρια, τὴν ἐορτὴ τοῦ Διονύσου. Στ' ἀνάγλυφα ἢ στίς ζωγραφιὰς τῶν ἀρχαιολογικῶν βιβλίων εἶδες βέβαια πολλὰς φορὰς τὴν ἐπίσημη συνοδεία ποῦ ἀκολουθεῖ αὐτὸν τὸν εἰδωλολατρικὸ θεό. Καθὼς γνωρίζεις ἀρκετὰ γιὰ τὴν κλασικὴ ἀρχαιότητα, δὲν θὰ ἐτρομάξεις βέβαια ὑπερβολικά, ἂν κατὰ τὰ μεσάνυχτα, μέσα στὴ μίναξιὰ ἐνὸς δάσους, ἐπαρουσιάζετο ἔξαφνα στὰ μάτια σου ἡ μεγαλειώδεις καὶ ἰδιότροπη ἐμφάνιση μιᾶς θριαμβευτικῆς πορείας τοῦ Βάκχου, καὶ ἤκουες τὸν θόρυβο αὐτῆς τῆς ὀχλαγωγίας τῶν φαντασμάτων ποῦ γλεντοῦν. Τὸ πολὺ, ἢ θέλεις αἰσθανθῆ κάποια ἡδονικὴ συγκίνηση, κάποιο ρίγος αἰσθητικὸ,

στο θέαμα αὐτῶν τῶν χαριτωμένων φαντασμάτων πού βγήκαν ἀπὸ τὰς αἰωνίους σαρκοφάγους των καὶ κάτω ἀπὸ τὰ χαλάσματα τῶν ναῶν των γιὰ νὰ ἐορτάσουν ἀκόμη μιὰ φορὰ τὰ ἅγια μυστήρια τῆς θρησκείας τῶν ἀπολαύσεων. Naί, εἶναι ὄργια μετὰ θάνατον. Αὐτοὶ οἱ ἀνοιχτόκαρδοι βρυκόλακες, ἀκόμη μιὰ φορὰ, θέλουν νὰ χορτάσουν μὲ χοροὺς καὶ μὲ τραγούδια τὸν μακάριο ἐρχομὸ τοῦ γυιοῦ τῆς Σεμέλης, τοῦ λυτρωτῆ τῆς χαρᾶς. Ἀκόμη μιὰ φορὰ, θέλουν νὰ χορέψουν τοὺς χοροὺς τοῦ παλαιοῦ καιροῦ, τὴν πόλκα τῆς εἰδωλολατρείας, τὸ τσάρλεστον τῆς ἀρχαιότητος, ἐκείνους τοὺς φαιδροὺς χοροὺς πού ἐχόρευαν δίχως φουστάνι ὑποκριτικό, δίχως τὸν ἔλεγχο τοῦ ἀστυφύλακα τῶν δημοσίων ἠθῶν, καὶ πού παρεδίδοντο στὴ θεία μέθη, μ' ὅλη τους τὴν ἀπελπισμένη καὶ ἀκράτητη ὀρμή: «Εὐοὶ Βάκχε!» Ὅπως εἶπα, ἀγαπητέ μου ἀναγνώστη, εἶσαι ἓνας ἄνθρωπος γραμματισμένος καὶ φωτισμένος πού μιὰ νυκτερινὴ ἐμφάνιση αὐτοῦ τοῦ εἴδους δὲν μπορεῖ νὰ σὲ τρομάξει, καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι μιὰ φαντασμαγορία τῆς αὐτοκρατορικῆς μουσικῆς Ἀκαδημίας, πλασμένη ἀπὸ τὸν ποιητικὸ οἶστρο τοῦ κ. Εὐγενίου Σκριμπ, μαζί μὲ τὴν συνεργασία τοῦ ποιητικοῦ οἴστρου τοῦ διασήμου μαέστρου Τζιάκομο Μάγερμπερ. Μά, ἀλλοίμονο! ὁ φτωχὸς μας βαρκάρης τοῦ Τυρόλου δὲν ἐγνώριζε καθόλου ἀπὸ μυθολογία. Δὲν εἶχε καθόλου ἀκολουθήση κλασικῆς σπουδῆς. Καὶ ἔτσι τὸν ἐκυρίευσε φρίκη καὶ τρόμος ὅταν εἶδε τὸν ὁμορφο θριαμβευτὴ ἐπάνω στὸ χρυσὸ του ἄρμα μαζί μὲ τὴν ἀλλόκοτη συντροφιά του.

Ἐορίγησε βλέποντας τὶς ἄσμενες χειρονομίες, τὰ ἀδιάντροπα πηδήματα τῶν βακχίδων, τῶν σατύρων καὶ τῶν σιληνῶν, πού τὸ διχαλωτό τους πόδι καὶ τὰ κέρατα τοὺς ἔδιναν μιὰ ὄψη καθαυτὸ διαβολικὴ. Ὅλη ἡ ξεθωριασμένη συνέλευση τοῦ ἐφάνη ἀπλούστατα σὰν ἓνα συνέδριο βρυκολάκων καὶ δαιμόνων πού τὰ μάγια τους ἐπλεκαν τὸν ὄλεθρο τῶν χριστιανῶν. Ἡ κατάπληξή του ἔγινε περισσότερη ὅταν εἶδε τὶς μαινάδες πού ἔστεκαν μὲ τὸν πιὸ ἀπίστευτο τρόπο, ὅταν, μὲ τὰ μαλλιά τους λυτά, ρίχνουν πίσω τὸ κεφάλι, κρατῶντας τὴν ἰσορροπία μόνο μὲ τὸ θύρσο πού βαστοῦσαν στὸ χέρι. Ὁ φτωχὸς ψαράς ἐκυριεύθη ἀπὸ παραζάλη ὅταν εἶδε τὴν ἀπαισία ἔκσταση τῶν κορυβάντων πού ἐπληγόνοντο οἱ ἴδιοι μὲ τὰ κοντὰ τους σπαθιά, ζητῶντας τὴν ἡδονὴ στὸν πόνο τῆς σάρκας. Ἡ φρίκη τοῦ νέου ἔγινε κατάπληξη ὅταν εἶδε μιὰ συνοδεία ἀπὸ σιληνοὺς καὶ σατύρους μεθυσμένους, καὶ ἐπὶ κεφαλῆς των εἶδε νὰ προχωρεῖ μιὰ νέα γυναίκα ξετραχηλισμένη καὶ ἀναμμένη ἀπὸ λαγνεία πού κρατοῦσε ἐπάνω σ' ἓνα ψηλὸ κοντάρι τὸ περίφημο αἰγυπτιακὸ σύμβολο πού γνωρίζετε. Αὐτὸ τὸ σύμβολο ἦταν στεφανωμένο μὲ ἄνθη, καὶ ἡ ξετίπωτη νέα τὸ ἔσειε μὲ ἀδιάντροπες χειρονομίες, ψέλνοντας δυνατὰ ἓνα ἄκοσμο τραγοῦδι, πού τὸ συνώδευαν οἱ δασύτριχοι σύντροφοὶ της μὲ τὸ δυνατό τους γέλιο καὶ τὰ τρελλὰ τους σικιτήματα. Τὴν ἴδια στιγμή, οἱ ἦχοι τῆς μουσικῆς τῆς θριαμβευτικῆς πομπῆς, ἦχοι τρυφεροὶ μαζί καὶ ἀπελπισμένοι, ἀναψαν φλόγα στὴν καρδιά τοῦ φτωχοῦ νέου σὰ δαυλιὰ ἀναμμένα.—Ἐνόμιζε τώρα πῶς τὸν καίει ἡ φωτιά τῆς

κολάσεως, και ἔτρεξε βιαστικὸς στὴ βάρκα του, ὅπου κρυφτήκε κάτω ἀπὸ τὰ δίχτυα. Τὰ δόντια του ἐκροτάλιζαν, και ἔτρεμε σύσσωμος, σὰ νὰ τὸν κρατοῦσε τώρα ὁ Σατανᾶς ἀπὸ τὸ ἓνα του πόδι.

Ὅλιγο ὑστερώτερα, οἱ τρεῖς μοναχοὶ ἤρθαν πάλι νὰ εὔρουν τὴ βάρκα και ἀρμένισαν στὴ λίμνη. Ὅταν ἤρθαν στὴν ἀντικρυνὴ ὄχθη, και βγήκαν στὴ στεριά, ὁ ψαρᾶς μὲ τρόπο τόσο ἐπιτήδειο ξεγλύστρησε ἔξω ἀπὸ τὴν κρυψῶνα του πὺν οἱ μοναχοὶ ἐνόμισαν ὅτι τοὺς ἐπερίμενε πίσω ἀπὸ τὶς ἱτιές. Ὅνας ἀπ' αὐτοὺς, μὲ τὰ ξεπαγιασμένα δάχτυλά του τοῦ ἔβαλε στὸ χέρι ὅπως πάντα ἓνα ἀσημένιο νόμισμα, και ἔφυγαν βιαστικά και οἱ τρεῖς.

Γιὰ τὴ σωτηρία τῆς ψυχῆς του πὺν τὴν ἐνόμιζε ὅτι κολάστηκε, καθὼς και ἀπὸ μέρμινα γιὰ ὅλους τοὺς καλοὺς χριστιανοὺς πὺν ἤθελε νὰ τοὺς προφυλάξῃ ἀπὸ τὸν κίνδυνο, ὁ ψαρᾶς μας ἔκρινε πὼς ἦταν ὑποχρέωσή του νὰ καταγγεῖλῃ αὐτὴ τὴ μυστηριώδη ἱστορία στὰ ἐκκλησιαστικὰ δικαστήρια. Ὅ ἡγούμενος ἑνὸς μοναστηριοῦ φραγκισκανῶν, στὰ περίχωρα, ἀπελάμβανε μεγάλη ὑπόληψη ὡς πρόεδρος ἑνὸς ἀπ' αὐτὰ τὰ δικαστήρια, και πρὸ πάντων ὡς σοφὸς ἐξορκιστῆς. Ὅ ψαρᾶς ἀπεφάσισε νὰ ἐπισκεφθῆ παρρηθὺς αὐτὸ τὸν ἄξιο ἄνθρωπο. Ὅ ἀπὸ τὴ χαραυγὴ, ὁ ἥλιος τὸν εἶδε πὺν ξεκίνησε γιὰ τὸ μοναστήρι, και ὀλίγο ὑστερώτερα, μὲ τὰ μάτια ταπεινὰ χαμηλωμένα, βρισκότανε μπροστὰ στὸ Σεβασμιώτατο ἡγούμενο πὺν, φορῶντας τὸ ράσο και ἔχοντας τὴν κουκκούλα κατεβασμένη στὸ πρόσωπο, καθότανε στὴ μεγάλη σκαλιστὴ πολυθρόνα του. Ὅ ἱεροδίκης ἔμεινε στὴ

συλλογισμένη στάση του ἐνῶ ὁ βαρκάρης τοῦ διηγεῖτο τὴ φρικιαστικὴ ἱστορία του. Ὅταν ἐτελείωσε τὴ διήγησή του, ὁ ἄλλος ἀνασήκωσε τὸ κεφάλι.

Μ' αὐτὴ τὴν ἀπότομη κίνηση, ἡ κουκκούλα του ἔπεσε πίσω, και ὁ ψαρᾶς εἶδε μὲ μεγάλη ἀπορία ὅτι ὁ Σεβασμιώτατος ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς μοναχοὺς πὺν διάβαιναν κάθε χρόνο τὴ λίμνη. Ὅ ανεγνώρισε ἀκριβῶς ἔκεινον πὺν εἶχε ἰδῆ τὴν περασμένη ἡμέρα, παρόμοιον μὲ δαίμονα εἰδωλολατρικόν, ἐπάνω στὸ θριαμβευτικὸ ἄρμα πὺν τὸ ἔσερναν δυὸ λεοντάρια.

Ὅταν ἦ ἴδια γλωμὴ ὄψη, μὲ τὶς ἴδιες ὁμορφες και κανονικὲς γραμμὲς μὲ τὰ ἴδια σαρκώδη και φιλήδονα χεῖλη.

Ὅ ἓνα συγκαταβατικὸ χαμόγελο προσέπειζε γύρω σ' αὐτὸ τὸ στόμα, και ὀλίγο ὑστερώτερα βγήκαν ἀπὸ τὰ χεῖλη του μὲ τὸν πὸν μελωδικὸ ἦχο αὐτὰ τὰ γλυκὰ λόγια : « Ὅ ἀγαπητὸν τέκνο ἐν Χριστῷ, εἴμεθα διαθετιμένοι νὰ πιστεύσωμεν ὅτι ἐπεράσατε τὴν περασμένη νύχτα μαζί μὲ τὸν θεὸν Βάχχον. Τὰ φανταστικά ὄράματα πὺν εἶδετε, ἀρκετὰ τὸ ἀποδεικνύουν.

Ὅ ἀποφύγωμεν νὰ κακολογήσωμεν αὐτὸν τὸν θεόν, πολλὲς φορὲς μᾶς κάμνει νὰ λησιμονοῦμε τὰς φροντίδας μας, και σκορπᾶ χαρὰ στὴν καρδιά μας. Ὅ ἄλλὰ τὰ δῶρα πὺν ἡ θεία χάρις προσφέρει εἰς τοὺς ἀνθρώπους εἶναι διαφορετικά ; πολλοὶ εἶναι οἱ κλητοί, ἄλλ' ὀλίγοι οἱ ἐκλεκτοί. Ὅ ὑπάρχουν ἀνθρώποι πὺν δώδεκα μπουκάλια δὲν μποροῦν νὰ τοὺς μεθύσουν. Μὲ ὅλην τὴν χριστιανικὴν ταπείνωση, ὁμολογῶ ὅτι εἶμαι ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐπιλέκτους, και δοξάζω τὸν

Κύριον γι' αὐτό. Ὑπάρχουν ἐπίσης πλάσματα ἀτελῆ καὶ ἄδύνατα ποὺ ἓνα μόνο ποτήρι γεμᾶτο μπορεῖ νὰ τὰ μεθύσῃ, καὶ φαίνεται, ἀγαπητόν μου τέκνον ἐν Χριστῶ, ὅτι εἶσαι καὶ σὺ ἓνας ἀπ' αὐτούς. Σὲ συμβουλεύομεν λοιπὸν νὰ πίνῃς μόνον μὲ μέτρον τὸν χρυσὸν χυμὸν τῆς ἀμπέλου, καὶ νὰ μὴ ἔρχεσαι πλεον νὰ ἐνοχλεῖς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἀρχὰς μὲ τὰ παραληρήματα ἑνὸς πρωτοπείρου μεθύσου. Προσέτι δὲ σὲ συμβουλεύομεν νὰ μὴ διαφημῆσῃς καθόλου τὴν ἱστορίαν τῆς τελευταίας σου ἀπερισκεψίας, νὰ κρατήσῃς καλὰ τὴν γλῶσσαν σου. Εἰς ἐναντίαν περίπτωσιν, τὸ Ἱεροδικεῖον θὰ σὲ καταδικάσῃ νὰ δεχθῆς εἰκοσιπέντε ραβδισμοὺς μὲ τὴν μάστιγα. Πρὸς τὸ παρόν, ἀγαπητόν μου τέκνον ἐν Χριστῶ, ὕπαγε εἰς τὸ μαγεῖριον τοῦ μοναστηρίου, ὅπου ὁ ἀδελφὸς οἰκονόμος καὶ ὁ ἀδελφὸς μάγειρος θὰ σοῦ παραθέσουν τὸ προῶνδον πρόγευμα». Ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια, ὁ Σεβασμιώτατος ἔδωκε τὴν εὐλογία του στὸν ψαρᾶ, καὶ αὐτὸς ὁ τελευταῖος πῆγε παραζαλισμένος στὴν κουζίνα. Ὅταν εἶδε τὸν ἀδελφὸ οἰκονόμο καὶ τὸν ἀδελφὸ μάγειρο, ὀλίγο ἔλειψε νὰ πέσῃ ἀνάσκελα: ἦταν αὐτοὶ πράγματι οἱ δύο νυκτερινοὶ σύντροφοι τοῦ ἡγουμένου, οἱ δύο μοναχοὶ ποὺ εἶχαν διαβῆ τὴ λίμνη μαζί του. Ὁ ψαρᾶς ἀνεγνώρισε τὴ μεγάλη κοιλιὰ καὶ τὸ φαλακρὸ κεφάλι τοῦ ἑνός, καθὼς καὶ τὴν ἀσελγῆ ὄψει τοῦ ἄλλου μὲ τὰ μυτερὰ αὐτιά του. Μ' ὅλα ταῦτα δὲν ἔβγαλε οὔτε λέξη ἀπὸ τὸ στόμα του, καὶ μόνον ὕστερα ἀπὸ πολὺν καιρὸ, ὅταν ἄσπρισαν τὰ μαλλιά του, διηγῆθηκε αὐτὴ τὴν ἱστορία στὰ ἐγγό-

νια του, ποὺ ἦτανε μαζωμένα γύρω του κοντὰ στὸ τζάκι.

Ἄλλα χρονικὰ τοῦ παλιοῦ καιροῦ, ποὺ διηγούνται ἓνα ἀνάλογο συναξάρι, τοποθετοῦν τὸν τόπο τῆς σκηνῆς στὴ Σπίρα, στὸ Ρῆνο. Βρίσκεις σ' αὐτὸ τὸ συναξάρι καθέκαστα εἰδωλολατρικὰ σχετικὰ μὲ τὸ μαρκάρισμα τῶν ψυχῶν, ποὺ γινότανε καὶ ἐκεῖ μέσα σὲ μιὰ πένθιμη βάρκα. Πρὸ πάντων ὅμως σ' ἓνα συναξάρι ποὺ εἶναι πασίγνωστο στὰ παράλια τῆς ἀνατολικῆς Φριζας ὑπάρχουν ἰδέες ἀρχαῖες σχετικὲς μὲ τὴ διάβαση τῶν νεκρῶν στὸ βασίλειο τῶν σκιῶν. Πουθενά, πράγματι, δὲν ἀναφέρουν γιὰ κάποιο βαρκάρη ποὺ τὸν λένε Χάρωνα. Ἐν γένει αὐτὴ ἡ ἀλλόκοτη μορφή ἔχει λείψη ἀπὸ τὴ λαϊκὴ παράδοση, καὶ ἔχει διατηρηθῆ μόνον στὰ θέατρα τῶν νευροσπαστῶν.

Ἄλλὰ τὸ συναξάρι τῆς Φριζας μᾶς ἀφίνει ν' ἀναγνωρίσουμε ἓνα πρόσωπο μυθολογικὸ πολὺ ἀξιόλογο στὸν ὀλλανδὸ ἔμπορο ποὺ ἀναλαμβάνει νὰ περάσῃ τοὺς νεκροὺς στὸν τόπο τὸν προσωρισμένο γιὰ τελευταία τους κατοικίαν, καὶ ποὺ πληρώνει τὸν συνηθισμένο ναῦλο στὸ βαρκάρη ἢ στὸν ψαρᾶ ποὺ πῆρε τὴ θέση τοῦ Χάρωνος. Μέσα ἀπὸ τὸ ἀλλόκοτο μασκάρεμά τους δὲν θ' ἀργήσουμε ν' ἀνακαλύψουμε τὸ πραγματικὸ ὄνομα αὐτοῦ τοῦ προσώπου. Θὰ διηγηθῶ λοιπὸν τὸ ἴδιο τὸ συναξάρι ὅσο μπορῶ πιστώτερα.

Στὴν ἀνατολικὴ Φριζα, στὰ παράλια τῆς Βορείου θαλάσσης, ὑπάρχουν μικρὰ λιμάνια ποὺ τὰ λένε «Σήλ».

Στὴν πιὸ μακρονή ἄκρη ἐνὸς ἀπ' αὐτὰ τὰ λιμάνια βρίσκεται τὸ μοναχικὸ σπίτι ἐνὸς ψαρᾶ πού ζῆ ἐκεῖ, μαζί μὲ τὴν οἰκογένειά του, εὐχαριστημένος καὶ εὐτυχής. Τὸ κλίμα εἶναι μελαγχολικὸ σ' αὐτὰ τὰ μέρη. Κανένα πουλί ἐκεῖ δὲν κελαδεῖ, ἄκουῦς μόνο θαλασσοπούλια πού ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸ πετοῦν ἀπὸ τὶς φωλιές τους πού εἶναι κρυμμένες στὴν ἄμμουδιά, καὶ προμηνύουν τὴ θύελλα μὲ τὶς δυνατὲς καὶ θρηνώδεις κραυγές των. Πολλὲς φορὲς βλέπεις ἐκεῖ καὶ κανένα γλάρο, πουλί γουρσοῦζικο, πού πετᾷ ἐπάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα ἀπλώνοντας τὶς μακρὲς ἄσπρες φτεροῦγες του. Ὁ μονότονος παφλασμὸς τῶν κυμάτων πού σποῦνε στὴν ἀκρογιαλιά ἢ πάνω στὶς ἄμμουδιές ταιριάζει πολὺ καλὰ μ' ἐκεῖνα τὰ μαῦρα σύννεφα πού διατρέχουν ἀδιάκοπα τὸν οὐρανό. Ἐκεῖ δὲν τραγουδοῦν οὔτε οἱ ἄνθρωποι. Σ' αὐτὸ τὸ μελαγχολικὸ ἀκρογιαλί δὲν ἀκοῦς ποτε τὸ σκοπὸ ἐνὸς λαϊκοῦ τραγουδιοῦ. Οἱ κάτοικοι τῆς Φριζας εἶναι σοβαροί, τίμιοι, περισσότερο λογικοὶ παρὰ θρησκοί, καὶ μ' ὅλα πού ἔχουνε χάση τοὺς δημοκρατικούς των θεσμοὺς τοῦ παλαιοῦ καιροῦ, διατηροῦν μ' ὅλα ταῦτα ἕνα πνεῦμα ἀνεξαρτησίας, κληρονομιά τῶν ἀτρομήτων προγόνων των, πού εἶχαν ἀποκρούση μὲ ἥρωϊσμὸ τὶς ἐπιδρομὲς τῶν πειρατῶν καὶ τῶν πριγκίπων τοῦ Βορρᾶ. Παρόμοιοι ἄνθρωποι δὲν παρασύρονται καθόλου ἀπὸ ὄνειρα μυστικοπαθῆ, οὔτε καμμιά ταραχὴ βασανίζει ποτε τὴ σκέψη τους. Γιὰ τὸν ψαρᾶ πού κατοικεῖ στὸ ἔρημικὸ Σήλ, τὸ πρῶτο καὶ τὸ κυριώτερο εἶναι τὸ ψάρεμα, καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸ ὁ ναύλος πού τοῦ πληρώνουν οἱ ταξιδιώτες πού τοὺς

πηγαίνει μὲ τὴ βάρκα του σ' ἕνα ἀπὸ τὰ γειτονικὰ νησιά.

Σὲ μιὰ ὠρισμένη ἐποχὴ τοῦ χρόνου, καθὼς διηγούνται, ἐπάνω στὸ μεσημέρι, τὴ στιγμή πού ὁ ψαρᾶς κάθετα στὸ τραπέζι καὶ δειπνᾷ μὲ τὴν οἰκογένειά του στὸ μεγάλο δωμάτιο, ἔρχεται ἕνας ξένος καὶ παρακαλεῖ τὸ νοικοκύρη τοῦ σπιτιοῦ νὰ τοῦ παραχωρήσῃ ὀλίγες στιγμὲς γιὰ νὰ μιλήσουν γιὰ ὑποθέσεις. Ὁ ψαρᾶς, ἀφοῦ μάταια προσκαλεῖ τὸν ξένο νὰ λάβῃ μέρος στὸ φτωχικὸ γεῦμα του, τέλος ὑποχωρεῖ στὸ θέλημά του, καὶ πᾶνε καὶ κάθονται οἱ δύο τους, παρᾶμερα ἀπὸ τὴν οἰκογένεια, στὸ κούφωμα ἐνὸς παραθύρου. Δὲν θὰ περιγράψω μὲ πολλὰ λόγια τὸ παρουσιαστικὸ τοῦ ταξιδιώτη, ὅπως συνηθοῦν νὰ κάνουν οἱ σημερινοὶ μας μυθιστοριογράφοι. Γιὰ τὸ ἔργο πού ἐπιχειρῶ, ἀρκεῖ μόνο νὰ δώσω τὰ κυριώτερα χαρακτηριστικά του. Ἴδού τα μὲ λίγα λόγια. Ὁ ξένος εἶναι ἕνας ἀνθρωπάκος προχωρημένης ἡλικίας, ἀλλὰ ζωηρὸς ἀκόμη, μὲ λίγα λόγια ἕνας γέρος πού νεάζει, σωματώδης ἀλλὰ χωρὶς νὰ εἶναι παχύσαρκος, μὲ μικρὰ μάγουλα στορογγυλὰ καὶ κόκκινα σὰν τὸ μῆλο, μὲ μάτια διαπεραστικὰ πού στρέφονται ζωηρὰ ἀπ' ἐδῶ καὶ ἀπ' ἐκεῖ, μὲ ἕνα μικρὸ κεφάλι πουδραρισμένο πού φορεῖ ἕνα τρίκωχο καπέλλο. Κάτω ἀπὸ ἕνα ἐπανωφόρι κιτρινωπό, γαρνιρισμένο μὲ πολλοὺς μικροὺς γιακάδες, ὁ ἄνθρωπός μας φορεῖ ἕνα κοστοῦμι παλαιικοῦ συρμοῦ σὰν ἐκεῖνα πού βλέπουμε στὰ παλὰ πορτραῖτα τῶν ὀλλανδῶν ἐμπόρων, καὶ πού φανερῶνει ἄνθρωπο κάπως εὐκατάστατο. Ἐνα ροῦχο ἀπὸ πράσινο μεταξωτό, ἕνα γελέκο κεν-

τημένο με κλάδες, βρακί ἀπὸ μαῦρο μεταξωτό, κάλτσες ριγωτές καὶ σκαρπίνια με μποῦκλες μετάλλινες. Τὰ παπούτσια του εἶναι τόσο καθαρὰ καὶ γυαλιστερά, πὺ δὲν μπορεῖς νὰ νοιώσης πῶς τὰ κατάφερε καὶ πέρασε με τὰ πόδια τοὺς λασπωμένους δρόμους τοῦ «Σήλ» χωρὶς νὰ λασπωθῆ. Ἡ λαχανιασμένη φωνή του χτυπᾷ δυνατὰ στ' αὐτὶ καὶ γίνεται κάποτε διαπεραστική.

Μ' ὅλα ταῦτα ὁ ἀνθρωπάκος εἶναι σοβαρὸς καὶ μετρημένος στὰ λόγια του καὶ στίς κινήσεις του καθὼς ταιριάζει σ' ἓνα ἔμπορο ὀλλανδό.

Τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἐμπόρου φανερῶνεται σ' αὐτὸν ὄχι μόνο ἀπὸ τὸ κοστοῦμι του, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀκρίβεια καὶ τὴν λεπτολόγο ἐμπορική προσοχή πὺ καταβάλλει γιὰ νὰ κλείσῃ τὴν ὑπόθεσιν με τὸν τρόπο πὺ νὰ ἱκανοποιεῖ ὅσο μπορεῖ περισσότερο τὸν συμβαλλόμενόν του. Παρουσιάζεται πράγματι ὡς ἓνας παραγγελιοδόχος—ἀποστολεὺς πὺ τὸν ἐπεφόρτισαν νὰ εὔρῃ στὰ ἀνατολικά παράλια τῆς Φοίξας ἓνα βαρκόρη πὺ νὰ θελήσῃ νὰ μεταφέρει στὸ Ἄσπρο νησί μιὰ καραβιὰ ψυχῶν, δηλαδὴ ὅσες μπορεῖ νὰ χωρέσῃ ἢ βάρκα του. Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ λοιπόν,—ἐξακολουθεῖ ὁ Ὀλλανδός, — θέλει νὰ μάθῃ ἂν ὁ ψαρᾶς εἶναι πρόθυμος νὰ μεταφέρει ἐκεῖνὴ τὴ νύχτα αὐτὸ τὸ φορτίο τῶν ψυχῶν στὸ νησί πὺ τοῦ ἀνέφερε. Ἄν δέχεται τὴν πρότασιν, εἶναι ἔτοιμος νὰ τοῦ προπληρώσῃ τὸ ναῦλο, με τὴν πεποιθήσιν πῶς σὰν τίμιος χριστιανὸς ὁ βαρκάρης θὰ τοῦ πάρῃ ὅσο τὸ δυνατὸ λιγώτερα. Ὁ ὀλλανδὸς ἔμπορος,—αὐτὸ εἶναι περιττολογία, γιὰτὶ κάθε Ὀλλανδὸς εἶναι καὶ ἔμπορος,—κάνει

αὐτὴ τὴν πρότασιν με μιὰ ἡσυχὴ ἀφέλεια, ἀπαράλλαχτα σὰ νὰ πρόκειται γιὰ ἓνα φορτίο τυριῶν καὶ ὄχι ψυχῶν ἀποθαμένων. Ἡ λέξις «ψυχές» στὴν ἀρχὴ προκαλεῖ κάποια ἐντύπωσιν στὸ νοῦ τοῦ ψαρᾶ. Αἰσθάνεται στὴν πλάτη του ἀνατριχίλα, γιὰτὶ ἐννοεῖ παρευθεῖς ὅτι πρόκειται γιὰ ψυχές ἀπεθαμένων, καὶ ὅτι ἔχει ἐμπρὸς του τὸν θρυλικὸ ὀλλανδὸ πὺ οἱ συνάδελφοί του οἱ ναυτικοὶ τόσες φορὲς τοῦ ἀνέφεραν γι' αὐτόν, ἐκεῖνο τὸ γέρο πὺ μερικὲς φορὲς εἶχε ναυλώσῃ τὴ βάρκα τους γιὰ νὰ μεταφέρῃ στὸ Ἄσπρο νησί τις ψυχές τῶν νεκρῶν, καὶ πὺ τοὺς εἶχε πάντα καλοπληρώσῃ. Ἄλλὰ, καθὼς σὰς ἀνέφερα, οἱ κάτοικοι αὐτῶν τῶν τόπων εἶναι γενναῖοι, δυνατοί, λογικοί, δὲν πλάθουν με τὸ νοῦ τους φαντασίες, καὶ ἔτσι δὲν ἐπηρεάζονται ἀπὸ τοὺς φανταστικὸς τρόμους πὺ μᾶς προξενεῖ ὁ κόσμος τῶν πνευμάτων. Γι' αὐτὸ λοιπόν ὁ μυστικὸς τρόμος, ἢ ξαφνικὴ ἀνατριχίλα τοῦ ψαρᾶ, ἐβάσταξαν μόνο ὀλίγες στιγμές.

Δὲν ἀργεῖ νὰ συνέλθῃ, καὶ τώρα μ' ὅλη τὴν ἀδιαφορία του κοιτάζει μόνο πῶς νὰ κερδίσῃ ὅσο μπορεῖ περισσότερα χρήματα γιὰ τὸ ναῦλο. Ὑστερα ἀπὸ κάμποσα παζαρέματα, οἱ δύο συμβαλλόμενοι ἔμειναν σύμφωνοι.

Ἐκλείσαν τὴ συμφωνία, καὶ ἀντήλλαξαν τὴ συνθησιμένη χειραψία. Ὁ Ὀλλανδὸς παρευθὺς ἔβγαλε ἀπὸ τὴν τῆσπῃ του ἓνα πέτσινο πουργι λιγδωμένο, γεμάτο ἀπὸ μικρὰ νομίσματα ἀσημένια, τὰ πὺ μικρὰ πὺ κόπηκαν ποτὲ στὴν Ὀλλανδία, καὶ πληρώνει ὅλο τὸ ναῦλο μ' αὐτὰ τὸ μικροσκοπικὰ νομίσματα. Ἀφοῦ εἶπε τοῦ ψαρᾶ νὰ βρῖσκεται κατὰ τὰ μεσάνυχτα, στὴν

ώρα πού βγαίνει τὸ φεγγάρι, μὲ τὴ βάρκα του, σὲ κάποιος μέρος τῆς ἀκρογιαλιᾶς γιὰ νὰ παραλάβῃ τὸ φορτίο τῶν ψυχῶν, ὁ Ὀλλανδὸς ἀποχαιρετᾷ ὅλη τὴν οἰκογένεια, πού μάταια πάλι τὸν ἐπροσκάλεσαν νὰ καθῆσθαι νὰ γευματίσῃ μαζί τους. Ὑστερα φεύγει μὲ βῆμα γοργὸ καὶ πηδηχτὸ πού ἀποτελεῖ ἀλλόκοτη ἀντίθεση πρὸς τὸ σοβαρὸ καὶ μετρημένο ὀλλανδικὸ ὕφος πού ἐξήτησε νὰ ἐπιδείξῃ.

Στὴ συμφωνημένη ὥρα ὁ ψαρῶς βρίσκεται στὴ συνάντησιν μαζί μὲ τὴ βάρκα του. Ἡ βάρκα του στὴν ἀρχὴ χοροπηδᾷ ἐπάνω στὰ κύματα. Ἄλλὰ μόλις βγαίνει τὸ φεγγάρι, ὁ βαρκάρης βλέπει πὼς ἡ βάρκα του ἀρχινᾷ νὰ γίνεται βαρεῖα καὶ δυσκίνητη, ὅσο πού ἡ ἄκρη τῆς στὰ τελευταῖα βγαίνει μόνο ὀλίγα δάχτυλα ἔξω ἀπὸ τὰ νερά. Αὐτὸ τοῦ δίνει νὰ ἐννοήσῃ ὅτι μπῆκαν μέσα ὄλοι οἱ ἐπιβάτες του, δηλαδὴ οἱ ψυχὲς καὶ βιάζεται νὰ σαλπάρῃ.

Ὅσο καὶ νὰ κουράζῃ τὰ μάτια του κοιτῶντας, τὸ μόνο πού διακρίνει μέσα στὴ βάρκα του εἶναι ὀλίγα μικρὰ τόπια καταχνιᾶς πού ἀναδεύουν καὶ ἀνακατώνονται χωρὶς νὰ μποροῦν νὰ πάρουν μιὰ μορφὴ ὠρισμένη. Μάταια τεντώνει τ' αὐτιά του γιὰ ν' ἀκούσῃ, τὸ μόνο πού ἀκούει εἶναι ἓνα ἕλαφρὸ τρίξιμο, μὰ πολὺ ἕλαφρό. Μόνο πού, κατὰ διαλείμματα, κάποιος γλάρος διαβαίνει μὲ πένθιμους κρωγμοὺς ἐπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του, ἢ κάποιον ψάρι βγαίνει τὸ κεφάλι του ἀπὸ τὰ κύματα καὶ προσηλώνει ἐπάνω του τὰ χοντρά φοβισμένα μάτια του. Ἡ νύχτα προχωρεῖ, καὶ ὁ ἀνεμος γίνεται ψυχρὸς. Παντοῦ ἡ θάλασσα, τὸ φεγγάρι καὶ ἡ σιωπὴ. Βουβὸς ὅπως ὅλα τρι-

γύρω του, ὁ βαρκάρης στὰ τελευταῖα φθάνει στὸ Ἄσπρο νησί, καὶ ἐκεῖ ἀράζει μὲ τὴ βάρκα του. Στὴν ἀκρογιαλιά, δὲν βλέπει κανένα, ἀλλ' ἀκούει μιὰ φωνὴ λαχανιασμένη, πού τὴν ἀναγνωρίζει ὅτι εἶναι ἡ φωνὴ τοῦ Ὀλλανδοῦ. Αὐτὸς ὁ ἀόρατος ἄνθρωπος φαίνεται πὼς διαβάζει ἓνα κατάλογο ἀπὸ ὀνόματα, μὲ τὴ μονότονη ἀπαγγελία ἐνὸς πού διαβάζει προσκλητήριον. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ ὀνόματα εἶναι γνωστὰ στὸν ψαρῶ, γιὰτι εἶναι ὀνόματα ἀνθρώπων πού ἀπέθαναν ἐπάνω στὸ χρόνο. Ἐπάνω στὴν ἀνάγνωσιν αὐτοῦ τοῦ καταλόγου τῶν ὀνομάτων, ἡ βάρκα σιγά-σιγά ξελαφρώνει. Ὀλίγο προτιότερα εἶχε κατακαθίσει στὶς ἀμμουδιᾶς τῆς ἀκρογιαλιᾶς, καὶ τώρα ὄλο καὶ ἀνεβαίνει ὅσο τὰ ὀνόματα τοῦ καταλόγου κοντεύουν νὰ τελειώσουν. Αὐτὸ εἶναι μιὰ εἰδοποίηση στὸ βαρκάρι ὅτι τὸ φορτίο του ἤρθε στὸ λιμάνι, καὶ ξαναγουρῖζει ἤσυχα κοντὰ στὴ γυναῖκα του καὶ στὰ παιδιὰ του, στὸ ἀγαπημένο σπιτάκι του στὸ «Σήλ».

Μὲ τὸν ἴδιον τρόπο γίνεται κάθε φορὰ τὸ πέρασμα τῶν ψυχῶν στὸ Ἄσπρο νησί. Ἐνα ἰδιαιτερο περιστατικὸ ἐκέντησε κάποια ἡμέρα τὴν περιέργεια ἐνὸς βαρκάρη πού ἔκανε αὐτὸ τὸ ταξίδι. Ὁ ἀόρατος ἄνθρωπος πού διάβαζε στὴν ἀκρογιαλιά τὸν κατάλογο τῶν ὀνομάτων ἐσταμάτησε ἔξαφνα καὶ ἐφώνηξε : «Ποῦ εἶναι λοιπὸν ὁ Πίττερ Γιάνσεν ; Δὲν εἶναι ἔδῳ ὁ Πίττερ Γιάνσεν ! » Τότε μιὰ ψιλλὴ φωνὴ τοῦ ἀποκρίθηκε : «Εἶμαι ἡ γυναῖκα τοῦ Πίττερ Γιάνσεν, καὶ γράφτηκα στὸν κατάλογο μὲ τ' ὄνομα τοῦ συζύγου μου».

Ἐπέτυχα ν' ἀνακαλύψω, κάτω ἀπὸ τὸ πονηρὸ

μασκάρεμά του, τὸ σπουδαῖο μυθολογικὸ πρόσωπο ποὺ κρύβεται σ' αὐτὴ τὴν παράδοση. Εἶναι ἀπλούστατα ὁ Θεὸς Ἑρμῆς, ποὺ ἄλλοτε ὀδηγοῦσε τὶς ψυχές, καὶ ποὺ τὸν ὀνόμασαν, γι' αὐτὴ τὴν ιδιότητά του, Ἑρμῆ «Ψυχοπομπό». Naί, κάτω ἀπ' αὐτὸ τὸ ταπεινὸ ἐπανωφόρι, κάτω ἀπ' αὐτὴ τὴν μπακάλικη ὄψη, κρύβεται ἓνας ἀπὸ τοὺς ἐξοχωτέρους καὶ λαμπροτέρους εἰδωλολατρικοὺς θεοὺς, ὁ εὐγενὴς υἱὸς τῆς Μαίας. Στὸ μικρὸ του τρίκωχο καπέλλο δὲν κυματίζει κανένα φτεροὸ ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ σοῦ θυμίση τὰ φτερά ποὺ φοροῦσε στὸ θεϊκὸ κεφάλι του, καὶ στὰ παπούτσια του μὲ τὶς ἀτσάλινες μοῦσικλες δὲν βρίσκεις οὔτε τὸ ἐλάχιστο ἴχνος ἀπὸ τὰ περωτὰ σανδάλια. Αὐτὸς ὁ βαρὺς ὀλλανδὸς διαφέρει ὀλότελα ἀπὸ τὸν ἐλαφρὸ θεό. Ἄλλ' αὐτὴ ἡ ἀντίθεση ἀκριβῶς φανερώνει τὸ σκοπὸ τοῦ πονηροῦ θεοῦ. Διάλεξε αὐτὴ τὴ μάσκα γιὰ νὰ εἶναι περισσότερο βέβαιος πὼς δὲν θὰ τὸν γνωρίσουν. Καὶ διάλεξε αὐτὸ τὸ μασκάρεμα ὄχι τυχαίως, οὔτε ἀπὸ ἰδιοτροπία. Ὁ Ἑρμῆς ἦτανε, καθὼς γνωρίζετε, ὁ θεὸς τῶν κλεπτῶν καὶ τῶν ἐμπόρων, καὶ ἐξασκοῦσε αὐτὰ τὰ δυὸ ἐπαγγέλματα μὲ μεγάλη ἐπιτυχία. Ἦταν λοιπὸν πολὺ φυσικό, στὴν ἐκλογὴ τώρα τοῦ μασκαρέματός του καὶ τοῦ βιοποριστικοῦ του ἐπαγγέλματος, νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν του τὰ προηγούμενά του καὶ τὰ ἰδιαίτερα χαρίσματα ποὺ τὸν διέκριναν. Ἀπλούστατα, εἶχε νὰ διαλέξῃ ποιά ἀπὸ τὰ ἐπαγγέλματα, ποὺ δὲν παρουσιάζουν μεγάλη παραλλαγή τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, τοῦ ἔδινε περισσότερες ἐλπίδες ἐπιτυχίας. Συλλογίζοταν πὼς τὴν κλεψιά, ὅπο μιά πολὺν πρόληψη, τὴν κα-

ταδικάζῃ ἢ κοινὴ γνώμη, πὼς οἱ φιλόσοφοι δὲν κατώρθωσαν ἀκόμη νὰ τὴν ξαναφέρουν στὴν πρώτη της δόξα ἀφομοιώνοντας αὐτὴν μὲ τὴν ἰδιοκτησία, πὼς ἡ ἀστυνομία καὶ οἱ χωροφύλακες τὴ βλέπουνε μὲ κακὸ μάτι, καὶ πὼς, τὸν κλέφτη, γιὰ μόνη του ἀνταμοιβὴ γιὰ τὴν τόση ἀνδρεία καὶ ἐπιδειξίότητα ποὺ δείχνῃ, τὸν στέλνουν κάποτε στὰ κάτεργα, ἀν' ὄχι στὴν κρεμάλα. Πὼς ἀπ' ἐναντίας τὸ ἐμπόριο ἀπολαμβάνει μεγάλη ἀτιμωρησία, πὼς ὁ κόσμος τὸ τιμᾷ καὶ οἱ νόμοι τὸ προστατεύουν, πὼς οἱ ἔμποροι παίρνουν παράσημα, πηγαινουν στὸ παλάτι, καὶ γίνονται ἀκόμη καὶ πρωθυπουργοί. Γιὰ ὅλα αὐτά, ὁ πιὸ πανοῦργος ἀπὸ τοὺς θεοὺς, ἀπεφάσισε νὰ διαλέξῃ τὸ πιὸ ἐπικερδὲς καὶ τὸ ὀλιγώτερο ἐπικίνδυνον ἐπάγγελμα, τὸ ἐμπόριο, καί, γιὰ νὰ γείνη ὁ περιφημότερος ἀπὸ τοὺς ἔμπόρους, ἔγεινε ἔμπορος ὀλλανδέζος. Τὸν βλέπουμε λοιπὸν, σ' αὐτὴ τὴν ιδιότητά του, νὰ ἀναλαμβάνει τὸ μαρκάρισμα τῶν ψυχῶν γιὰ τὸ βασίλειο τοῦ Πλάτωνος, καὶ ἦταν ἐξαιρετικὰ ἐπιτήδειος σ' αὐτὴ τὴ δουλειά, αὐτὸς, ὁ ἄλλοτε Ψυχοπομπὸς Ἑρμῆς.

Τὸ Ἄσπρο νησί τὸ λένε ἀκόμη μερικὲς φορὲς καὶ «Βρέα» ἢ «Βρετανία». Τὸ ὄνομό του εἶναι τάχα ὑπανιγμὸς τῆς λευκῆς Ἀλβιόνος, τῶν ἀγγλικῶν παρალიῶν ποὺ ἔχουν βράχους ἀπὸ ἀσβέστη. Εἶναι πράγματι πολὺ νόστιμη ἰδέα νὰ ὀνομάζουν τὴν Ἀγγλία χώρα τῶν νεκρῶν, βασίλειο τοῦ Πλούτωνος, κόλαση. Εἶναι, πράγματι, πολὺ πιθανὸν νὰ παρουσιάζεται ἢ Ἀγγλία μὲ τέτοια ὄψη στὰ μάτια πολλῶν ξένων.

Σὲ μιά μελέτη μου γιὰ τὴν παράδοση τοῦ Φάουστ,

ἔχω ἀναφέρῃ πολλὰ γιὰ τὸ βασίλειο τοῦ Πλούτωνος καὶ γιὰ τὰς λαϊκὰς δοξασίαις ποὺ ἀναφέρονται σ' αὐτό. Ἀπέδειξα ἐκεῖ πῶς τὸ βασίλειο τῶν σκιῶν ἔγινε μιὰ κόλαση μὲ τελεία ὀργάνωση, καὶ πῶς παρομοίασαν καθ' ὅλα μὲ τὸν Σατανᾶ τὸν γέρο βασιλιά τοῦ σκότους. Ἀλλὰ μόνο τὸ ἐπίσημο λεκτικὸ ὕφος τῆς Ἐκκλησίας φιλοδωρεῖ τοὺς ἀρχαίους θεοὺς μὲ ὀνόματα τόσο τρομακτικά. Παρ' ὅλο αὐτὸ τὸ ἀνάθεμα, ἡ θέση τοῦ Πλούτωνος παραμένει ἡ ἴδια κατὰ βάθος. Ὁ Πλούτων, ὁ θεὸς τοῦ ὑποχθονίου κόσμου, καὶ ὁ ἀδελφός του Ποσειδῶν, ὁ θεὸς τῶν θαλασσῶν, δὲν ἔχουν ξεניתευθῆ ὅπως οἱ συγγενεῖς των, οἱ ἄλλοι θεοί: ἀκόμη καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴ νίκη τοῦ Χριστοῦ, ἔμειναν καὶ οἱ δύο στὴ δικαιοδοσία τους, στὸ στοιχεῖο τους. Στὴ γῆ, παρ' ὅλα τὰ παράλογα παραμύθια ποὺ εἶπαν γιὰ λογαριασμό του, ὁ γέρο Πλούτων κάθεται μ' ὅλη τὴν ἀνεσή του, ἐκεῖ κάτω, στὸ πλευρὸ τῆς ὥρας του Περσεφόνης. Ὁ Ποσειδῶν εἶναι ὁ θεὸς ποὺ ἔγινε ὁ ὀλιγώτερο ζημιωμένος. Οὔτε οἱ ἦχοι τῆς καμπάνας οὔτε οἱ ἦχοι τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὀργάνου δὲν μποροῦσαν νὰ προσβάλουν τὴν ἀκοή του στὸ βυθὸ τοῦ ὠκεανοῦ του, ὅπου ἔμεινε ἡσυχος κοντὰ στὴν Ἀμφιτρίτη του, περιστοιχισμένος ἀπὸ ἄσπρες νεράιδες καὶ ἀπὸ τρίτωνας. Ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸ μόνο, ὅποτε κάποιος νέος θαλασσινὸς ἐδιάβαινε τὸν ὠκεανὸ γιὰ πρώτη φορὰ, ὁ θεὸς ἔβγαине μέσα ἀπὸ τὰ κύματα, κρατῶντας τὴν τρίαινα στὸ χέρι, μὲ τὸ κεφάλι στεφανωμένο ἀπὸ φύκια καὶ τὰ μακρὰ του γένεια ποὺ πέφτουν σὰν κύματα ἀσημένεια κάτω ἀπὸ τὴ μέση του. Τότε ἔδινε στὸν προ-

τόβγαλο ναυτικὸ τὸ τρομερὸ βάπτισμα τῆς θαλάσσης, καὶ τοῦ ἔλεγε πολλὰ λόγια καὶ μαζί μ' αὐτὰ πολλὰ ἀπ' ἐκεῖνα τὰ χοντρά καὶ ἀλατισμένα ἀστεῖα ποὺ συνηθοῦν νὰ λένε οἱ θαλασσινοὶ γιὰ νὰ κάνουν τοὺς ναῦτες νὰ γελοῦν. Ἐνας ἀπὸ τοὺς φίλους μου, ποὺ μοῦ διηγήθηκε πῶς γιορτάζουν ἐπάνω στὰ καράβια αὐτὸ τὸ θαλασσινὸ μυστήριον, μ' ἐβεβαίωσε πὼς οἱ ναῦτες, ποὺ γελοῦσαν μ' ὅλη τους τὴν καρδιά βλέποντας αὐτὴ τὴν ἀλλόκοτη ἀποκορηάτικη φάτσα ποὺ παράσταине τὸν Ποσειδῶνα, δὲν ἀμφέβαλλον καθόλου γιὰ τὴν ὑπαρξὴ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ, ποὺ ἐπεκαλοῦντο μάλιστα πολλὰς φορὰς τὴν προστασία του στοὺς σοβαροὺς κινδύνους.

Ὁ Ποσειδῶν ἔγινε λοιπὸν ὁ ἔξουσιαστὴς τοῦ κράτους τῶν θαλασσῶν, τὸ ἴδιο ὅπως ὁ Πλούτων, παρ' ὅλη τὴ διαβολικὴ μεταμόρφωσή του, διετήρησε τὸν θρόνον τοῦ Ταρτάρου. Ἐστάθηκαν καὶ οἱ δύο τους πρὸ τυχεροὶ ἀπὸ τὸν ἀδελφὸ τους Δία, ποὺ ὑπέφερε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ἀπὸ τις μεταβολὲς τῆς τύχης. Αὐτὸς ὁ τρίτος υἱὸς τοῦ Κρόνου ποῦ, μετὰ τὴν πτώσει τοῦ πατέρα του, ἀνέλαβε τὴν κυριαρχία τῶν οὐρανῶν, εἶχε τὸ θρόνον του στημένο πολλοὺς αἰῶνας στὴν κορυφὴ τοῦ Ὀλύμπου, ὅπου ἐβασίλευε περιστοιχισμένος ἀπὸ μιὰ αὐλὴ ὑψηλῶν καὶ ὑψηλοτάτων θεῶν καὶ ἡμιθέων, καθὼς καὶ ὑψηλῶν καὶ ὑψηλοτάτων θεαινῶν καὶ νυμφῶν, τῶν ἐπουρανίων των κυριῶν καὶ δεσποινίδων τῆς τιμῆς, ποὺ περνοῦσαν ὅλοι μιὰ εὐχάριστη ζωὴ, τρώγοντας ἀμβροσία καὶ πίνοντας νέκταρ, καταφρονῶντας τοὺς χυδαίους ποὺ εἶναι προσκολλημένοι ἐδῶ κάτω στὴ γῆ, καὶ μὴ

ἔχοντας καμμιά φροντίδα γιά τήν αὔριο. Ἀλλοίμονο! ὅταν ἀνεκηρύχθη ἡ βασιλεία τοῦ Στανροῦ, τῆς ὀδύνης, ὁ μέγας Κρονίδης ἔφυγε στά ξένα καί χάθηκε ἀνάμεσα στό θόρυβο τῶν βαρβάρων λαῶν πού ἐπλημμύρισαν τόν ρωμαϊκό κόσμο. Ἐχασαν τά ἴχνη τοῦ πρῶην θεοῦ, καί μάταια ἐξέτασα τά παλῆα χρονικά καί τίς γερόντισσες. Κανείς δέν μπόρεσε νά μοῦ δώσει πληροφορίες γιά τήν τύχη του. Ἐψαξα στίς βιβλιοθήκες ὅπου ἐζήτησα καί μοῦ ἔφεραν τοὺς λαμπροτέρους κώδικας, χρυσοτυμένους καί στολισμένους μέ πετράδια, σωστῆς ὀδαλίσκες στό χαρέμι τῆς ἐπιστήμης, καί, σύμφωνα μέ τή συνήθεια πού ἐπικρατεῖ, ἐκφράζω ἐδῶ δημοσίᾳ τὰ εὐχαριστήριά μου στοὺς σοφοὺς εὐνοοῦχος πού, χωρὶς πολλή γκρίνια καί κάποτε μάλιστα καί μέ τρόπο περιποιητικό, μοῦ κατέστησαν προσιτοὺς αὐτοὺς τοὺς φωτεινοὺς θησαυροὺς πού τοὺς ἔχουν ἐμπιστευθῆ τῇ φύλαξή τους. Ἐχω βεβαιωθῆ ὅτι ὁ μεσαίων δέν μᾶς ἐκληροδότησε καθόλου παραδόσεις περὶ τῆς τύχης τοῦ Διὸς ἀπὸ τὸν καιρὸ πού ἔλειψε ἡ εἰδωλολατρεία. Τὸ μόνο πού κατώρθωσα ν' ἀνακαλύψω ἀναφορικῶς μέ αὐτὸ τὸ ζήτημα εἶναι ἡ ἱστορία πού μοῦ διηγήθηκε ἄλλοτε ὁ φίλος μου Νίελς Ἀντερσεν.

Ἀναφέρω τὸ ὄνομα τοῦ Νίελς Ἀντερσεν, καί αὐτὴ ἡ ἀγαθὴ μορφὴ, πού εἶναι μαζί τόσο ἀστεία καί τόσο ἀξιοσγάπητη, προβάλλει γελαστὴ στὴν ἐνθύμησή μου. Θέλω νὰ τῆς ἀφιερῶσω ἐδῶ ὀλίγες γραμμές. Ἀλλῶς τε μ' ἀρέσει ν' ἀναφέρω τὰς πηγὰς ὅπου ἀνατρέχω καί νὰ δείχνω τὰ καλὰ τους καί τὰ κακά τους, γιά νὰ μπορεῖ ὁ ἀναγνώστης νὰ κρίνῃ ὁ

ἴδιος μέχρι ποίου σημείου αὐτὲς αἱ πηγὰς εἶναι ἀξιόπιστες.

Ὁ Νίελς Ἀντερσεν, γεννημένος στὸ Ντροντέιμ τῆς Νορβηγίας, ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς πλέον ἐπιτηδεῖους καί τοὺς πλέον ἀτρομήτους φαλαινόθηρας πού ἔχω γνωρίσει. Σ' αὐτὸν χρωστῶ ὅσα γνωρίζω γιά τὴν ἀλιεία τῆς φαλαίνης. Μ' ἔμαθε ὅλα τὰ τεχνάσματα αὐτῆς τῆς δουλειᾶς, ἀπ' αὐτὸν ἐγνώρισα ὅλα τὰ στρατηγήματα, ὅλες τίς ὑπηρεσίες πού τὸ ἔξυπνο ζῶο μεταχειρίζεται γιά νὰ ματαιώσει αὐτὰ τὰ τεχνάσματα καί νὰ ξεφύγῃ τὸν κυνηγό. Ὁ Νίελς Ἀντερσεν μέ δασκάλεψε πῶς μεταχειρίζονται τὸ καμάκι. Μοῦ ἔδειξε μέ ποῖο τρόπο πρέπει ν' ἀκινυμπᾶς τὸ δεξιὸ σου γόνατο στὸ γῦρο τῆς βάρκας τῆ στιγμῇ πού ρίχνεις τὸ καμάκι, καί πῶς μέ τὸ ἀριστερό σου πόδι τινάζεις μιὰ κλωτσιὰ στὸ νωθρὸ ναῦτη πού δέν ξεπολνᾷ πολὺ γοργὰ τὸ σχοινὶ πού εἶναι δεμένο στὸ καμάκι. Σ' αὐτὸν τὰ χρωστῶ ὅλα, καί ἂν δέν ἔγεινά ἓνας διάσημος φαλαινόθηρας, σ' αὐτὸ δέν φταίμε οὔτε ὁ Νίελς Ἀντερσεν οὔτ' ἐγώ, φταίει μόνο τὸ κακό μου ἄστρο, πού δέν μ' ἄφησε νὰ συναπαντήσω, στὸ δρόμο τῆς ζωῆς μου, καμμιά φάλαίνα πού νὰ μπορέσω νὰ παλέψω ἄξια μαζί της. Συναπάντησα μόνο πρόστυχες μουροῦνες καί ἄθλιες ρέγγες. Τί χρησιμεύει τὸ καλλίτερο καμάκι ὅταν ἔχεις νὰ κάνῃς μέ μιὰ ρέγγα;

Σήμερα πού τὰ πόδια μου παράλυσαν, πρέπει ν' ἀπαρηθῶ γιά πάντα τὸ κυνήγι τῆς φάλαινας. Ὅταν στὸ Ριτζμποῦτελ, κοντὰ στὸ Κουεχάβεν, ἐγνώρισα τὸν Νίελς Ἀντερσεν, δέν ἦτανε πιὸ ἐλαφρὸς

στά πόδια του ἀπὸ μένα, γιατί στ' ἀκρογιάλι τῆς Σε-
νεγάλης, ἓνας μικρὸς καρχαρίας, ποὺ πῆρε βέβαια τὸ
δεξιὸν ποῦδι γιὰ ζαχαρωτό, τοῦ τῶκοψε μὲ μιὰ δαγ-
καματιά. Ἀπὸ τότε, ὁ φτωχὸς Νιέλς ἄντερσεν περ-
πατοῦσε κουτσαίνοντας μ' ἓνα ξυλένιο ποῦδι φτιασμένο
ἀπὸ ἓνα ἔλατο τοῦ τόπου του, καὶ τὸ ἐπαινοῦσε πὼς
εἶναι ἓνα ἀριστούργημα τῆς νορβηγικῆς ξυλουργικῆς.
Ἡ μεγαλύτερη ἀπόλαυσή του, ἐκείνη τὴν ἐποχὴ, ἦ-
ταν νὰ κάθεται στὴν κορφή ἑνὸς μεγάλου βασιλοῦ
ἀδειανοῦ, καὶ νὰ τυμπανίζει στὸ πλευρό του μὲ τὸ
ξυλένιο ποῦδι του. Πολλὲς φορὲς τὸν βοηθοῦσα ν' ἀ-
νεβαίνει στὸ βαρέλι. Κάποτε ὅμως, ὅταν ἤθελε νὰ
καταβῆ, τοῦ προσέφερα τὴ συνδρομὴ μου μόνο μὲ
τὴ συμφωνία νὰ μοῦ διηγηθῆ κάποια ἀπὸ τὶς ἀξιο-
περίεργες παραδόσεις τῆς Βορείου θαλάσσης.

Ὅπως ὁ Μωχαμέτ ἔβν Μανσοῦρ ἀρχινᾷ ὅλα τὰ
ποιήματά του μ' ἓνα ἐγκώμιο ποὺ πλέκει στὸ ἄλογο,
τὸ ἴδιο καὶ ὁ Νιέλς ἄντερσεν ἀρχινοῦσε τὴν κάθε
διήγησή του μὲ μιὰ ἐγκωμιαστικὴ ἀπαρίθμηση τῶν
ἀρετῶν τῆς φάλαινας. Μ' ἓνα παρόμοιο πανηγυρικὸ
ἀρχισε νὰ διηγῆται τὴν παράδοση ποὺ ἀναφέρω
ἔδω. — Ἡ φάλαινα, ἔλεγε, εἶναι ὄχι μόνο τὸ μεγαλή-
τερο ἀλλὰ καὶ τὸ μεγαλειωδέστερο ἀπὸ ὅλα τὰ ζῶα.
Τὰ δύο συντριβάνια τοῦ νεροῦ ποὺ τρέχουν ἀπὸ τὰ
ρουθούνια τῆς ποὺ βρίσκονται στὴν κορφή τῆς κε-
φαλῆς τῆς, τὴν ἔκαναν νὰ φαίνεται σὰ μιὰ βρῦση
καὶ ἐπροξενούσαν μιὰ ἐντύπωση μαγικὴ, πρὸ πάντων
τῆ νύχτα, μὲ τὸ σεληνόφως. Παρεκτός ἀπὸ τὰ ἄλλα,
αὐτὸ τὸ ζῶο ἦτανε συμπαθητικὸ, εἶχε ἀγαθὸ χαρα-
κτῆρα καὶ μεγάλη ἀγάπη στὴ συζυγικὴ ζωή. — Εἶναι

θέαμα συγκινητικὸ, ἔλεγε ἀκόμη, νὰ βλέπεις μιὰ οἰ-
κογένεια ἀπὸ φάλαινες μαζωμένη γύρω στὸν ἀξιοσέ-
βαστο ἀρχηγό τῆς καὶ πλαγιασμένη ἐπάνω σ' ἓνα
μεγάλον κομμάτι πάγου γιὰ νὰ ζεσταθῆ στὸν ἥλιο.
Πολλὲς φορὲς τὸ μικρότερό τους παιδί ἀρχινᾷ τὰ
παιχνίδια καὶ τὶς τρέλλες, καὶ στὰ τελευταία ρίχνον-
ται ὅλες στὴ θάλασσα γιὰ νὰ παίξουν τὸν κρυφτὸ ἀ-
νάμεσα στὰ μεγάλα κομμάτια τῶν πάγων. Τὰ ἀγνά
ἤθη τῶν φαλαινῶν μαζὶ μὲ τὴ σεμνότητά τους πρέ-
πει ν' ἀποδοθοῦν ὄχι τόσο στὰς ἀρχὰς τῆς ἠθικῆς
ὅσο στὸ παγώμενον νερὸ ποὺ ἀδιάκοπα κολυμποῦν.
Δὲν μπορεῖ κανεὶς ἀτυχῶς ν' ἀρνηθῆ καὶ αὐτὸ, ἐξη-
κολούθησε ὁ Νιέλς ἄντερσεν, ὅτι δὲν ἔχουνε καθό-
λου αἰσθήματα θεοσεβῆ, ὅτι εἶναι ὀλότελα ἄθρη-
σκες . . .

— Νομίζω ὅτι αὐτὸ εἶναι πλάνη, ἀπήνησα ζωηρὰ
διακόπτοντας τὸν φίλο μου. Ἐδιάβασα τελευταία τὴν
ἔκθεσιν ἑνὸς ὀλλανδοῦ ἱεραποστόλου ποὺ περιγράφει
τὸ μεγαλεῖο τῆς Πλάσεως, ὅπως τὸ εἶδε νὰ ἐκδηλώ-
νεται ἀκόμη καὶ στὶς πολικὲς χῶρες τὴν ὥρα ποὺ ὁ
ἥλιος ἀνατέλλει, καὶ ὅταν ἡ λάμψη του, ποὺ φωτίζει
τοὺς γιγάντειους βράχους τοῦ πάγου, τοὺς κάνει νὰ
μοιάζουν μ' ἐκείνους τοὺς διαμαντένιους πύργους
ποὺ βρίσκουμε στὰ παραμύθια. Ὅλη αὐτὴ ἡ ὁμορ-
φία τῆς πλάσεως εἶναι, κατὰ τὰ λόγια τοῦ ἀγαθοῦ
ἱεραποστόλου, μιὰ ἀπόδειξις τῆς παντοδυναμίας τοῦ
Θεοῦ ποὺ ἐνεργεῖ στὸ κάθε ἀνθρώπινο πλάσμα, καὶ
ἔτσι ὄχι μόνο ὁ ἀνθρώπος, ἀλλὰ καὶ ἓνα μεγάλο
ἄκριτον ψάρι, ἐκστατικὸ σ' αὐτὸ τὸ θέαμα, λατρεύει
τὸν Πλάστη καὶ τοῦ ἀπευθύνει τὰς δεήσεις του. Ὅ

ἱεραπόστολος ἐπιβεβαιώνει ὅτι εἶδε μὲ τὰ μάτια του μιὰ φάλαινα πού ἔστεκε ὀρθή στὸ πλάγι μιᾶς μάζας πάγου, καὶ κουνούσε τὸ ἐπάνω μέρος τοῦ κορμιοῦ της ὅπως οἱ ἄνθρωποι πού προσεύχονται.

Ὁ Νίελς Ἄντερσεν παρεδέχετο ὅτι εἶδε καὶ αὐτὸς φάλαινες, πού ἔστεκαν ὀρθές ἐπάνω σ' ἓνα βράχο ἀπὸ πάγου, καὶ ἐκινούντο παρόμοια μ' ἐκείνους πού βλέπουμε στοὺς ναοὺς τῶν διαφόρων θρησκευτικῶν αἱρέσεων. Ἄλλ' ὑπεστήριζε ὅτι αὐτὸ δὲν εἶχε καμμιά σχέση μὲ τὴν εὐλάβεια. Μοῦ ἐξήγησε τὸ πρᾶγμα μὲ ἐπιχειρήματα φυσιολογικά. Μοῦ εἶπε πὼς ἡ φάλαινα, αὐτὸ τὸ Κιμβόρακο τῶν ζώων, ἔχει κάτω ἀπὸ τὸ δέγμα της στρώματα ἀπὸ λίπος τόσο βαθειὰ ὥστε μιὰ μόνο φάλαινα ἐχορηγοῦσε πολλὰς φορὰς ἑκατὸ ἕως ἑκατὸν πενήντα βαρέλια ξύγκι καὶ λάδι. Αὐτὰ τὰ στρώματα τοῦ λίπους ἔχουν τόσο πάχος ὥστε, ὅταν τὸ κολοσσαῖο ζῶο κοιμᾶται, ξαπλωμένο ἐπάνω σ' ἓνα κομμάτι πάγο, ἑκατοντάδες ποντικῶν τοῦ νεροῦ μποροῦν νὰ ἔρχονται νὰ φαλιάζουν ἐκεῖ. Αὐτοὶ οἱ πελάτες, πολὺ πιὸ μεγάλοι καὶ πιὸ λαίμαργοι ἀπὸ τοὺς ποντικούς τῆς στερηᾶς, καλοπερνοῦν κάτω ἀπὸ τὸ πετοῖ τῆς φάλαινας, ὅπου νύχτα καὶ μέρα τρέφονται μὲ τὸ πιὸ ἐκλεκτὸ λίπος, χωρὶς κἂν νὰ λάβουν ἀνάγκη ν' ἀφήσουν τὸν ἀκούσιο ξενοδόχο τους, καὶ τοῦ προξενοῦν μάλιστα πόνους ὑπερβολικούς. Καθὼς δὲν ἔχει χέρια ὅπως ὁ ἄνθρωπος, πού, δόξα νάχει ὁ Θεός, μπορεῖ καὶ ξύνεται ὅποτε αἰσθάνεται φαγοῦρα, ἡ φάλαινα ζητεῖ ν' ἀνακουφίσει τοὺς πόνους της παίρνοντας θέση στὶς μυτερὰς γωνιὰς ἐνὸς βράχου ἀπὸ πάγου, καὶ τρίβοντας ἐκεῖ τὴ ράχη της μὲ ὀρμὴ

πραγματικὴ καὶ μὲ πολλὰ κουνήματα ἐπάνω καὶ κάτω, ὅπως βλέπουμε καὶ κάνουν οἱ σκύλοι πού γδέρνουν τὸ πετοῖ τους στὸ ξύλο τοῦ κρεβατιοῦ ὅταν τοὺς τρῶνε πολὺ οἱ ψύλλοι. Λοιπόν, σ' αὐτὰ τὰ κουνήματα, ὁ καλὸς ἱεραπόστολος ἐνόμισε πὼς βλέπει τὸ θαέραστο ἔργο τῆς προσευχῆς, καὶ ἀπέδωσε στὴν εὐλάβεια τὰ τινάγματα πού προξενοῦν τὰ ὄργανα τῶν ποντικῶν. Ὅσο μεγάλη ποσότητα λαδιοῦ καὶ ἂν ἔχει μέσα της ἡ φάλαινα, στερεῖται κάθε θρησκευτικὸ αἶσθημα. Μόνο στὰ ζῶα πού ἔχουν μέτριο ἀνάστημα βρίσκουμε κάποια θρησκεία. Τὰ πολὺ μεγάλα, τὰ γιγαντώσυμα πλάσματα ὅπως ἡ φάλαινα, στεροῦνται αὐτὴ τὴν ἀρετὴ. Ποιὸς νὰ εἶναι τάχα ὁ λόγος; Μήπως δὲν βρίσκουν ἐκκλησία τόσο μεγάλη ὥστε νὰ τὰ χωρέση; Οἱ φάλαινες δὲν νοστιμεύονται οὔτε τοὺς προφήτες, καὶ ἐκείνη πού κατάπιε τὸν Ἰωῆ δὲν μπόρεσε νὰ τὸν χωνέψῃ αὐτὸ τὸν μεγάλο ἱεροκήρυκα. Τῆς ἦρθαν ἀνακατώματα στὸ στομάχι καὶ τὸν ἐξέρασε ὕστερα ἀπὸ τρεῖς ἡμέρες. Ἀσφαλῶς, αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξη ὅτι λείπει κάθε θρησκευτικὸ αἶσθημα ἀπ' αὐτὰ τὰ τέρατα. Δὲν εἶναι λοιπὸν ἡ φάλαινα πού θὰ διαλέξῃ ἓνα βράχο πάγου γιὰ προσευχητήριον, καὶ θὰ κἀνῃ εὐλαβεῖς μετάνοιες κουνῶντας τὸ κορμί της. Λατρεύει τόσο ὀλίγο τὸν πραγματικὸ Θεὸ πού κατοικεῖ ἐκεῖ ψηλὰ στοὺς οὐρανοὺς ὅσο καὶ τὸν ψεύτικο εἰδωλολατρικὸ θεὸ πού κατοικεῖ κοντὰ στὸν ἀρκτικὸ πόλο, στὸ νησί τῶν Κουνελιῶν, πού πηγαίνει πολλὰς φορὰς τὸ ἀγαπημένο ζῶο καὶ τὸν ἐπισκέπτεται.

—Τὶ εἶναι τὸ «Νησί τῶν Κουνελιῶν»; ρώτησα τὸν Νίελς Ἄντερσεν. Αὐτός, τυμπανίζοντας ἐπάνω στὸ

βαρέλι με τὸ ξυλένιο πόδι του μοῦ ἀπήντησε: «Ἀκριβῶς σ' αὐτὸ τὸ νησί ἀναφέρεται ἡ ἱστορία ποῦ θὰ σοῦ διηγηθῶ. Δὲν γνωρίζω καλὰ νὰ σοῦ εἰπῶ τὴν γεωγραφικὴν του θέσιν. Ἀπὸ τὸν καιρὸ ποῦ τὸ ἀνεκάλυψαν, κανεὶς δὲν μπόρεσε νὰ ξαναγυρῆσῃ ἐκεῖ. Τὰ μεγάλα βουνὰ τῶν πάγων ποῦ εἶναι σωριασμένα γύρω στὸ νησί τὸ ἀποκλείουν ἀπὸ τὸν ἄλλο κόσμον. Μόνο οἱ ναῦτες ἑνὸς ρωσικοῦ φαλαινικοῦ πλοίου, ποῦ ἦ τρικυμία τοὺς ἔρριξε σ' ἐκεῖνα τὰ μέρη, μπόρεσαν νὰ τὸ ἐπισκεφθοῦν, καὶ πέρασαν ἀπὸ τότε περισσότερα ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια. Ὅταν οἱ ναῦτες ἄρξαν ἐκεῖ με τὸ ψαράδικό τους καράβι, βρῆκαν τὸν τόπον ἔρημον καὶ ἀκαλλιέργητον. Κλωνάρια ἀπὸ σπάρτο σάλευαν θλιβερὰ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἐπάνω στὴν ἀμμουδιά, καὶ ὀλίγα ἔλατα καὶ ἄλλα δέντρα ζαρωμένα εὐρίσκοντο σ' ἐκεῖνον τὸν ξερότοπον. Ἐνα πλήθος ἀπὸ κουνέλια ἔτρεχαν παντοῦ. Γι' αὐτὸ οἱ ταξιδιωτὲς ὀνόμασαν αὐτὸ τὸ νησάκι «Νησί τῶν Κουνελιῶν». Ἐνα καλύβι, τὸ μόνο ποῦ βρισκόταν ἐκεῖ, φανέρωνε τὴν παρουσίαν ἑνὸς ἀνθρώπου. Ὅταν οἱ ναῦτες μπῆκαν σ' αὐτὸ τὸ καλύβι, εἶδαν ἕνα γέρον, μὰ πολὺ γέρον, ποῦ ἦταν κακοντημένος με τομάρια κουνελιῶν. Καθότανε σὲ μιὰ πέτρα, καὶ ζέσταινε τ' ἀδυνατισμένα χέρια του, τὰ γόνατά του ἔτρεμαν μπροστὰ στὴ φωτιὰ τοῦ τζακιοῦ ὅπου ἔκαιγαν ὀλίγα ξερόκλαδα. Στὸ δεξιὸν του πλευρὸν, ἔσκεπε ἕνα πουλὶ γιγαντώσωμον, ποῦ ἔμοιαζε σὰν ἀετὸς, ἀλλὰ τόσο ἦτανε μαδημένο ἀπὸ τὰ γερατειὰ ὥστε διατηροῦσε μόνο τὰ μεγάλα φτερὰ στὶς φτεροῦγες του, καὶ αὐτὸ ἔδινε στὸ μαδημένο πουλὶ μιὰ ὄψη κωμικὴ ἀλλὰ φορικιαστικὴ. Στὸ ἀρι-

στερὸν πλευρὸν τοῦ γέροντος ἦτανε ξαπλωμένη κατὰ γῆς μιὰ γέρικη κατσίκα με τρίχες κοντὲς σὰν κουρεμένη, ἀλλὰ πολὺ ἡμερῆ, πού, μ' ὅλα τὰ γερατειὰ της, ἦτανε φορτωμένη γαλα.

Μαζὶ με τοὺς ναῦτες ποῦ βρῆκαν στὸ νησί τῶν Κουνελιῶν, ἦτανε καὶ καμπόσοι Ἕλληνες. Ἐνας ἀπ' αὐτούς, νομίζοντας ὅτι ὁ ἀνθρώπος τοῦ σπιτιοῦ δὲν ἔννοεῖ τὴν γλῶσσα του, εἶπε στοὺς συντρόφους του σὲ γλῶσσα ἑλληνικὴ: «Αὐτὸς ὁ ἀστεῖος γέροντος φαίνεται νὰ εἶναι κανένας βρυκόλακας ἢ κανένα δαιμόνιον». Σ' αὐτὰ τὰ λόγια, ὁ γέροντος ξαφνίστηκε, σηκώθηκε ἀπὸ τὸν κάθισμά του, καὶ οἱ ναῦτες εἶδαν, μετὰ μεγάλη τους ἀπορία, ἕνα γίγαντα με κορμὶ ψηλὸ καὶ ἐπιβλητικὸ πού, με ἡγεμονικὴ ἀξιοπρέπεια, στυλώθηκε ὀρθὸς παρ' ὅλα τὰ γερατειὰ του, τόσο ποῦ τὸ κεφάλι του ἄγγιζε στὰ δοκάρια τῆς ὀροφῆς. Ἡ ὄψη του μ' ὅλο ποῦ ἦταν ἐλευνὰ χαλασμένη, διατηροῦσε ἴσχη παληῆς ὁμορφιάς, εἶχε γραμμὲς εὐγενικὲς καὶ πολὺ κανονικὲς. Ὀλίγα σγουρὰ τῶν ἄσπρων μαλλιῶν του ἔπεφταν σ' ἕνα μέτωπον ζαρωμένο ἀπὸ τὴν ὑπερφηάνεια καὶ ἀπὸ τὰ χρόνια. Τὰ μάτια του, μ' ὅλο ποῦ ἦταν ὑλὰ καὶ ξεθωριασμένα, ἔρριχναν ματιὰς διαπεραστικὰς, καὶ τὸ στόμα του εἶπε, με ἀρχαῖα ἑλληνικὰ, αὐτὰ τὰ ἡχηρὰ καὶ ἀρμονικὰ λόγια:—«Ἐχεις λάθος, νεανία, δὲν εἶμαι οὔτε φάντασμα, οὔτε δαιμόνιον. Εἶμαι ἕνας ἀτυχῆς ποῦ ἐγνώρισε ἄλλοτε ἡμέρες εὐτυχισμένες. Ἀλλὰ σεῖς, ποῖοι εἶσθε;»

Σ' αὐτὴ τὴν ἐρώτησιν, οἱ ναῦτες τοῦ ἀνέφεραν γιὰ τὴν τρικυμίαν ποῦ τοὺς ἀπεμάκρυνε ἀπὸ τὸ δρόμον τους καὶ τοὺς ἔρριξε σ' αὐτὰ τὰ μέρη, καὶ τὸν παρε-

κάλεσαν νὰ τοὺς δώσῃ πληροφορίες ἀναφορικῶς πρὸς τὸ νησί, πὺν τὰ βουνὰ τῶν πάγων τοῦ τοῦ ἔδιναν ἓνα ἄσυλο ἀπαραβίαστο κατὰ τῶν τρομερῶν ἐχθρῶν του, πὺν εἶχαν καταπατήσῃ τὰ νόμιμα δικαιώματά του. Ὅτι ἐξοῦσε πρὸ πάντων ἀπὸ τὸ κυνηγι τῶν κουνελιῶν πὺν ὑπῆρχαν ἄφθονα στὸ νησί. Ὅτι κάθε χρόνο, στὴν ἐποχὴ πὺν οἱ πάγοι πετρῶνουν καὶ γίνονται μιὰ μᾶζα, ἤρχοντο σπῆτι τοῦ μετὰ τὰ ἔλκηθρά τοὺς κοπάδια ἀπὸ ἀγρίους καὶ τοὺς πουλοῦσε τὰ δέρματα τῶν κουνελιῶν, καὶ αὐτοὶ τοῦ ἔδιναν γιὰ πληρωμὴ κάθε λογῆς πράγματα τῆς πρώτης ἀνάγκης. Οἱ φάλαινες, ἔλεγε, πὺν ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸ πῆγαιναν στὸ νησί του, ἦταν ἡ ἀγαπημένη του συντροφιά. Ὡς τόσο, ἐπρόσθεσε ὅτι αἰσθανότανε μεγάλη εὐχαρίστηση ἐκείνη τὴ στιγμὴ πὺν μιλοῦσε τὴ γλῶσσα τοῦ τόπου του, γιατί ἦταν Ἑλληνας τὴν καταγωγὴν. Ἐπαρακάλεσε τοὺς συμπατριῶτες του νὰ τοῦ δώσουν ὀλίγες πληροφορίες γιὰ τὴ σημερινὴ κατάστασι τῆς Ἑλλάδος. Ἐμαθε μετὰ χαρὰ γεμάτη κακεντρέχεια ὅτι συνέτριψαν τοὺς σταυροὺς πὺν εἶχαν ἐπάνω τοὺς οἱ πύργοι στὶς ἑλληνικὲς πολιτείες. Ἄλλ' ἡ χαρὰ του ἔγεινε λύπη ὅταν τοῦ εἶπαν ὅτι στὴ θέσῃ αὐτοῦ τοῦ χριστιανικοῦ συμβόλου ἔστησαν τὸ μισοφέγγαρο. Τὸ ἀλλόκοτο ἦταν, ὅτι κανεὶς ἀπὸ τοὺς ναῦτες δὲν ἐγνώριζε τὰ ὀνόματα ἀπὸ τίς πολιτείες πὺν τοὺς ζητοῦσε νὰ τὸν πληροφορήσουν γι' αὐτές, καὶ πὺν, καθὼς ἔλεγε, ἤκμαζαν στὸν καιρὸ του. Ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος πάλι, τὰ ὀνόματα πὺν ἔδιναν οἱ ναῦτες στὶς πολιτείες καὶ τὰ χωριὰ τῆς σημερινῆς Ἑλλάδος, τοῦ ἦταν ἐντελῶς ἄγνωστα. Γι' αὐτὸ ὁ γέρος συχνὰ κουνούσε τὸ κε-

φάλι του μετὰ ἀπογοήτευσῃ, καὶ οἱ ναῦτες ἐκοίταζαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο μετὰ ἀπορία. Ἐβλεπαν πὺν ὁ γέρος ἐγνώριζε πολὺ καλά ὅλα τὰ μέρη τοῦ τόπου, ἀκόμη καὶ στὶς πῆδ μικρὲς τοὺς λεπτομέρειες, γιατί ἤξερε νὰ περιγράφῃ μετὰ μεγάλη ἀκριβεία τοὺς κόλπους, τοὺς ἴσθμους, τὰ ἀκρωτήρια, ἀκόμη καὶ τοὺς λόφους καὶ τὰ μοναχικὰ συμπλέγματα τῶν βράχων. Γι' αὐτὸ ἀποροῦσαν πολὺ πὺν δὲν ἐγνώριζε οὔτε τὰ κοινότερα τοπογραφικὰ ὀνόματα.

Ὁ γέρος ρώτησε μετὰ ζωνερὸ ἐνδιαφέρον καὶ μάλιστα μετὰ κάποια ἀγωνία γιὰ ἓνα ἀρχαῖο ναὸ πὺν, καθὼς ἔλεγε, ἦταν ἄλλοτε ὁ ὠραιότερος σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀκροατὰς του δὲν ἐγνώριζε τὸ ὄνομά του, πὺν τὸ ἔλεγε ἐκεῖνος μετὰ μιὰ τρυφερὴ συγκίνηση. Τέλος ἀφοῦ ἔδωσε μετὰ κάθε λεπτομέρεια τὴν περιγραφὴν τοῦ μέρους πὺν ἔπρεπε νὰ εὐρίσκειται αὐτὸ τὸ ἐν μνημεῖο, ἓνας νέος ναύτης ἀνεγνώρισε ἔξαφνα αὐτὸ τὸν τόπο. — Τὸ χωριὸ πὺν γεννήθηκα, ἐφώνηξε, βρίσκεται ἀκριβῶς σ' αὐτὸ τὸ μέρος. Στὰ μικρὰ μου χρόνια, φύλαγα ἐκεῖ τὰ γουρουνία τοῦ πατέρα μου. Σ' αὐτὴ τὴ θέσῃ βρίσκονται πράγματι τὰ χαλάσματα κτιρίων πολὺ ἀρχαίων πὺν δείχνουν ἀφάνταστη λαμπρότητα. Ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, βλέπεις ἀκόμη ὀλίγες κολῶνες πὺν ἀπόμειναν ὀρθές. Εἶναι ὀλομόναχες ἢ ἐνωμένες ἀναμεταξύ τοὺς μετὰ κομμάτια στέγης, ὅπου κρέμονται στολῖδια κόκκινα ἀπὸ ἀγιόκλημα ἢ ἀπὸ κισσό. Ἄλλες κολῶνες, κάμποσες ἀπ' αὐτές ἀπὸ μάρμαρο τριανταφυλλί, κοίτονται θρυμματισμένες ἐπάνω στὰ χορτάρια. Ὁ κισσοὺς ἔχει σκεπάσῃ τὰ ὠραῖα τοὺς κοινόκρانا, πὺν εἶναι φτιασμένα ἀπὸ ἄνθη καὶ φύλλα

σκαλιστά. Δυὸ μεγάλες μαρμαρένιες πλάκες, τετράγωνα κομμάτια τοίχου καὶ κομμάτια στέγης μὲ σχῆμα τριγωνικὸ βρῖσκονται ἐκεῖ σκορπισμένα, σχεδὸν χωμένα στὴ γῆ. Ἐπέρασα ἄλλοτε πολλὰς ὄρες ἐξακολούθησε ὁ νέος, κοιτάζοντας ἐκείνους τοὺς πολέμους καὶ τοὺς ἀγῶνες, τοὺς χοροὺς καὶ τὶς τελετές, τὶς ὄμορφες καὶ τὶς ἀστεῖες μορφὲς ποὺ εἶναι ἐκεῖ σκαλισμένα. Τὸ κακὸ ποὺ αὐτὰ τὰ σκαλισμάτα εἶναι πολὺ χαλασμένα ἀπὸ τὰ χρόνια καὶ σκεπασμένα μὲ πράσινη μούχλα καὶ περιπλοκάδες. Ὁ πατέρας μου, τὸν ρώτησα μιὰ μέρα τί εἶναι αὐτὰ τὰ χαλάσματα, μοῦ εἶπε πὼς εἶναι τ' ἀπομεινάρια ἑνὸς ἀρχαίου ναοῦ ὅπου ἐκατοικοῦσε ἄλλοτε ἕνας θεὸς εἰδωλολατρικός, ποὺ εἶχε παραδοθῆ ὄχι μόνον στὴν κραιπλήη καὶ στὰ ὄργια, ἀλλ' ἦτανε κοντὰ σ' αὐτὸ αἰμομίκτης καὶ εἶχε καὶ ἄλλα βαρεῖα ἐλαττώματα. Ὅτι, στὴν τύφλωσή τους, οἱ εἰδωλολάτρες τοῦ ἐθυσίαζαν ὡς τόσο βώδια, ἀπὸ ἑκατὸ μονομῆς πολλὰς φορὲς, μπροστὰ στὸ θυσιαστήριό του. Ὁ πατέρας μου μ' ἐβεβαίωσε πὼς ὑπάρχει ὁ μαρμαρένιος κάδος ποὺ μάζευαν τὸ αἷμα τῶν θυμάτων, καὶ πὼς αὐτὸς ἦταν ἀκριβῶς ἡ ποτίστρα ποὺ ὀδηγοῦσε πολλὰς φορὲς τὰ γουρούνια μου νὰ πίνουν νερὸ τῆς βροχῆς, καὶ ποὺ ἔρχοντο μέσα σ' αὐτὴ καὶ τὶς φλοῦδες ποὺ τὰ ζῶα μου τὶς ἔτρωγαν μὲ τόση ὄρεξη.

Ὅταν ὁ νέος ναύτης εἶπε αὐτὰ τὰ λόγια, ὁ γέρος ἔβγαλε ἀπὸ τὰ στήθη του ἕνα βαθὺ ἀναστεναγμὸ ποὺ φανέρωνε λύπη σπαρακτική. Ἐπεσε πάλι μὲ ἀτονία στὸ πέτρινο κάθισμά του, καί, κρῦβοντας τὸ πρόσωπο στὰ δυὸ του χέρια, ἄρχισε νὰ κλαίει σὰν παιδί. Τὸ

πουλί ποὺ ἦταν στὸ πλευρό του ἔβγαλε κραυγὲς τρομερὲς, ἀνοῖξε τὶς μεγάλες φτεροῦγες του, καὶ φοβέρισε τοὺς ξένους μὲ τὰ νύχια του καὶ μὲ τὸ ράμφος του. Ἡ γέριχη κατσίκα ἐγόγγυσε καὶ ἔγλυψε τὰ χέρια τοῦ ἀφεντικοῦ της, σὰ νὰ ζητοῦσε νὰ τοῦ καταπραῖνη τὶς λύπες του μὲ τὰ ταπεινά της χάρδια. Σ' αὐτὸ τὸ θέαμα, οἱ ναῦτες αἰσθάνθησαν ἕνα ἀλλόκοτο πλάκωμα στὴν καρδιά. Ἄφησαν βιαστικὰ τὸ καλύβι, καὶ αἰσθάνθησαν ἀνακούφιση μόνον ἀφοῦ ἔπαυσαν πὰ ν' ἀκοῦνε τὶς κλάψες τοῦ γέρου, τοὺς κρωγμοὺς τοῦ πουλιοῦ καὶ τὰ βελάσματα τῆς γέριχης κατσίκας. Ὅταν ἐπέστρεψαν στὸ καράβι τους, διηγήθησαν ἐκεῖ τὴν περιπέτειά τους. Μαζὶ μὲ τοὺς ναῦτες βρισκόταν ἕνας σοφὸς ποὺ ἐδήλωσε ὅτι αὐτὸ ἦταν ἕνα σπουδαιότατο γεγονός. Ἀκουμπῶντας μὲ ὕψος σοφὸ τὸν δείκτη τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ του, ἐβεβαίωσε τοὺς ναῦτες πὼς ὁ γέρος τοῦ νησιοῦ τῶν Κουνελιῶν ἦτανε, χωρὶς καμμία ἀμφιβολία, ὁ ἀρχαῖος θεὸς Ζεὺς, ὁ γυιὸς τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ρέας, ὁ ἄλλοτε ἀπόλυτος μονάρχης τῶν οὐρανῶν. Ὅτι τὸ πουλί ποὺ εἶδαν στὸ πλευρό του ἦταν ἀσφαλῶς ὁ περίφημος ἀετὸς ποὺ κρατοῦσε τὸν κεραινὸ στὰ νύχια του, καὶ πὼς ἡ κατσίκα ἦτανε, βεβαίωτατα, ἡ γερὰ Ἀμάλθεια, ἡ τροφὸς ποὺ ἐβύζαζε ἄλλοτε τὸ θεὸ στὸ νησί τῆς Κρήτης, καὶ ποὺ ἐξακολουθοῦσε τώρα νὰ τὸν τρέφει μὲ τὸ γάλα της στὸ νησί τῶν Κουνελιῶν.

Αὐτὰ μοῦ διηγήθηκε ὁ Νιέλς Ἄντερσεν, καὶ ἡ διήγησή του μοῦ σπάρραξε τὴν καρδιά. Δὲν τὸ κρῖνω. Ἐκεῖνα ποὺ μοῦ φανέρωσε γιὰ τοὺς κρυφοὺς πόνους τῆς φάλαϊνας μ' ἐλύπησαν βαθεῖα. Φτωχὸ ζῶο! δὲν

ἔχεις κανένα γιατρικὸ γι' αὐτὰ τὰ βρωμοπόντικα ποὺ ἔρχονται καὶ φωλιάζουν στὸ κορμί σου καὶ τὸ τρωῖνε ἀδιάκοπα, καὶ τὰ σέρνεις μαζί σου σ' ὅλη τὴ ζωή. Ὅσο καὶ νὰ ταξιδεύεις ἀπὸ τὸ βορρᾶ στὰ νότο, ὅσο καὶ νὰ τρίβεις τὸ κορμί σου στοὺς πάγους τῶν δύο πόλων, δὲν μπορεῖς νὰ τοὺς ξεφορτωθῆς αὐτοὺς τοὺς ἐλεινοὺς ποντικούς! Μὰ ὅσο καὶ ἂν μ' ἐλύπησε τὸ πάθημα τῶν φτωχῶν φαλαινῶν, αἰσθάνθηκε ἡ ψυχὴ μου μιὰ συγκίνηση ξεχωριστὴ γιὰ τὴν τύχη αὐτοῦ τοῦ γέρου πού, σύμφωνα μὲ τὴ μυθολογικὴ ὑπόθεση τοῦ ρώσου σοφοῦ, ἦταν ὁ ἄλλοτε βασιλιάς τῶν θεῶν, ὁ «Κρονίδης» Ζεὺς. Naί, καὶ αὐτὸς ὑπετάχθη στὴ σκληρῇ εἰμαρμένῃ ποὺ οὔτε οἱ ἀθάνατοι δὲν μποροῦν νὰ τὴν ξεφύγουν, καὶ τὸ θέαμα παρομοίων συμφορῶν μᾶς τρομάζει, καὶ γεμίζει τὴν ψυχὴ μας ἀπὸ οἶκτο καὶ πικρία. Φαντάσου λοιπὸν νὰ εἶσαι ὁ Ζεὺς, νὰ εἶσαι ὁ ἀπόλυτος κυρίαρχος τῆς οἰκουμένης, ποὺ ὅταν σούφρωνες τὰ φρούδια σου ἔτρεμε τὸ σύμπαν, νὰ ἔχεις ὑμνηθῆ ἀπὸ τὸ Ὅμηρο καὶ νὰ ἔχεις τὸ ἄγαλμά σου φτιασμένο ἀπὸ τὸν Φειδία, νὰ ἔχεις λατρευθῆ ἀπὸ ἑκατὸ λαοὺς ἐπὶ τόσους αἰῶνας, νὰ σὲ εἶχαν ἐραστή τους ἡ Σεμέλη, ἡ Δανάη, ἡ Εὐρώπη, ἡ Ἀλκμήνη, ἡ Λητώ, ἡ Ἰώ, ἡ Λήδα, ἡ Καλλιτώ! — καὶ ἀπ' ὅλα αὐτὰ ν' ἀπομείνῃ στὰ τελευταῖα ἓνα γέρο-κούφταλο, πού, γιὰ νὰ κερδίσῃ τὴν ἀθλία ζωὴ του, βρίσκεται στὴν ἀνάγκη νὰ ἐμπορεύεται τομάρια κουνελιῶν, σὰν ἓνας φτωχὸς χωριάτης. Αὐτὸ τὸ θέαμα θὰ εὐχαριστήσῃ βέβαια τὸ πολὺ πλῆθος, ποὺ διαπομπεύει αὖριο ἐκεῖνο ποὺ ἐλάτρευε χθές. Ἴσως ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς τοὺς καλοὺς ἀνθρώπους εὐρίσκονται

καὶ οἱ ἀπόγονοι ἐκείνων τῶν δυστυχισμένων βωδιῶν ποὺ τὰ ἐθυσίασαν ἄλλοτε εἰς ἑκατόμβες στὸ βωμὸ τοῦ Διός: ἄς χαροῦν καὶ αὐτοὶ γιὰ τὴν πτώση του, ἄς τὸν χλευάσουν μ' ὅλη τους τὴν ἄνεση γιὰ νὰ ἐκδικηθοῦν τὸ αἷμα τῶν προγόνων των, ποὺ ἔπεσαν θύματα τῆς εἰδωλολατρείας. Ὅσο γιὰ μένα, εἶμαι βαθεῖα συγκινημένος καὶ συμπονῶ στὸ θέαμα αὐτῆς τῆς σεπτῆς ἀτυχίας.

Αὐτὴ ἡ συγκίνηση μ' ἐμπόδισε ἴσως νὰ ἐπιτύχω, στὴ διήγησή μου, ἐκείνη τὴ σοβαρὰ γαλήνη ποὺ τόσο ταιριάζει στὸν ἱστοριογράφο, καὶ ἐκεῖνο τὸ αὐστηρὰ σοβαρὸ ὕφος ποὺ τὸ ἀποκτᾷ κανεὶς μόνο στὴ Γαλλία. Γι' αὐτὸ ὁμολογῶ ταπεινὰ ὅλη τὴ μηδαιμότητά μου ἀπέναντι τῶν μεγάλων διδασκάλων αὐτοῦ τοῦ εἴδους, καὶ συσταίνοντας τὸ ἔργο μου στὴν εὐγενῆ ἐπιείκεια τοῦ ἀναγνώστη, ποὺ πάντοτε αἰσθάνομαι γι' αὐτὸν μεγάλο σεβασμὸ, τελειώνω ἐδῶ αὐτὴ τὴν μελέτη μου ποὺ πραγματεύεται τὴν ἱστορία τῶν «Ἐξορίστων Θεῶν».

ΤΕΛΟΣ

ΑΙ ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΑΣ

ΜΙΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ ΣΤΑ ΧΑΡΕΜΙΑ. Μετάφρ. Γ. ΣΗΜΗΡΙΩΤΗ.—Καί ποιός δὲν ξέρει, ποιός δὲ διάβασε τὸ γοητευτικὸ μυθιστόρημα, τὴν περίφημη ΜΑΝΟΝ ΛΕΣΚΩ τοῦ μεγάλου συγγραφέως ΑΒΒΑ ΠΡΕΒΟ καὶ δὲν ἔκλαψε ; Ἐφάμιλλο ἂν ὄχι ὠραιότερο εἶναι καὶ τὸ μυθιστόρημά του, ΜΙΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ ΣΤΑ ΧΑΡΕΜΙΑ, ποὺ γιὰ πρώτη φορά μεταφράζεται στὴ γλῶσσα μας. Ὅπως βλέπει ὁ ἀναγνώστης ἀπὸ τὸν τίτλο τοῦ ἔργου. Ἡ ἡρωίδα του εἶναι ΜΙΑ ΕΛΛΗΝΟΠΟΥΛΑ ποὺ ἡ ἱστορία τῆς ζωῆς της μὲ τις συγκλονιστικὰς της περιπέτειες, ξετυλίγεται στὴν Κωνσταντινούπολη, στὴ θρυλικὴ αὐτὴ πρωτεύουσα, ὅπου μέσα στὰ σεράγια τῶν πασάδων, τὴν ἀνατολίτικη χλιδὴ τους, τίς ὀνταλίσκες τους, τοὺς εὐνοήχους, τίς σκλάβες τους, πλέκονται οἱ σκοτεινὲς μηχανογραφίαι τῶν παθῶν τοῦ ἔρωτος καὶ τῆς ζηλοτυπίας ποὺ καταλήγουν στὰ πιὸ μυστηριώδη ἐγκλήματα.

Σὲ κανένα ξένο δὲ θὰ μπορούσε νὰ κάνει τόση ἐντύπωση τὸ ἀριστοῦργημα αὐτό, ὅσο σ' ἐμᾶς τοὺς Ἑλληνας ποὺ ζοῦμε μέσα στὸ περιβάλλον ἀπὸ τὸ ὁποῖον τὸ ἐνεπνεύστηκε. Δραχ. 28.

St. Nicoll

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ - Π.Τ.Δ.Ε.
 ΔΙΑΔΡΑΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΣΧΟΛΙΚΟΥ
 ΜΟΥΣΕΙΑΚΟΥ ΥΛΙΚΟΥ (Δ.Π.Σ.Μ.Υ.)
 ΑΡΧΕΙΟ - ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΔΙΔΑΚΤΑΛΕΙΟΥ &
 ΠΡΩ. ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ (Α.-Β.Α.Κ.Η.)
 ΑΡΙΘΜ. ΕΙΣΑΓ. .... 3513 .....
 ΗΜΕΡ. ΕΙΣΑΓ. ....
 ΤΑΞΙΝ. ΑΡΙΘ. ΔΕΥ. ....

WV

